

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

KAHEKSAS ISTUNGJÄRK

28.–30. mai 1990

SISUKORD

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU KAHEKSAS ISTUNGJÄRK ESIMENE ISTUNG 28. mai 1990	3
Istungjärgu päevakorra kinnitamine	3
Eesti Vabariigi Ülemnõukogu reglemendi töörühma moodustamine	20
Informatsioon Eesti Kongressi II istungjärgu kohta.....	27
Informatsioon 26. mail 1990. aastal Kohtla-Järvel toimunud saadikute ja töökollektiivide esindajate nõupidamise kohta.....	34
EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU KAHEKSAS ISTUNGJÄRK TEINE ISTUNG 29. mai 1990	40
Eesti Vabariigi Valitsuse infotund ja vastused Ülemnõukogu liikmete arupärimistele ja küsimustele	42
Eesti Vabariigi Ülemkohtu esimehe asetäitja valimine	84
Delegatsiooni saatmine Vene NFSV rahvasaadikute kongressile	87
EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU KAHEKSANDA ISTUNGJÄRGU KOLMAS ISTUNG 30. mai 1990	94
Eesti Vabariigi Ülemnõukogu reglemendi seaduseelnõu esimene lugemine	97
Eesti Vabariigi Ülemnõukogu liikmete osavõtust Ülemnõukogu ja tema alatiste komisjonide tööst.	100

**EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU
KAHEKSAS ISTUNGJÄRK
ESIMENE ISTUNG
28. mai 1990**

Istungjärgu päevakorra kinnitamine

Juhataja (Ü. Nugis)

Oleme jõudnud kaheksanda istungjärguni. Kontrollime kohalolekut. Kohal on 86 saadikut, puudub 19. Nagu me eelmisel istungjärgul teiega kokku leppisime, pakub presiidium kaheksanda istungjärgu päevakorda ühe punktina Ülemnõukogu liikmete osavõtu Ülemnõukogu ja alatiste komisjonide tööst.

Alustame päevakorra läbiarutamisega. Enne ma tahaksin küsida, kas kõnesoovijad ja sõnavõtusoovijad tahavad sõna võtta päevakorra teemadel või on enne päevakorda vaja midagi öelda.

I. Fjuk

Lugupeetud esimees, lugupeetud kolleegid! Tuletan kõigile meelde, et kuskil nelja nädala eest sai moodustatud Ülemnõukogu komisjon, kus olid esindatud tolleks ajaks kõik moodustatud saadikutegrupid. Moodustati 7-liikmeline komisjon Ülemnõukogule antava maja ruumide jaotamise põhimõtete väljatöötamiseks. See komisjon tegi tõsiselt tööd ja jõudis üksmeelsele tulemusele. Mul on aga informatsioon, et Ülemnõukogu Presiidiumi Asjadevalitsus on tänaseks nii kaugel, et võiks asuda selle jaotamise realiseerimisele. Mul on ka informatsioon, et Ülemnõukogu Presiidium ei arvesta üldse meie seisukohaga, vaid teeb otse vastupidiseid käike. Selles suhtes ma ei tea, kas lülitada see päevakorda või kuidas seda küsimust lahendada, aga praegu on selline seis, et Ülemnõukogu Presiidiumi aparaat ei võta üldse teadmiseks saadikutegrupi üksmeelset otsust.

Juhataja

Minul oleks juhataja seisukohalt vastupakkumine, et arutada seda küsimust neljapäeval presiidiumi korralisel istungil. Kas nii sobib?

I. Fjuk

Sel juhul ma paluksin selle küsimuse arutelu juurde ka 7 komisjoni liiget – saadikutegruppide esindajat.

Juhataja

See on täiesti loomulik. On kokku lepitud.

E. Leisson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu saadikud! Eile välja jagatud dokumentide hulgas ei ole Eesti Kongressi II istungjärgu otsuseid ega ka Kohtla-Järvel toimunud saadikute-esindajate nõupidamise otsuseid. Rahvarinde saadikute ühenduse nimel ma paluksin enne päevakorra juurde asumist meile kindlustada nende otsuste väljaandmine.

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kaaludes presiidiumis nende küsimuste lülitamist kaheksanda istungjärgu päevakorda ja täpsustades seda küsimust veel täna hommikul, on presiidium sellisel seisukohal, et päevakorra punkt teenib ainult informatsiooni eesmärki, mitte midagi rohkemat. Loomulikult arutatakse see teema veel põhjalikult läbi ka siis, kui kõik vajalikud dokumendid on meil olemas. Täna Ülemnõukogu Presiidiumil ei ole veel dokumente Kohtla-Järve kohta. Täna oleks presiidiumi pakkumine selline, et me kuulaksime ära ettekandainformatsiooni vastavate Ülemnõukogu saadikute poolt, mis on projektis märgitud. Me esitaksime küsimusi ja me isegi reglementeeriksime, kui Ülemnõukogu seda õigeaks peab, küsimuste esitamise aja. Ühtegi sõnavõttu ega kõnepidamist ei pea me täna sellisel juhul soovitavaks. Nii on ka projektis pakutud.

A. Paju

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Oleks otstarbekas, kui siin oleks vähemalt kolm punkti. Teatavasti lõppes eile ka Rahvarinde II kongress ja ma arvan, et kui me võtame kuulda informatsiooni Eesti Kongressist, Kohtla-Järvel toimunud, siis kogu selle pildi täiuslikkuseks peaksime kuulama ära analoogse ja võrdse informatsiooni Rahvarinde II kongressist.

Juhataja

Kas see on Ants Paju ettepanek päevakorda lülitada? Paluks kirjalikult.

V. Malkovski

Lugupeetud saadikud, lugupeetud kolleegid! Väga meeldiv, et me hakkame ühtmoodi mõtlema, seepärast võtan ma oma esinemise tagasi. Ma tahtsin ka seda öelda, et oleks mõttekas kuulata informatsiooni Rahvarinde kongressist.

V. Pohla

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma ei toeta juhataja ja presiidiumi poolt ettepanud päevakorda – käsitleda neid küsimusi informatsioonina. Küsimus on selles, et Ülemnõukogu on kohustatud kaitsma riigi õigussüsteemi, riigis olevat korda ja selle tõttu peab ta mingil moel ütleva välja oma seisukoha nende kahe sündmuse kohta, mis möödunud nädalal leidsid aset, s.o. Kohtla-Järve ja Eesti Kongressi suhtes. Eesti Ülemnõukogu ei saa seda jätta tegemata, sest ma kordan veel kord, see on kõrgeim riigivõimuorgan ja ta peab kaitsma riigi õiguskorda. Küsimus on muidugi selles, et ei ole mõtet tuua siia Ülemnõukogu istungile jälle kõiki parteilisi ja erakondlikke vaidlusi, vaid me peame siin selgelt, juriidiliselt andma hinnangu. Me oleme kõrgeim juriidiline organ ja oleme kohustatud seda tegema. Sellepärast on minu ettepanek, et pärast nende informatsioonide ära kuulamist Ülemnõukogu võtaks vastu mingi seisukoha ja võib-olla selle seisukoha väljatöötamiseks moodustab mingi väikese komisjoni või teeb selle ülesandeks õiguskomisjonile.

Juhataja

Suur tänu! Ma selgitan veel presiidiumi seisukohta. Loomulikult ei peetud silmas seda, et need kaks, võimalik et väga kaugemale ulatuvate tagajärgedega sündmust saaksid ainult sellega piirnemagi, et informatsioon ära kuulatakse Ülemnõukogus. Me arvame, et see küsimus peaks enne läbima arutelu neljapäeval presiidiumis ja tulema uuesti Ülemnõukogu ette, kuid täna ei saa me selget seisukohta või otsust välja öelda juba sellepärast, et näiteks Kohtla-Järve kohta ei ole meil veel mitte ühtegi dokumenti.

M. Titma

Kõigepealt ma vaidleks vastu Paju ja Malkovski ettepanekule kuulata ära informatsioon Rahvarinde kongressi kohta. Tegemist on ju kahe täiesti erineva nähtusega. Eesti Kongressi puhul on ikkagi tegemist sellega, et vaidlustatakse meie kompetents, ja samuti Kohtla-Järvel toimunu on seotud meie võimu vaidlustamisega ja siin on õigustatud küsimuste käsitlemine Ülemnõukogus. Rahvarinde puhul oli tegemist liikumise kongressiga ja see on täiesti

normaalne poliitiline sündmus. Põhjust, et Ülemnõukogu hakkaks siin ära kuulama informatsiooni sellest, nagu ei ole.

Teine asi, kuidas reageerida nii Eesti Kongressile kui Kohtla-Järvel toimunud sündmustele. Ma isiklikult toetaks presiidiumi. Võib-olla jätame presiidiumile õiguse meie poliitika väljatöötamiseks, ja kui presiidium tuleb juba tõsisema seisukohaga selles küsimuses meie ette, siis kaalume, kas me nõustume presiidiumiga või ei nõustu. Praegu täiesti ebapiisava informatsiooni juures hakata kogu koguga arutama neid kahte küsimust võib-olla ei ole mõistlik. Nii et piirduda niisuguse lühiinformatsiooniga, et meil oleks lihtsalt teave, aga kindlasti koos dokumentidega, sest muidu ka see informatsioon kujuneb ebapiisavaks.

Nüüd kolmanda punkti osas. Antud juhul ma toetaksin vabariiklaste ja Eesti Kongressi seisukohta, mida nad möödunud korral välja ütlesid, kui vaidlustati üldse Ülemkohtu valimine. Tookord oleks asetatud niisugusesse kõikuvasse olukorda suur hulk inimesi, kuid nüüd ei ole meil ju mingit kiiret praegu valida Eesti Ülemkohtu esimehele veel teine asetäitja olukorras, kus Ülemkohtu koosseis on niigi Eesti jaoks liiga suur. Mina vähemalt tahaksin enne näha, kui suur see töömaht on, et me hakkaks tõesti sellele organile veel teist asetäitjat juurde valima.

Juhataja

Meil on kohal Ülemkohtu esimees. Kui see päevakorda arutamisele tuleb, siis me kuuleme, kui suur on töömaht, ja võib-olla probleem on äkki milleski muus.

H. Valk

Austatud esimees, austatud juhataja! Mikk Titma võttis mul sõnad suust. Asi on selles, et Rahvarinde kongressi asju poleks vaja tõesti siin arutada, sellisel juhul me peaksime siin arutama ka näiteks äsja lõppenud sotsiaaldemokraatide kongressi ja kõike muid asju, mis Eestis tolmub, sest Rahvarinde kongress ei tegelnud võimu haaramise probleemidega, nagu oli Kohtla-Järvel või "Estonia" kontserdisaalis. Ja selle tõttu iga Ülemnõukogu liige võib lugeda informatsiooni Rahvarinde kongressist lihtsalt ajalehtedest ja sellest peaks piisama.

V. Kois

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud kolleegid! Ma toetan samuti ettepanekut mitte arutada seda küsimust, informatsiooni Rahvarinde kongressist, samadel põhjustel. Samal ajal ei ole ma mitte täielikult nõus Mikk Titma ettepanekuga teha Ülemnõukogu Presiidiumile ja ainult temale ülesandeks läbi arutada ja valmistada ette enam-vähem lõppvariandis informatsioon

Eesti Kongressist ja sündmustest, mis leidsid aset Kohtla-Järvel, kuna see paneb meid sellisesse situatsiooni, kus Ülemnõukogule hakatakse pidevalt pakkuma materjale, millised on juba läbi arutatud ja ette valmistatud üksnes Ülemnõukogu Presiidiumis. Sel viisil me ise tagandame ennast vabariigis väga tähtsate poliitiliste probleemide arutelust. Seepärast ma soovitan: võib-olla ei ole mõtet ära kuulata informatsiooni teise punktina, vaid teha ülesandeks Ülemnõukogu Presiidiumile ette valmistada kõik vajalikud materjalid Ülemnõukogus arutamiseks, näiteks kolmapäeval pärast lõunat.

S. Petinov

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud kolleegid! Mina kuulun samuti nende inimeste hulka, kes ei saa nõustuda lugupeetud Mikk Titma põhjendustega Rahvarinde kongressi suhtes. Ma olen arvamusel, et me oleme lihtsalt kohustatud kuulama informatsiooni sündmustest, mis toimusid Sakalas, seepärast, et see ei olnud sugugi mitte tavaline organisatsiooni sündmus. Me teame hästi, kuidas Rahvarinne oma eksisteerimise perioodi vältel väga tõsiselt mõjutas poliitikat ja teisi vabariigis toimunud sündmusi, ning ei ole alust loota, et see mõjutamine lähema aja jooksul väheneks. Seepärast, kui me juba poliitilise elu kujutluspilti lülitasime Eesti Kongressi II istungi, kongressi Kohtla-Järvel, siis nähtavasti me omame võrdset õigust saada ammendavat informatsiooni sellest, millised otsused on vastu võetud Rahvarinde poolt. See, kes jälgis televisiooni ja raadio kaudu kongressi tööd, pööras tähelepanu sellele, et seal võeti vastu küllaltki tõsised dokumendid ja programmilised otsused.

Nüüd ma tahaksin veel kord hoiatada oma kolleege. Ettevaatlikumalt peaksime väljendama seda, mis toimus ühes või teises saalis, kuni me ei ole selle kohta saanud ammendavat informatsiooni. Katsed käsitleda asjaolu või situatsiooni, teadmata sündmusi endid, viivad meid nii või teisiti eksiarvamustele, ja mis kõige hirmsam, nad viivad eksiarvamustele meie valijad. Mina isiklikult ei hakka kommenteerima seda informatsiooni, neid sündmusi, mis leidsid aset Eesti Kongressil ja Rahvarinde kongressil. Ja ma palun ka oma kolleege hoida kinni sellest positsioonist. Tänan!

M. Madisson

Lugupeetud juhataja ja kolleegid! Täna algas kaheksas istungjärk. Reglemendi järgi peaks meil olema sellel istungjärgul valitsuse aruanne ja meiepoolsed järelepärimised, küsimustele vastamine. Praeguses päevakorras ma seda ei näe. Kas see on millegagi põhjendatud? Kui see on nii, siis paluks selgitust. Kui ei ole, siis ma palun see päevakorda võtta. Aitäh!

Juhataja

Minule selgitasid kogenumad Ülemnõukogu Presiidiumi töötajad, et vastavalt kehtivale töö- ja kodukorrale on ette nähtud valitsuse infotund ja arupärimistele vastamine ja et seda eraldi päevakorras ei sätestata. Infotund toimub homme esimesel istungil kella 10-st kella 14-ni. Kui Ülemnõukogu arvab, et me veel kindluse mõttes peaksime selle päevakorda panema, siis me võime seda teha.

J. Jõerüüt

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud kolleegid! Kuivõrd päevakorraeelne arutamine on sujuvalt üle läinud päevakorra aruteluks, siis paar sõna ühe ettepaneku kohta, mis on ka kirjalikult hr. eesistuja ees laua peal kõigi reeglite kohaselt koos otsuse projektiga. Mõni sõna kommentaariks. Tegemist on nimelt sellega, nagu näitab ka praegu möödunud 20 minutit, et meie oleme välja kasvanud oma ajutisest reglemendist ja me ei pääse oma tööga edasi, kui me ei lähe järgmise töö- ja kodukorra sätestamise juurde. Nendest asjadest võiks pikemalt rääkida, kuid ma ei taha praegu päästa valla arutelu. Meil on grupi saadikute poolt konkreetne ettepanek, mida kindlasti hr. eesistuja tutvustab natukese aja pärast, ja see seisneb selles, et esimese päevakorrapunktina sellesse istungjärku oleks lülitatud meie ettepanek – järgmise reglemendi väljatöötamise töögrupi moodustamine. Ja selle istungjärgu viimase päevakorrapunktina oleks selle reglemendi vastuvõtmine. Meil on aluseks praegune töö- ja kodukord. Meil on tööprojekt ammu välja jagatud. Ettepanekud on kindlasti laekunud, aeg oleks asjaga ühele poole saada. Sest see, mis praegu 20 minutit on toimunud, ei ole ju sisuliselt mitte Ülemnõukogu töö, vaid erinevate poliitiliste rühmituste omavaheliste seisukohtade kooskõlastamine, mis oleks võinud ka olemata olla, kui reglement oleks teistsugune. Mõni põhjendus veel konkreetselt. Tegemist on nimelt sellega, et mõned komisjonid on ülekoormatud, mõned komisjonid on alakoormatud. Meie kolmepäevane töösükkel on natukene ebaõnnestunud, või ütleme, et me oleme sellest natuke välja kasvanud. Soovitaksimegi meie kõigi huvides sellised päevakorrapunktid kinnitada. Aitäh!

Juhataja

Jaak Jõerüüt märkis täiesti õigesti, et iseenesest päevakorraeelne arutelu kasvas sujuvalt edasi päevakorra aruteluks, ja ma tunnistan, et ma ei seganud ka sellele vahele, sest niisugune see järjestus oleks pidanudki olema. Kuid samal ajal, tõepoolest, oleksime pidanud korrektsemaks seda, et me oleksime täpsustanud, mis käib päevakorra hulka, mis ei käi. Ja ma palun

kolleegide-saadikuid, et me tulevikus siiski oskaksime vahet teha päevakorraeelsete küsimuste ja päevakorrajärgsete küsimuste vahel.

Ma arvan, et me peaksime enne päevakorra ära kinnitama ja siis hakkaksime kõnesid kuulama. Kas Goderdzi Ahaladze soovib kõnet pidada enne päevakorda? Lugupeetud Ülemnõukogu, mida arvatakse sellest asjast?

G. Ahaladze

Lugupeetud juhtkond, lugupeetud saadikud! Ma palun vabandust, et juhin kõrvale teie tähelepanu enne istungjärgu algust, enne päevakorda. Kuid olukord on selline, et tuleb tähelepanelikult vaadata kõiki neid küsimusi, sest inimesed on häiritud nendest otsustest, mis vabariigis vastu võetakse. See puudutab eriti sõjaväelasi. Näiteks 23. mail toimus Tallinna Kõrgemas Poliitilises Ehitussõjakoolis sõjaväelaste koosolek ja mulle kui saadikule on tehtud sõjaväelaste poolt ülesandeks viis see vabariigi valitsuse ette, ma pean silmas pöördumist, ning väljendada lootust, et nendes küsimustes orienteerutakse ja lõppude lõpuks leitakse konkreetne lähenemine nendele küsimustele. Ma ei hakka teile kõike ette lugema. Lugupeetud saadikud, ma tahaksin ette lugeda ainult otsuse.

Tallinna Kõrgema Poliitilise Ehitussõjakooli sõjaväelaste koosolek peab vajalikuks:

"Nõuda kõigilt seadusandlikelt ja täidesaatvalt organeilt keskuses ning kohtadel NSV Liidu konstitutsiooni kõrvalekaldumatut täitmist, sõjaväelaste ja nende perekondade õiguste tingimusteta tagamist. Muuta ära Eesti NSV Ministrite Nõukogu 22. novembri 1989. aasta otsus nr. 384 kui diskrimineeriv, inimõigustele vasturääkiv. See otsus puudutab praktilisi abinõusid, ohvitseride koosseisu, lipnike, mitšmanite ja reservi arvatud üleajateenijate kindlustamist elamispiiriga. Eesti Vabariigi Valitsusel, Tallinna linnanõukogul vaadata läbi küsimus Tallinna Kõrgemale Poliitilisele Ehitussõjakoolile korterite eraldamise võlgnevuse likvideerimisest. Muuta ära Tallinna linnanõukogu antikonstitutsiooniline otsus sõjaväelaste ajutise sissekirjutamise kohta, lõpetada massiteabevahendites selliste väljendite nagu okupant, okupatsiooniväed, okupatsioonirežiim ja teiste taoliste kasutamine, mis moonutavad NSV Liidu relvajõudude olemust ja määratlust, solvavad sõjaväelasi. Lõpetada NSV Liidu seadustega mitte sanktsioneeritud alternatiivsete korrakaitseorganite formeerimine ja tegevus. Seejuures pöörame teie tähelepanu käesoleva pöördumise tõlgendamisele mitte meiepoolse ultimaatumini või ähvardusena. Toetame Balti sõjaväeringkonna õhujõudude XX parteikonverentsi 5. mai 1990. aasta pöördumist NSV Liidu presidendi M. Gorbatšovi poole. Selle dokumendiga sõjakool rõhutab, et meie maale raskel perioodil me tugevdame poliitilist ja sõjalist valvsust, jääme ustavaks nõukogude rahvale ja NSV Liidu konstitutsioonile."

Pöördumine on vastu võetud 23. mail.

Lugupeetud saadikud, omalt poolt võin ma teile öelda kogu vastutustundega, et olukord on tõesti keeruline, vabariigis on olukord aetud väga palavaks ja suhtumine sõjaväelastesse kutsub esile selle olukorra teravnemise veelgi. Võtame kas või korteriküsimuse. Paljud teist vist ei tea, et Tallinna õppeasutus ehitas kortereid koos linnaga, loomulikult kandis üle ka teatud vahendid, limiidid, fondid ja nõnda edasi, kuid vastu ei saa midagi. Ja lisaks sellele, isegi selgitust ei saa selle kohta, mis alustel ei eraldata kortereid. Mida peavad aga tegema õppeasutuse ohvitserid, kuidas elada edasi? Nagu öeldakse, vastuseid nad seni ei leia. Või võtame näiteks ohvitseride sissekirjutuse küsimuse. Muide, meie peaminister juba tegi esimesed sammud. Ta kohtus piirivalvuritega. Ja teate, ma üksnes tervitan valitsuse selliseid samme. Kuid antud momendil ei ole vaja kaugele minna. Isegi Tallinnas elavad ohvitserid perekondadega kasarmutes aasta ja rohkemgi ilma sissekirjutuseta, sellest samast Tallinna divisjonist. Siin, mitte kaugel, kes ei usu, võib sõita vaatama. Ma ei nimeta palju nimesid, kuid ühe näite ma teile ikkagi toon. On selline reservkapten nagu Andrušenko. 1989. aasta novembris ta vallandati seoses armee koondamisega. Tema naine on Tallinnast ning siin ka sisse kirjutatud, omab korterit, kuid meest sisse ei kirjutata. Mis alusel teda sisse ei kirjutata, seda vastust ei anna keegi. Mida tal teha jääb, kellega võidelda, täitevkomiteega, valitsusega, kellega? Või sõita Venemaale, naine aga jätta Eestisse? Taolisi küsimusi tuleb samuti arvestada. Lugupeetud saadikud, muidugi ei ole neid küsimusi lihtne lahendada, kuid asjale peab ju tsiviliseeritult lähenema. On palju lihtsamad küsimused, näiteks elementaarsete kaupade soetamine sõduritele. Te teate, et tegevteenistuse sõjaväelane teenib aega Eestis. Reservi arvatud sõdurile antakse 100 rubla. Iga sõdur tahab loomulikult viia emale, pruudile, sõbrannale, õele mingi kingituse. Kuid millisest tsiviliseeritud lähenemisest saab juttu olla, kui ta ei oma õigust midagi osta. Mulle tundub, et see ei ole inimlik. Teate, mis mind imestama pani – kaubandusministri vastus. Kaubandusminister vastas mulle, et neid, muide, kindlustab riik. Kuid saage aru, nad ei küsi teilt süüa. Kaks aastat teenisid nad Eestis, neil on ju lõppude lõpuks õigus midagi koju kingituseks kaasa võtta. Kuid mulle näib, et ka see küsimus ei leia lahendust.

Lugupeetud juhtkond, lugupeetud kolleegid! Ma ei tulnud siia tribüünile selleks, et kedagi ähvardada. Ma tulin siia, et öelda teile: armee seni veel kannatab, vaikib ja ootab, millal ükskord ärkab mõningates juhtides südametunnistus. Ma tulin siia, et kutsuda teid üles mitte kuumaks kütma olukorda – olema lihtsalt inimesed. Nii ei tohi armeed, tema sõdureid ja ohvitseri mõnitada. Ma tulin siia lootusega, et suhetes armeega lõppude lõpuks saab võidu

terve mõistus. Täna teid tähelepanu eest! Mis puhtub aga pöördumisse, siis ma mõtlen, et vabariigi valitsus vaatab selle hoolikalt läbi ja vastab Tallinna sõjakoolile.

Juhataja

Asugem päevakorra juurde.

I. Fjuk

Lugupeetud esimees, lugupeetud kolleegid! Ma võtan tõesti uuesti sõna päevakorra küsimuses ja pean tunnustama, et olen veidi ette valmistamata. Ma olin kindel, et tänasele istungile tulevad meie "Võrdsete õiguste eest" saadikud, kes on võidelnud tööpingi taga seisva lihtsa inimese eest, korralike ettepanekutega protestida NSV Liidu valitsuse ühepoolseid surveavaldusi ja ettepanekuid hindade tõstmise osas. Avaldan imestust, miks seekord on võrdsete õiguste grupp jäänud tagaplaanile. Seetõttu teen ma ettepaneku, et "Võrdsete õiguste eest" saadikutegrupp teeks praegu vaheaja ja valmistaks ette ettepanekud päevakorraks ja ka projekti selle arutamiseks sellel istungjärgul. Vastasel juhul ma teen ettepaneku seada kahtluse alla selle võrdsete õiguste grupi tegelik töö, eesmärk ja kavad.

Juhataja

Suur tänu! Ju nad teevad siis ise ettepaneku, kui nad seda soovivad.

K. Raud

Tahaksin toetada Goderdzi Ahaladze ettepanekut ja soovitan anda see paber perekonna- ja sotsiaalkomisjonile, kes leiab sealt kindlasti huvitavat materjali, kui kõrvutada neid nõudmisi meie vabariigis oleva tegeliku olukorraga korterite ja muu säärase jagamisel. Aitäh!

Juhataja

Kuna ta anti vahetult Ülemnõukogu esimehele, eks tema otsustab, kuhu ta edasi antakse.

P. Panfilov

Ma tahaksin kohe vastata võrdsete õiguste saadikugrupi nimel. Kui lugupeetud saadikud mäletavad, siis meie saadikugrupp tõi vabariigis toimunud hindade tõusu küsimuse Ülemnõukogu ette ja püüdis seda lahendada. See küsimus oli otsustatud ilma rahvata, saadikutega nõu pidamata, vabariigi valitsuse poolt ainuisikuliselt. Nüüd viib NSV Liidu valitsus need küsimused rahvaarutelule. Projekt avaldatakse ajakirjanduses. Palun, tee

ettepanekuid, aruta, kuidas heaks arvad. Seepärast arvan, et Fjuki avaldus on provokatsiooniline. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Asugem nüüd päevakorra juurde. Tõenäoliselt on meil seisukohad välja selgitatud. Ma tahaksin lugupeetud Ülemnõukogule öelda, et teie käes olevates projektides ei ole kirjutatud punkti, mis puudutab Ülemnõukogu liikmete osavõttu Ülemnõukogu ja tema alatiste komisjonide tööst. Puhttehnilistel põhjustel jäi ta välja. Lugege ka see punkt projekti üheks osaks. Ma kordan veel üle, milliste materjalidega meil on tegemist. Teie käes on päevakorra projekt, mis on esitatud presiidiumi poolt ja millele tuleb juurde lugeda üks punkt, mida ma nimetasin. Siia sisse tuleb lugeda ka valitsuse infotund, mis toimub homme alates kella 10-st ja kestab kuni kella 14-ni. On veel ka täiendavaid ettepanekuid, õigel ajal ja korrektselt on esitatud grupi saadikute poolt ettepank lülitada päevakorda Ülemnõukogu reglemendi väljatöötamiseks vajaliku töörühma moodustamine. Samas viimase punktina ka Ülemnõukogu reglemendi vastuvõtmine. Jõus on Ants Paju ettepanek arutada analoogiliselt Kohtla-Järvel toimunud kongressiga ja Eesti Kongressiga ka Rahvarinde kongressi. Asugem otsustamisele. Kuidas suhtuda Ülemnõukogu Presiidiumi poolt pakutud projekti? Kes on selle poolt, et kinnitada päevakord? Ma ütlen teile lisaks juurde niimoodi, et see ei välista sugugi täiendavate küsimuste läbiarutamist ja hääletamist. Kes on selle poolt, et kinnitada päevakord selliselt, nagu ta on pakutud Ülemnõukogu Presiidiumi poolt? Üks hetk, enne kui hakkame hääletama, Ants Veetõusme.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja, austatud saadikud! Tahaksin tähelepanu juhtida lihtsalt sellele, et omandiseadust on meil praktiliselt võimalik arutada homme kuni kella 16-ni, maksimum kuni 17-ni. Pärast seda härra Varul, põhiettekandja, sõidab ära Soome. Nii et usun, kui valitsus vastab oma küsimustele enne, lõpetab need vastused enne kella kahte, alles siis me saaksime asuda omandiseadust arutama. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Samas ma tahaksin teatada Ülemnõukogule, et omandiseaduse eelnõu uued paragrahvid saavad täna õhtuks valmis ja homme hommikul saab hakata alles tõlkima ning paljundama. Samas hr. Veetõusme teatas, et peaettekandja sõidab homme ära. Sellisel

juhtumil on meil vaja enne hääletamisele minekut otsustada, kas me omandiseaduse jätame päevakorda sisse või mitte.

V. Jürjo

Austatud eesistuja, austatud Ülemnõukogu! Meie töö on kannatanud selle all, et ei ole reglementi lõplikul kujul vastu võetud, kuid kuivõrd reglemendi projekt on meil tükk aega käes, sellega on võimalik olnud tutvuda, on seal ilmnunud ka mitmed väga tõsised probleemid. Nimelt on praegusse projekti sisse kodeeritud mitmed punktid, mis tõsiselt destabiliseeriksid tulevikus meie tööd, ja kuivõrd mul on au teada ka väljapakutud komisjoni koosseisu, siis ma teeksin ettepaneku siiski reglemendi töögrupp moodustada kõikide parlamendi fraktsioonide esindajatest, anda sellele töörühmale veidi pikemalt aega ja sellel istungjärgul reglementi mitte veel vastu võtta. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Ma mõistan ettepanekut niimoodi, et kui päevakorda lülitatakse töörühma moodustamine, siis juba läbirääkimiste teel tuleb täpsustada komisjoni koosseisu ja tema funktsioone. Enne kui ma Ignar Fjukile annan sõna, paluksin kaaluda, kas oleks otstarbekas, et me omandiseaduse siiski päevakorda lülitaksime. Ja kui juhtub niimoodi, et puhttehniliselt ei suudeta ette valmistada küsimust enne, kui peaettekandja ära sõidab, siis kandub selle arutamine edasi üheksandale istungjärgule.

I. Fjuk

Lugupeetud esimees, lugupeetud kolleegid! Nagu me äsja kuulsime, saame eestikeelsed omandiseaduse materjalid kätte täna õhtul, venekeelsed alles homme. Esiteks ma tahaks meelde tuletada – proovime edaspidi neid esitada üheaegselt; teiseks – enne seda, kui me saaksime istungil alustada teist lugemist, peaksid kõik saadikud saama selle omandiseaduse uue projektiga tööd teha. See nõuab vaba aega, see tähendab seda, et omandiseadust ei saa istungil enne arutada, kui alles kolmapäeval. Mis puudutab reglementi ja hr. Jürjo tähelepanekuid, siis neid on muidugi vaja arvestada. Ma arvan, et kõik saadikute fraktsioonid esitavad praegu oma ettepanekud kirjalikult selle komisjoni koosseisu osas. Kuid ma tuletan meelde ühte head lauset, et praktika on tõe kriteeriumiks. Me oleme siin kaks kuud vaevelnud, me oleme valmis omandiseaduse asemel sellel istungjärgul reglemendiga lõpetama.

S. Petinov

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud kolleegid! Ma toetan neid oraatoreid, kes tõsiselt suhtuvad omandiseadusesse. Omandi küsimus on peamine, põhiline. Me mõistame seda suurepäraselt. Ning seepärast mulle tundub, et omandiseaduse tähtsus on siiski selline, et see võiks olla ühe meie istungjärgu päevakorraks. Kui me näiteks üheksanda istungjärgu kolme päeva jooksul suudaksime lõplikult lahendada kõik küsimused, mis on seotud omandiga, oleks see tohutu samm edasi. Seepärast ma soovitan loomulikult omandiseaduse teist redaktsiooni, nagu ütles välja eesistuja, paljundada, anda see kõigile kätte ja tähelepanelikult orienteeruda selles küsimuses. Sellele tähtsale seadusele tuleks pühendada üheksas istungjärg, et nimetatud seaduse kohta võtaks sõna võimalikult palju inimesi, et nad avaldaksid oma arvamusi ühtede või teiste omandivormide kohta, milliseid kavandatakse levitada Eesti territooriumil. Sellisel juhul ma arvan, me võtame vastu tõesti tugeva, toimiva, hea seaduse. Tänan!

I. Raig

Mul on selline ettepanek – kui võrd meie saadikutel on juba käes meie reglemendi projekt, siis võiks siiski lülitada päevakorda ka reglemendi esimese lugemise. Peale esimest lugemist oleks vaja moodustada vastav töökomisjon. Ma saan aru, et omandiseadus on väga tähtis ja ma toetan ka selle päevakorda jätmist. Lõpuks on mul ettepanek hääletada need asjad nüüd läbi ja lõpetada sõnavõtt.

Juhataja

Suur tänu! Samas ma ikkagi juhin saadikute tähelepanu sellele, et reglemendi seaduseelnõu ei ole veel olemas, on alles tööprojekt.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja! Kui ma eelmisel nädalal olin veel seisukohal, et tõesti see omandiseadus tuleb vastu võtta, siis nädalavahetuse töö on mind viinud järeldusele, et ainult omandiseadus ei pane praegu meid ei paremasse ega halvemasse olukorda. Eraomandi vajalikkust ja õigsust oleme me deklareerinud küllalt, on vaja praegu käivitada see majandusmehhanism ja selletõttu ma oleksin selle poolt, et me lükkaksime omandiseaduse vastuvõtmise järgmisele istungile. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Ma oletan nüüd, et vahekorrad eriarvamuste vahel on välja selgitatud, me võiksime

asuda otsustamisele. Mis puutub omandiseadusesse ja tulevastesse seadustesse, mida me peame hakkama vastu võtma vastavalt valitsuse poolt esitatud programmile, siis ma tahaksin kõigile südamele panna – meie Ülemnõukogu ei tohi anda mitte mingisugust põhjust selleks, et meie taha jääks pidama programmi täitmine. Kuna omandiseadusega on juhtunud sellised keerukused, siis sellisel juhtumil ma ei pane esimesena mitte hääletamisele Ülemnõukogu Presiidiumi poolt pakutud päevakorraprojekti, vaid nüüd juba pakun teile sünteesi, mis seisneb selles, et me päevakorrapunktid ühekaupa läbi hääletame. Kes on selle poolt, et kaheksanda istungjärgu 1. päevakorrapunktiks oleks Ülemnõukogu reglemendi töörühma moodustamine? Nagu öeldud, nüüd tuleb süntees kõikidest dokumentidest ja mina pakun – teil on õigus protestida.

Panem päevakorra hääletusele punktide kaupa.

1. Ülemnõukogu reglemendi töörühma moodustamine. Kas pakkumine on selge? Palun hääletada! Poolt on 91 saadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuks jäi 1.

2. Informatsioon Eesti Kongressi II istungjärgust. Palun hääletada! Poolt on 87 saadikut, vastu on 1 saadik, erapooletuks jäi 1.

3. Informatsioon Kohtla-Järvel 26. mail toimunud saadikute ja töökollektiivide esindajate nõupidamisest. Kes on selle poolt? Palun hääletada! Poolt on 86 saadikut, vastu 3 saadikut, erapooletuks jäi 1. Ma kuulsin repliiki, et seda üritust nimetatakse kongressiks, viime selle paranduse sisse. Vahest oleks õigem, et kui ettekandja on juba sõna saanud, siis selle põhjal me tuleme vajaduse korral nimetuse juurde tagasi.

4. Informatsioon Rahvarinde II kongressi kohta. Kes on selle poolt? Palun hääletada! Poolt 32 saadikut, vastu 51, erapooletuid 9. See ettepanek ei leidnud heakskiitu. Enne kui me jätkame, lugupeetud Ülemnõukogu, kas lepatakse sellega, et valitsuse infotund ja vastamine arupärimistele oleks läbi viidud vastavalt kehtivale ajutisele töö- ja kodukorrale või tuleb ta lülitada päevakorda? Lülitada päevakorda.

5. Valitsuse infotund ja vastamine arupärimistele. Kes on selle poolt? Palun hääletada! Poolt on 85 saadikut, vastu 2 saadikut, erapooletuks jäid 3 saadikut.

6. Eesti Vabariigi Ülemkohtu esimehe asetäitja valimine. Kes on selle poolt? Palun hääletada! Poolt 36 saadikut, vastu 31, erapooletuks jäi 20.

7. Ülemnõukogu liikmete osavõtust Ülemnõukogu ja alatiste komisjonide tööst. Kes on selle poolt? Palun hääletada! Poolt on 82 saadikut, vastu 2 saadikut, erapooletuks jäid 8.

Enne, kui me järgmise päevakorrapunkti juurde läheme, tahaksin ma teiega nõu pidada. Nimelt on pakutud selline redaktsioon: Ülemnõukogu reglemendi vastuvõtmine. Nii palju kui mina aru saan, on tegemist seadusega, mis peab läbima vähemasti kaks lugemist. Ja nüüd

tuleb mõelda selle formuleeringu üle. Esimene lugemine? Peet Kask, ma paluksin vahepeal arvamust avaldada.

P. Kask

Jah, võiks olla esimene lugemine.

T. Käbin

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud kolleegid! Minu arusaamise järgi me ei võta tervikuna uut reglementi vastu, selle kallal tuleb veel kõvasti tööd teha, aga praegu ajutiselt reglementi me viime sisse need hädavajalikud täiendused, mis aitavad kindlustada meie ladusaid tööd. Seega tegemist ei ole uue seadusega, vaid juba kehtivasse akti muudatuste ja täienduste sisseviimisega ja seda saab vastu võtta esimesel lugemisel. Tänan!

Juhataja

Kes on selle poolt, et kaheksanda istungjärgu 3. päevakorrapunktiks oleks Ülemnõukogu reglemendi seaduseelnõu esimene lugemine? Palun hääletada! Poolt on 83 saadikut, vastu 2, erapooletuks jäi 3 saadikut.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Mul on siiski teile selline palve, et enne, kui me tõmbame joone alla päevakorrale, annaksime sõna Eesti Vabariigi Ülemkohtu esimehele Jaak Kirikalile.

J. Kirikal

Austatud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu! Iga organ tegeleb sellega, milleks ta konstitutsiooni järgi on kohustatud. Meie ülesanne on õigusemõistmise teostamine ranges vastavuses seadusega ja ma ütlesin tingimustes, kus kuritegevus kasvab, kus õiguserikkumised kasvavad, seadusetuse ja nihilismi tingimustes. Me ei saa sellistes tingimustes likvideerida kohut ja kohtufunktsioone. On avaldatud arvamust, et vabariigi Ülemkohus on liiga suur. Kas ta on suur? Seal on 19 inimest, Ülemkohtu esimees, see olen mina ja kaks kolleegiumi: tsiviilkohtu kolleegium – 7 inimest, ja kriminaalkohtu kolleegium – 11 inimest. Protsessuaalselt protestide tegemise õigus on Ülemkohtu esimehel ja tema asetäitjal. Seepärast kõikides kohtutes on välja kujunenud selline tööjaotus, et kolleegiumi esimehed on ka esimehe asetäitja funktsioonid. Hr. Udari kinnitati 8. mail – ta on mu esimene asetäitja ja juhib tsiviilkohtu kolleegiumi. 10. mail kinnitati kriminaalkohtu kolleegiumi esimees Peeter Rahi. Aga tal ei ole protesti ja kohtuliku järelevalve tegemise õigust. Aga selle kolleegiumi peal on rehabiliteerimisprotsessi juhendamine ja läbiviimine. Temal peab olema

õigus tõenditele alla kirjutada ja neid sisuliselt kontrollida. Iseasi on, kas te olete nõus Peeter Rahi kandidatuuriga, ma ei tea. Kuid Ülemkohtu esimehel peab olema asetäitja, kes valdab kriminaalõigust ja kriminaalprotsessi. Kui on küsimusi, ma olen nõus vastama. Mul oli võõras kuulda, et Ülemkohtu vastu on diplomeeritud jurist.

T. Käbin

Kui tohib, hr. eesistuja. Ma täielikult toetaksin hr. Kirikali sõnavõttu ja põhjendust. Ilmselt oleks vaja olnud see teha enne päevakorrapunkti hääletamist. Tõepoolest, kohtud on oma tööga ju täielikult üle koormatud, ja see põhimõte, et Ülemkohtu esimehe asetäitja juhivad vastavalt ühe kohtukollegiumi tööd, ei ole juurdunud kohtupraktikas mitte ainult meil, vaid ka mujal, eriti rõhutades võimude lahususe printsiipi, kohtuvõim on ju omaette võimustusüsteem. Ma ei näe mingit põhjust, et me tahaksime hakata kunstlikult piirama kohtuvõimu töötajate, juhtivtöötajate arvu ja sellega loome kunstlikke takistusi kohtuvõimu teostamisele. Mul on ettepanek see küsimus võtta päevakorda, iseasi on muidugi see, kas me nõustume esitatud kandidatuuriga või mitte, kuid seda küsimust me peaksime arutama. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Küsimus on pigem selles, kas lugupeetud Ülemnõukogu on valmis oma otsust muutma.

Ü. Aaskivi

Mul on tungiv palve panna küsimus uuesti hääletamisele ja saadikutel siiski edaspidi hääletamisel mõelda, et meie oma hääletamistulemustega ei asuks ümber tegema moodustatud asutuste töökorda, mida sisuliselt eelmise hääletamisega püüti ju teha.

H. Eller

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Kui me arutasime Ülemkohtu moodustamist, siis oli meil diskussioon selle üle, kas teda üldse kinnitada või pikendada tema volitusi, ja siis me tulime järeldusele, et me siiski valime ta uuesti. Seetõttu on minu arvamus, et me peaksime ikkagi Ülemkohtu esimehe pakutud struktuuri omaks võtma. Ja kuna saadikud võib-olla tõepoolest ei saanud aru, milles on küsimus, siis ma palun teha kordushääletus.

J. Rätsep

Lugupeetud eesistuja ja kolleegid! Ma toetan täielikult selles küsimuses Ülemkohtu esimehe selgitusi. Süsteemi tundjana ma tean kinnitada, et kriminaalasjade kohtukolleegiumi töö tõrgeteta juhtimine käesoleval etapil on ju hädavajalik. See motivatsioon oli tõsistele vajadustele vastav. Kõigele lisaks selle sõnavõtu raamides ma toetaksin Rahi kandidatuuri, kes on olnud siiani tõsine kohtunik väga pika aja jooksul. Tänan!

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu, kuidas teile tundub, kas meil on olemas küllaldaselt alust selleks, et panna küsimus täiendavale hääletamisele? Kes on selle poolt, et kaheksanda istungjärgu seitsmendaks päevakorrapunktiks oleks Eesti Vabariigi Ülemkohtu esimehe asetäitja valimine? Palun hääletada! Poolt on 75 saadikut, vastu ei ole keegi, erapooletud on 7.

V. Kois

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud kolleegid! Ilmselt me toimisime valesti, kui muutsime presiidiumi poolt pakutud päevakorda selles küsimuses. Ja ilmselt oleks tulnud see viga parandada. Kuid ma juhin teie tähelepanu sellele, et meie töös on olnud juba selliseid pretsedente, kus me ei lubanud kordushääletust vastuvõetud otsuse kohta. Ja nüüd me rikkusime omaenda töökorda. Kui ühtedes olukordades lubatakse kordushääletust, teistes aga mitte, ei ole see õige. Ma arvan, et praegu oleks õiglasem vabandada Ülemkohtu esimehe ees ja soovitada tal see küsimus välja tuua järgmisel nädalal. Tänan!

Juhataja

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu võib otsustada kõiki oma pädevuses olevaid küsimusi, s.t. ta võib otsustada ümber ka seni vastuvõetud otsuseid. Protest on tagasi lükatud.

Sellega, lugupeetud Ülemnõukogu, on kaheksanda istungjärgu päevakord kinnitatud.

R. Järlik

Austatud juhataja, austatud Ülemnõukogu! Ma vabandan, et hetkeks viidan aega. Mul on mitte etteheide, vaid ettepanek, et edaspidi, kui mingisugused küsimused päevakorda tulevad, siis nad tuleksid kaaluka põhjendusega. Ma olen täiesti kindel, et kui Ülemkohtu esimehe Jaak Kirikali põhjendus oleks tulnud enne selle päevakorra hääletamist, siis oleks see ka esimesel hääletusel läbi läinud ja me poleks lihtsalt aega viitnud.

Juhataja

Mina kui Ülemnõukogu juhataja ei osanud seda aimatagi, et see päevakorrapunkt võib sellist vastuseisu tekitada, seda enam, et me oleme sellesamas saalis Ülemnõukogu poolt vastu võtnud otsuse, et Ülemkohtu koosseis valitakse, mitte ei pikendata. See on jõusolev otsus. Kui oleks seda ette näinud, siis oleks pidanud tõepoolest andma Ülemkohtu esimehele sõna selgituseks ja informatsiooniks.

M. Ahven

Hr. eesistuja, kolleegid, juristid ja hr. Kirikal! Ma tahaksin öelda ainult seda, et võib-olla ka mõned teised peale minu hääletasid mitte Ülemkohtu esimehe asetäitja valimise vastu, vaid selle istungjärgu päevakorda võtmise vastu. Nii et te rääkisite kogu aeg teisest asjast, hääletamine toimus selle kohta, kas võtta ta päevakorda või mitte, aga mitte, kas valida aseesimeest või mitte.

Juhataja

Mina rääkisin päevakorda lülitamisest.

M. Ahven

Hr. Kirikal sai niimoodi aru, nagu oleks oldud aseesimehe vastu.

N. Zahharov

Lugupeetud kolleegid, selle küsimuse arutamisel me sattume juba mitmendat korda ühte ja samasse situatsiooni. See seisneb selles, et me kuidagi ei suuda reglemendiga kindlaks määrata päevakorra kinnitamise korda. Eesistuja näitas üles täna initsiatiivi, võttis enda peale vastutuse päevakorra formeerimisel nii sisuliselt kui ka küsimuste arutamise järjekorra määramise seisukohalt ja see on nähtavasti ekslik, sest paljud saadikud hakkasid õigustama, et nad ei ole vastu Ülemkohtu ettepanekule, vaid et küsimus oli ühendatud nii ajalises kui ka sisulises läbivaatamises. Ma olen arvamusel, et edaspidi me peaksime algul kindlaks määrama, millised küsimused lülitada päevakorda ja seejärel määrama kindlaks nende järjekorra, siis ei teki vigu, sest me ei või alati ühendada sisu ja antud küsimuse arutamise korda. Tänan!

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu reglemendi töörühma moodustamine

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Alustame päevakorraga. Esimene päevakorrapunkt on Eesti Vabariigi Ülemnõukogu reglemendi töörühma moodustamine. Initsiaatorid on pakkunud välja sellise projekti, et moodustada töörühm Ülemnõukogu reglemendi väljatöötamiseks järgmises koosseisus: rahvasaadikud Peet Kask, Arvo Junti, Jaak Jõerüüt, Alar Maarend, Hillar Eller, Sergei Volkov. Rahvasaadik Villu Jürjo tegi ettepaneku, et kui seda päevakorrapunkti arutama hakatakse, kaalutaks võimalust selle komisjoni koosseisu täiendada veel mõningate liikmetega. Võib-olla oleks kõige õigem, kui Peet Kask tuleks kõnetooli ja siis me saaksime konstruktiivselt küsimuse läbi arutada ja vastu võtta vastava otsuse.

P. Kask

Austatud Ülemnõukogu liikmed! See nimekiri on ühe erandiga moodustatud nendest Ülemnõukogu liikmetest, kes on seni juba arutelust väga intensiivselt osa võtnud. Meie esialgne plaan oli teha mitte suur töörühm, kuna reglemendi parandamisega on kiire. Me pakkusime kuueliikmelist töörühma. Kui soovitakse laiendada töörühma koosseisu, siis tuleb ilmselt konkreetseid ettepanekuid esitada, see on üks võimalus. Teine võimalus, kui töörühm on oma töö valmis saanud, siis arutatakse see läbi õiguskomisjonis, kus on niikuinii esindatud erinevad inimesed. Need on kaks erinevat kontseptsiooni ja võib-olla enne kui parandusettepanekuid tehakse, võiks hääletusele panna küsimuse, kas me jääme väiksema töörühma juurde või laiendame töörühma nii, et seal oleksid esindatud kõik saadikurühmad.

Juhataja

Nii et ettepanek on küsimus panna hääletamisele selliselt, kas piirduda selle komisjoni koosseisuga, mis on välja pakutud selle päevakorrapunkti initsiaatorite poolt, või täiendada liikmetega teistest saadikurühmadest. Kas nii?

I. Hallaste

Austatud eesistuja ja austatud Peet Kask! Minu meelest on töörühm koostatud täiesti valel põhimõttel. Kui vaadata seda nimekirja, siis siin ei ole õigusliku järjepidevuse saadikuterühmast kedagi, ei ole ka kedagi kristlike demokraatide hulgast. Reglemendi koostamine on väga oluline küsimus, see ei ole mitte ainult ühe dokumendi tegemine, kus me

lahendame ära, mis kellast mis kellani me töötame, see on väga väike küsimus kogu asja juures. Sellest, milline on reglement, sellest sõltub ka, kuidas moodustatakse Ülemnõukogu Presiidium, kuidas moodustatakse komisjonid jne., sisuliselt me reglemendi kaudu lahendame mõningaid küsimusi, mis muidu peaksid kuuluma põhiseaduse juurde, ja järelikult ainukene võimalus praegu reglemendi töörühma õiglaseks moodustamiseks oleks see, kui igast saadikurühmast oleks seal üks esindaja. See on poliitiline küsimus, mitte ainult tehnilise asja lahendamine.

N. Zahharov

Ma toetan paljuski eelmist seltsimeest. Asi on selles, et praegu tuleb vastata ühele küsimusele: komisjon reglemendi ettevalmistamiseks on meil olemas ja ta töötab küllaltki efektiivselt ning kaua. Kui meil on vajadus moodustada nn. kooskõlastuskomisjon selleks, et lahendada kõik vaieldavad küsimused, siis ma arvan, et see küsimus tuleks lahendada järgmiselt: teha väike vaheaeg, kõigil Ülemnõukogus ametlikult registreeritud saadikugruppidel soovitada oma esindaja sellesse kooskõlastuskomisjoni, millist soovivad antud otsuse projekti autorid, ja siis juba organiseerida nende töö. Kui me aga tahame luua reglemendi ettevalmistamiseks uue komisjoni, siis minu meelest see ei ole enam õige, sest põhimõtteliselt taoline komisjon on meil olemas.

Juhataja

Suur tänu! Kuidas Peet Kask kommenteerib seda ettepanekut?

P. Kask

Kooskõlastuskomisjon on juba olemas, minu arvates see on õiguskomisjon, aga ma arvan, et kui on konkreetseid inimesi, kes on väga huvitatud reglemendi töörühmaga liitumisest, siis võib neid sinna juurde panna, aga algtöövariandi, tööprojekti väljatöötamiseks on siiski parem, kui rühm on väike ja tegus, töövõimeline ja koosneb huvitatud inimestest. See algne töörühm on omaalgatuslikult tekkinud nendest, kes on asjast tõsiselt huvitatud olnud ja initsiatiivi näidanud. Praegune töörühma ametlik moodustamine sisaldab sisuliselt ettepaneku anda sellele töörühmale töötamiseks aega. See on seni piiranud selle projekti väljatöötamist.

J. Telgmaa

Väga lugupeetavad kolleegid! Mina toetan ka Illar Hallaste ettepanekut põhimõttelistes küsimustes. Mul on lisada seda, et mulle ei meeldi, et terve see reglemendi töörühm koosneb

ainult linnameestest. Linnamehed näevad asju hoopis erinevalt ja niigi häirib siin tööd väga tugevasti see, et kõik on Tallinna mallide järgi paika pandud ja mees, kes tuleb maalt ja isegi mitte maal asuvast linnast, on hoopis teises olukorras. Sellepärast ma sooviksin väga tungivalt lülitada töörühma koosseisu üks saadik Valga maakonnast ja üks saadik Võru maakonnast ja sellised, kes ei ela ei Võru ega Valga linnas, vaid kuskil perifeerias. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Ma paluksin ettepanekud kirjalikult esitada. Ma juhin teie tähelepanu sellele, et kommunistliku fraktsiooni poolt on juba pakutud Sergei Petinov, võimalik et Sergei Volkovi asendamiseks, aga võimalik, et ka täiendavalt.

L. Annus

Lugupeetud Ülemnõukogu eesistuja, austatud kolleegid! Ma toetaksin ka kolleegide ettepanekut, et iga saadikurühm esitaks oma kandidaadid. Kuna juba Sergei Petinovi kandidatuur öeldi maha, siis teatavasti Volkov meie istungjärgust praegu osa ei võta, võib-olla võiks teda asendada. Aitäh!

A. Prii

Mul on ettepanek kinnitada komisjoni koosseisu Villu Jürjo. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Paluks ka kirjalikult.

K. Koha

Kõikidele eelkõnelejatele vaidlen ma vastu. Minu meelest töö tegemine on üks vastik ja ränk asi ja tööd hakatakse üldse tegema ka huvitatuse printsiibil. Energeetikuna julgeksin öelda, mida keerulisem on skeem, seda raskem on teda häälestada. Tähendab, kui me püüame antud komisjoni viia jälle poliitiliste grupeeringute esindajaid, siis me teeme sellest komisjonist lihtsalt ainult ühe jututoa, aga mitte tööorgani. Meil on väga tähtis, et antud komisjon teeks konkreetset ja täpset tööd, et ta töötaks välja väga vajaliku dokumendi. Kui selle dokumendi juures tekib probleeme, siis me võime neid lahendada kas nüüd õiguskomisjonis, kus põhimõtteliselt peaks olema esindatud küllaltki paljude grupeeringute, ma mõtlen poliitiliste grupeeringute esindajad, või teistpidi, moodustame veel eraldi kooskõlastuskomisjoni, kus oleksid tõesti esindatud kõik erinevad poliitilised jõud. Küsimus on selles, et see must töö

reglemendi juures on vaja ära teha. Ja ma toetan Peet Kaske. Meil on vaja just ajustrusti, kes on kompaktne ja töökas, meil ei ole vaja jututuba. Aitäh!

Juhataja

Me kuulame ära kõik sõnavõtusoovijad, kuid samas ma tahaksin suunata Ülemnõukogu tööd selliselt, et me saaksime kuulutada vaheaja, kus Peet Kask saaks korralikult vormistada projekti, mida ta esitab Ülemnõukogule. Minule on laekunud juba mõned kirjalikud ettepanekud ja neid tuleb juurde.

H. Peterson

Lugupeetud juhataja ja kolleegid! Ma usun, et on vaja just töörühma, kes enne teeb selle töö ära, ja siis meie teeme omapoolsed ettepanekud, vaatame komisjonis läbi ja teeme täiendused. Selle taha asi seisma ei jää. Aitäh!

Ü. Aaskivi

Ka mina tahaksin väga toetada juba neid eelkõnelejaid, kes on rääkinud sellest, et moodustame ikkagi töörühma, mitte mingit esindajate rühma, ja sellepärast ma paluksin panna tõesti hääletusele kõigepealt arvulise koosseisu, töörühm ei ole üle 5-6 inimese. Mis juhtub, kui me hääletaksime siiski enne läbi selle variandi, äkki meil lõpebki kogu vaidlus selle hääletamisega.

Juhataja

On ettepanek enne vaheajale minekut hääletada komisjoni suuruse üle. Kas Ülemnõukogu leiab õigustatud olevat, et me enne piiritleksime ära, kui suur peaks olema komisjon saadikute arvu poolest? Peet Kask, optimaalne arv, mida te välja pakute?

P. Kask

Siin hüüti välja 7 inimest. Ma arvan, et see on aktsepteeritav. Pealegi ei ole see otseselt vastuolus praegu väljapakutud ettepanekutega, saame veel juurde võtta vähemalt ühe inimese töörühma, ühe ilmselt asendada, nii et asi on seejuures võrdlemisi heterogeenne. See oleks kompromissvariant kooskõlastuskomisjoni loomise ja töörühma loomise vahel. Pealegi pole reglemendi tegemine veel väga poliitiline üritus, siin ei ole erinevate arvamuste vastuolud väga teravad, aga suurus on küll väga oluline. Minu ettepanek on mitte suurendada teda üle 7 liikme.

Juhataja

Enne kui me asume otsustama, tutvustan ma veel seni pakutud liikmekandidaate. Peet Kask, Arvo Junti, Jaak Jõerüüt, Alar Maarend, Hillar Eller, Sergei Volkov, Illar Hallaste, Andres Ammas, Sergei Petinov, Villu Jürjo. Nagu näete, on konkurss päris kõva. Kas Nikolai Zahharovil on enne hääletamist midagi öelda selle kohta?

N. Zahharov

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud kolleegid! Otsuse vastuvõtmiseks tahaksin ma isiklikult saada ikkagi vastuse küsimusele, mille ma esitasin. Me moodustasime komisjoni reglemendi väljatöötamiseks, millist nagu teada juhtis J. Allik. Kas see komisjon lõpetas oma tegevuse või ei? Kui lõpetas, siis faktiliselt me loome uue komisjoni, siis on mulle kõik selge. Kui ei lõpetanud, siis milleks me loome teise komisjoni – see jääb praegu arusaamatuks. Tänan!

P. Kask

Ma ei oska sellele küsimusele selget vastust anda. Minu mälu järgi oli tegemist komisjoniga, mis moodustati eelmise Ülemnõukogu poolt meile esitatud töö- ja kodukorra parandamiseks. See komisjon tegi oma töö ära ja selle töö tulemus on meie poolt vastu võetud. See kodukord, mille alusel me praegu juba töötame, on teine variant. Nüüd on siis kolmanda variandi väljatöötamine. Siin on omaalgatuslikus korras tekkinud nagu uus rühm, kuhu algselt kuulus ka Jaak Allik, keda lihtsalt praegu pole Eestis, teda asendab hr. Eller.

I. Fjuk

Ma teen ettepaneku panna hääletusele, et komisjoni suurus on 7 liiget, ning ühtlasi panna hääletusele komisjoni see koosseis, mis on esitatud saadikute poolt istungi algul.

S. Petinov

Lugupeetud kolleegid! Kõigepealt ma toetaksin ettepanekut komisjoni arvulise koosseisu kohta, 7 inimest. See on ilmselt selline optimaalne grupp, kes on võimeline küllaltki operatiivselt ja mobiilselt töötama. Samal ajal me tõesti peaksime välja selgitama ühe detaili, kui see on töögrupp reglemendi vahetuks väljatöötamiseks, siis ma pakuksin järgmist: mulle tundub, et J. Alliku poolt juhitud komisjon töötas küllaltki produktiivselt, ja kui te ei esita vastuväiteid, siis võiks jätta koosseisu mõned selle komisjoni liikmed ja nimelt J. Alliku. Muidugi kui ta ise sellega nõus on. Ja leppida kokku nii: koostada praegu töögrupp 7 inimesest ja siis tõesti anda võimalus läbi töötada need küsimused, sellepärast et ma näen,

mitte kõik saadikutegrupid ei ole valmis praegu esitama oma kandidatuure. See tähendab hääletada komisjoni arvulise koosseisu poolt, anda võimalus läbi töötada need teesid, sest need inimesed hakkavad töötama alalise reglemendiga – see on tõsine küsimus. Selleks, et objektiivselt hinnata nende tööd, võiks tõesti moodustada selle komisjoni, kes vaatab läbi selle grupi töö ja kuulutab Ülemnõukogule välja lõpliku otsuse. Mina, kui sellele vastu ei olda, võtaksin tagasi enda kandidatuuri ja paluksin tungivalt lülitada sellesse komisjoni minu asemel Aleksei Zõbin.

Juhataja

Lubame Peet Kase nüüd oma töökohale ja asugem otsustama. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et Ülemnõukogu reglemendi väljatöötamise töörühm oleks seitsmeliikmeline? Palun hääletada! Poolt on 69 saadikut, vastu 1 saadik ja erapooletuks jäid 7 saadikut.

Lugupeetud Ülemnõukogu, olid sellised arvamused – minna vaheajale ja eesotsas Peet Kasega, kes osutus initsiaatoriks selles küsimuses, töö korras kokku leppida personaalses koosseisus. Ignar Fjuk tegi teise ettepaneku: panna kohe enne vaheajale minekut hääletamisele Peet Kase poolt pakutud koosseis. Mida arvatakse, võib-olla oleks siiski demokraatlikum, kui komisjon saaks vaheajal tööd teha? Kõik on sellega nõus, Ignar Fjuk on ka nõus? Peet Kask, kas 15 minutist piisab? Vaheaeg 15 minutit.

V a h e a e g

Juhataja

Palun asuda töökohtadele. Me palume kohe kõnetooli Peet Kase. Tutvustame Ülemnõukogule komisjoni tööd, millise personaalse koosseisu te projektina välja pakute?

P. Kask

Austatud Ülemnõukogu liikmed! Mul on välja pakkuda kahe erineva komisjoni nimekiri. Suurem komisjon on kooskõlastuskomisjon, kes vaatab töörühma poolt esitatud projekti üle; tal on õigus teha sinna muudatusi, selles komisjonis saavad olema esindatud kõik saadikurühmad. 7-liikmelisse töörühma on ettepanek mitte lülitada kõigi saadikurühmade esindajaid. Kooskõlastuskomisjoni nimekiri on järgmine: Tiit Käbin esindab liberaale; Jermoškin esindab võrdsete õiguste saadikute rühma; saadikuterühma "Virumaa" esindab kas Grigorjev või Menšikov, ma ei ole saanud neilt omavahelist kooskõlastust. Ma paluks, kas

nad saavad kohe vastata sellele? Grigorjev. Sõltumatuid demokraate esindab Eller, kristlikke demokraate Hallaste, õigusliku järjepidevuse rühma Ammas, maamehi Madisson ning Rahvarinnet ma ise. Töörühma koosseisuks pakume järgmise: Junti, Jõerüüt, Jermoškin, Uluots, Hallaste, Madisson ja ma ise.

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu, kas põhimõtteliselt sobib selline lähenemine, et on moodustatud kaks komisjoni – töörühm ja kooskõlastuskomisjon? Kas sellist lähenemisviisi peab hääletama või on see ilmselt heaks kiidetud? Kas loeme vaikust nõusoleku märgiks? Suur tänu! Siis me anname võimaluse Peet Kasel korralikult vormistada komisjonide koosseisud personaalselt ja paneme need hääletusele.

E. Leisson

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud saadikud! Neile saadikutele, kes püstitasid päevakorda küsimuse Rahvarinde II kongressi ärakuulamisest Ülemnõukogus, on mul järgmine ettepanek: täna kell 15.00 on Rahvarinde eestseisuse liikmed nõus vastama küsimustele ja andma kompetentset informatsiooni ruumis number 268.

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et reglemendi seaduseelnõu koostamise töörühm oleks sellises personaalses koosseisus: rahvasaadikud Kask, Junti, Jõerüüt, Jermoškin, Uluots, Hallaste, Madisson, 7-liikmeline, nagu me otsustasime? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 85 saadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuks jäi 1.

Kes on selle poolt, et reglemendi seaduseelnõu kooskõlastuskomisjon oleks järgmises koosseisus: rahvasaadik Kask (esindab Rahvarinnet), rahvasaadik Käbin (esindab liberaalseid demokraate), rahvasaadik Jermoškin (esindab võrdsete õiguste saadikuterühma), rahvasaadik Grigorjev (esindab Virumaa saadikuterühma), rahvasaadik Eller (sõltumatuid demokraate), rahvasaadik Hallaste (kristlikke demokraate), rahvasaadik Ammas (õigusliku järjepidevuse saadikuterühma) ja rahvasaadik Madisson (parteilist kuuluvust pole märgitud). Palun hääletada! Poolt on 79 saadikut, vastu 2 saadikut, erapooletuid ei ole. Sellega on esimene päevakorrapunkt ammendatud.

Informatsioon Eesti Kongressi II istungjärgu kohta

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu, läheme teise päevakorrapunkti juurde. Enne seda, kui me anname sõna ettekandjale, oleks soov täpsustada mängureeglid. Mida arvatakse sellisest lähenemisviisist, et me kuulame ära informatsiooni, sõna ei võta, kõnesid ei pea, vaid esitame küsimusi. See oleks ettepanek, lugupeetud kolleegid.

I. Hallaste

Ma ei tahaks sellise variandiga päris nõus olla. Ma palusin sõna juba enne päevakorra kinnitamist. Mu kõne oleks just seoses Eesti Kongressiga, Eesti Komitee ettepanekuga Ülemnõukogule, Ülemnõukogu Presiidiumile. Nii et ma siiski paluksin võimalust saada sõnavõtuks mõned minutid. Aitäh!

Juhataja

On kaks ettepanekut. Kas on veel ettepanekuid?

J. Telgmaa

Lugupeetud kolleegid, ma toetaksin hr. Nugise poolt tehtud ettepanekut – enne kui meil dokumente käes ei ole, ei maksa rohkem tegelda selle asjaga. Aitäh!

A. Tähiste

Näib, et hr. Hallastel on meile ju edastada samamoodi ametlikku informatsiooni nii Eesti Kongressi kui ka Eesti Komitee tegevusest, nii et ma arvan, et meil ei ole põhjust käsitleda neid alternatiivsete ettepanekutena. Aitäh!

K. Koha

Hr. juhataja! Teie ettepanekule täienduseks teeksin ma ettepaneku ka mitte küsimusi esitada.

J. Jõerüüt

Lugupeetud eesistuja! Ma tahaks kõike seda kuidagi resümeerida, sest praktika on näidanud, et meil ei õnnestu kunagi päris täpselt teha vahet sõnavõttude, küsimuste, arvamuste,

avalduste ja kõnede vahel. Kõige mõistlikum oleks see päevakorrapunkt reglementeerida ajaliselt, ma teen ettepaneku 20 minutit.

Juhataja

Suur tänu! See on neljas ettepanek.

A. Paju

Lugupeetud juhataja, austatud kolleegid! Arvan, et kuna me kuulame ainult informatsiooni, siis ei ole mõtet mingisugusesse poleemikasse laskuda. Minu ettepanek on ära kuulata ka Rahvarinne.

V. Pohla

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Mulle tundub natuke imelik, mis küsimus see siis nii on, et me ennast tarastame täielikult, isegi küsimusi ei või me esitada. Kas me kardame mingit küsimust või ei ole meile see küsimus selge? See ei ole eriti demokraatlik asja arutamise praktika ja ka informatsiooni ärakuulamise praktika. Küsimusi võiks ikkagi esitada.

I. Fjuk

Lugupeetud juhataja! Ma tulen teile appi. Käsitleme antud punkti järgmiselt: ettekandja on Rein Tamme, kaasettekandja Illar Hallaste ja sellega on päevakord kokku võetud. Aitäh!

V. Jermolajev

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud kolleegid! Ma tahtsin ainult täpsustada, et me peame siin määratlema, kui me kuulame informatsiooni, see on üks lähenemine, kui me hakkame aga küsimusi esitama, siis tahame me seda või mitte, me sattume nagunii poleemikasse selles küsimuses. Seepärast määrame kindlaks, kas me kuulame lihtsalt informatsiooni või igal juhul, esitades küsimusi, tuleb meil astuda poleemikasse. Tänan!

Juhataja

Lubage mul pakkuda teile süntees nendest ettepanekutest, mis seisneb selles, et peale ettekannet on 20 minutit sõnavõttudeks, küsimusteks, kõnedeks ja kõik peab sinna sisse mahtuma. Mitte üks minut rohkem. Ollakse nõus? Ma formuleerin täpsemalt. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et teises ja kolmandas päevakorrapunktis peale ettekannet anname aega 20 minutit kõnedeks, sõnavõttudeks ja küsimustele vastamiseks? Kokku 20

minutit. Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 81 saadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuks jäid 4.

Informatsiooni Eesti Kongressi II istungjärgu kohta annab Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi liige Rein Tamme.

R. Tamme

Järgneva ülevaate saan anda mitte stenogrammi ega helisalvestuse, vaid isiklike tähelepanekute alusel, millega ma siiski loodan teile edastada vajaliku objektiivse informatsiooni.

Eesti Kongressi II istungjärk toimus "Estonia" kontserdisaalis Aafrika vabastamise päeval, 25. mail 1990. aastal. Kongressist ei võtnud osa 4 välissaadikut, kes ei saanud sissesõiduviiisid, nendest kaks, härrad Talve ja Estam, võtsid teadaolevatel andmetel kongressist osa, olles välismaal.

Päevakorra vastuvõtmisel esitati ettepanek mitte tegelda üleminekuperioodi puudutavate võimuküsimustega, vaid kodakondsuse probleemidega, millega seondub enamik järgnevaid võimalikke poliitilisi arenguid. Kongressi päevakorrast oli juba eelnevalt välja lülitatud küsimus Eesti Kongressi seadusandlikest volitustest. Lisan seejuures etteruttavalt, kongressi töö käigus uuesti esitatud ettepanek seadusandlike volituste kohta võeti hääletustulemustel vastu ja lülitati eraldi punktina otsusesse "Üleminekuaja valitsemise korra alustest".

Seadusandlike volituste kohta eraldi dokumenti seega vastu võetud ei ole.

Põhiettekande esitas Eesti Komitee juhatuse esimees hr. Kelam, kes viimase aja poliitilise arengu märksõnadena pidas vajalikuks märkida: Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni suhete arendamise vajalikkust, postsovetismi ajajärgu ohtu, küsimust, kuidas teostada Eesti Vabariigi iseseisvumist, Eesti Kongressi ja Eesti Komitee rolli selles. Märkides ära, et Eesti Kongress integreeris eri liikumiste eesmärgid Eesti Vabariigi taastamise juriidilise järjepidevuse ideeks, ei ole Eesti Kongress siiski suutnud täita temale pandud lootusi eriteadlaste, täidesaatvate organite ja materiaalse baasi puudumise tõttu ning jäänud oma tegevuses tegelikult deklaratiivseks.

Puudub rollide otstarbekas jaotus Ülemnõukogu ja Eesti Komitee vahel mõlemapoolsetel põhjustel eespool nimetatud eesmärkide saavutamise nimel. Vähe toimub ühiskoosolekuid komisjonide ja töögruppide ning üldse mitte esinduskogude tasemel. Esitati Läti Kodanike Komitee ettepanek Balti riikide ülemnõukogude ühiseks Baltikumi läbivaks koostöök, mis ka kongressi poolt vastu võeti.

Peetakse vajalikuks koostööd omavalitsuste tasemel. Peetakse vajalikuks kodanike registri lõplikku koostamist, kodakondsuse taotlejate takistusteta ja intensiivset registreerimise jätkamist.

Eesti Riigikogu valimistest peab saama paralleelsete struktuuride lõplik ühendamine rahvusvaheliselt tunnustatud valimistingimustes.

Põhitööks peab jääma olemasolevate struktuuride demokratiseerimine ja Eesti Vabariigi juriidilise järjepidevuse ühendamine.

Eesti Kongress on Eesti Vabariigi kodanikkonna ja väliseestlaskonna huvide kaitsja. Lõppküsimuseks on Eesti Vabariigi kodakondsuse seaduse väljatöötamine ja selle ellurakendamine.

Järgnes välisloimekonna esimehe hr. Velliste kaasettekanne, kes pidas vajalikuks märkida seda, et halvimal tegevuseks poliitikavallas võib olla saladiplomaatia arendamine, mis meie poliitiliste jõudude tasandil külvab kahtlusi ja segadust, maailmapoliitikas suurvõimude tasandil toob aga kaasa otsuseid väiksemate riikide ja rahvaste arvel, ajaloos on selliseid näiteid küllaldaselt. Vajalik on hoida poliitilist suunda Helsingi-2 nõupidamisele.

Vajalik on välja töötada riigikaitsekontseptsioon. Tunnustatud on erakondade pluralism välispoliitika kujundamisel. Poliitikas oleme kõik eelkõige Eesti Vabariigi kodanikud, olles alles seejärel erakondade ja parteide liikmed.

Maakondade esindus andis oma hinnangus tunnustuse 1990. aasta 30. märtsi otsusele ja märkis, et paremini kui valitsusega on sujunud koostöö Ülemnõukoguga. Improviseeritud, aga väga konstruktiivse sõnavõtuga esines välisminister hr. Lennart Meri. Järgnes hulgaliselt sõnavõtte, millest ülevaate andmine ei ole praegu arvatavasti eesmärgipärane. Ma piirdusin nüüd vastuvõetud dokumentide nimetamisega, mis edaspidiselt esitatakse Eesti Komitee poolt ametlikus korras Ülemnõukogu Presiidiumile.

Võimalik, et minu poolt antud ülevaatele saavad olulist infot lisada veel Ülemnõukogu saadikud, kes võtsid osa redaktsioonikomisjoni tööst, ja juhin tähelepanu ka sellele, et küsimustele vastamiseks mul ei ole Eesti Komitee ega Eesti Kongressi volitusi. Sellest tulenevalt ma teeksin ettepaneku võtta selline seisukoht, et Eesti Komitee juhatuse esimees või komitee poolt volitatud isik esineks Ülemnõukogu ees ja saaks anda sellisel juhul vastuseid, mis oleksid täielikult pädevad. Võimalik, et niisugune otsus oleks meie poolt otstarbekas vastu võtta.

Vastu on võetud järgmised dokumendid. Eesti Kongressi otsus üleminekuaja valitsemise korra alustest. Tooksin siin väga lühidalt välja minule olulistena tunduvad punktid. Punkt 1 märgib: "Üleminekuperioodi valitsemiskorra aluseks on Eesti Vabariigi kehtiv põhiseadus,

mille rakendamise piirid määratakse kindlaks üleminekuaja valitsemiskorraga." Ja punkt 2, see on just see punkt, mida ma eelnevalt juba märkisin seadusandlike volituste kohta. See on sõnastatud järgmiselt: "Eesti Kongress teeb Eesti Komiteele ülesandeks välja töötada ja kehtestada ajutisi seadusi, mis on hädatarvilikud Eestis põhiseadusliku riigivõimu taastamiseks, Eesti Vabariigi õigusliku järjepidevuse alusel."

Pöördumine Ameerika Ühendriikide presidendi hr. Bushi ja NSV Liidu presidendi hr. Gorbatšovi poole. Viimases lõigus on öeldud, et 1941. aastal sõlmitud Atlandi harta alusel taastati kõigi Teise maailmasõja käigus okupeeritud riikide iseseisvus, välja arvatud Eesti, Läti ja Leedu vabariik. On aeg likvideerida see ajalooline ebaõiglus. Enne selle hetke saabumist ei peatu ka Balti rahvaste vabadusvõitlus. Eesti Kongressi otsus Eesti Vabariigi kodakondsuseaduse põhimõtetest ja rakendamisest. Lõigus "Uue kodakondsuse seaduse põhimõtted" punktis 1 on öeldud: "Eesti Vabariigi kodanikuks saadakse kas sündimisega Eesti Vabariigi kodaniku järeltulijana või Eesti Vabariigi kodakondsuse hilisema seadusliku vastuvõtmisega." Ja punktis 2: "Igal Eesti Vabariigi territooriumil elaval isikul on õigus taotleda Eesti Vabariigi kodakondsust isikliku avalduse alusel."

Eesti Kongressi tegevuskava põhimõtted üleminekuperioodil. Lõigus "Ettevalmistused Eesti Vabariigi taastamiseks" on öeldud: "Eestis tuleb tagada rahvusvaheliselt üldtunnustatud poliitiliste kodaniku- ja inimõiguste normid. Eesti peab ühinema ÜRO deklaratsiooniga väljaspool oma riiki elavate kodanike õigustest." Need olid kõik dokumendid, mis on teadaolevalt Eesti Kongressi II istungjärgul vastu võetud. Täna tähelepanu eest! Küsimuste suhtes arvan nii, et otstarbekas on lähtuda sellest ettepanekust, millise ma tegin, selleks et saada pädevaid ja arvestatavaid vastuseid.

I. Hallaste

Austatud eesistuja, austatud Ülemnõukogu! Meie Ülemnõukogu töö hakkas peale sellega, et me võtsime vastu Ülemnõukogu deklaratsiooni Ülemnõukogu ja Eesti Kongressi omavahelise koostöö kohta. Seal on öeldud: "Eesti NSV Ülemnõukogu tunnustab Eesti Kongressi Eesti Vabariigi kodanikkonna esinduskoguna ning Eesti Vabariigi riigivõimu taastajana. Eesti NSV Ülemnõukogu on valmis koostööks Eesti Kongressi ja Eesti Komiteega Eesti Vabariigi taastamiseks õigusliku järjepidevuse alusel." See on meie enda otsus, millest on lähtunud ka Eesti Komitee. Mõlemalt poolt on võetud vastu otsuseid koostöö kohta. Kahjuks pole see koostöö edenenu nii hästi, kui oleks võinud edeneda. Eesmärk peaks olema üks: Eesti Vabariigi seadusliku riigivõimu taastamine õigusliku järjepidevuse alusel. Teist eesmärki meil

olla ei saa. Lähtudes sellest, tegi Eesti Komitee juhatus otsuse ja teeb ettepaneku Eesti Ülemnõukogu Presiidiumile. Ma loeksin selle ette.

"Eesti Kongress oma otsuses "Üleminekuaja valitsemise korra alustest" tegi Eesti Komiteele ülesandeks välja töötada ja kehtestada ajutisi seadusi, mis on vajalikud Eesti Vabariigi põhiseadusliku riigivõimu taastamiseks. Eesti Komitee juhatus peab vajalikuks Eesti Komitee ja Eesti Ülemnõukogu seadusandliku tegevuse kooskõlastamist. Eesti Komitee juhatus teeb Ülemnõukogu Presiidiumile ettepaneku moodustada Ülemnõukogu poolt töögrupp, kes koos Eesti Komitee töörühmaga asuks piiritlema ning kooskõlastama Eesti Komitee ja Ülemnõukogu tegevussfääre seadusandluses, et vältida tarbetut paralleelsust seaduste väljatöötamisel Eesti Vabariigi taastamise protsessis." Alla on kirjutanud Eesti Komitee esimees Tunne Kelam. Siia juurde veel volikiri. Eesti Komitee juhatus määras Jüri Adamsi meiepoolseks volitatud esindajaks Eesti Komitee ja Eesti Ülemnõukogu seadusandliku tegevuse kooskõlastamiseks. Need on kaks ametlikku pöördumist Eesti Komiteelt Ülemnõukogu Presiidiumi poole. Loodetavasti nad leiavad aktsepteerimist.

Vahepeal oli väga hea ettepanek omavahelisest koostööst ja valdkondade jagamisest, mille oli teinud hr. Mikk Titma koos pr. Hänniga. See projekt oli olemas, aga ta jäi sisuliselt varju. Seal oli fikseeritud, et kodakondsuse küsimuse lahendamine kuulub Eesti Kongressi, Eesti Komitee pädevusse, samuti Eesti Vabariigi esindamine rahvusvahelises suhtlemises. Ma arvan, et nüüd on tarvis kindlasti need piirid uuesti paika panna, omavahel ära määratleda. See oleks kindlasti kasulik. Veel toetan ma ka nende saadikute nõuet, kes ütlesid, et ei ole saanud kahjuks Eesti Kongressil vastu võetud otsuste tekste. Ma annan koos nende pöördumistega meie Ülemnõukogu esimehele edasi paketi kõigist vastu võetud otsustest ja ma loodan, et nad saavad paljundatud ja ka laiali jagatud. Aitäh!

V. Pohla

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Meil on üldse ilmnenu selle kahe aasta jooksul mõningat pelglikkust mõnede asjadele õige nime andmisel. Me nägime seda selgesti Interliikumisele tema õige nime andmisel EKP poolt. Nüüd öeldakse: ärgem rääkigem, ärgem arutagem, ärgem öelgem oma seisukohta, mis toimus eelmisel nädalal. Ma ei taha laskuda erakondlikes vaidlustesse, ei taha tüli suuremaks teha, kuid tahan juhtida tähelepanu asja juriidilisele olemusele. Nii ajakirjanduses kui ka kõnetribüünidel levivad arvamused, et meil on nüüd kaksikvõim või kolmikvõim, veel enam, alles nüüd Illar Hallaste teatas, et tehakse ettepanek seada sisse paralleelne seadusandlik tegevus. See on juriidilisest seisukohast täiesti alusetu, mingisugust kaksik- või kolmikvõimu ei saa põhiseaduslikult olla. Selle nimeks on

siis õigusetus või anarhia. Õiguskord on terviklik süsteem, mille lähte- ja algpunkt on kõrgeim seadusandlik võim. Me oleme nüüd mitu korda vaielnud, et sõna "kõrgeim" ei kõlba või et see sõna "kõrgeim" läheb jagamisele, veel kellelgi on selle üle õigus. Kui põhiseaduslikul alusel on loodud riigivõimu ja valitsemisorganite süsteem, tuleb sellest lähtuda, mitte aga soovidest seda muuta, kui seda pole seaduslikult tehtud. Selline üleskutse praegu ja sellised kavad tähendavad sisuliselt inimeste üleskutsumist mitteallumisele võimule. See on vägivaldne, usurpeeruv võimutaotlus ja nii tuleb neid asju nimetada seoses erakondadega, kes seda taotlevad. Ajaloos on olemas selged kogemused, milleni see viib. Rahvuslikul pinnal viib see natsionaalsotsialismile, vapslusele, suurriiklikul pinnal viib see bolševismile, šovinismile, seda kõike on sel sajandil hakatud nimetama fašismisündroomiks ja kõik on alati toimunud rahva nimel. Ülemnõukogul kui põhiseaduslikult kõrgeimal riigivõimul on esmane kohustus kaitsta riigi õiguslikku ülesehitust, see ei ole Eesti ega ühegi erakonna poolt välja mõeldud, see on rahvusvaheline üldine riigiõiguslik praktika, see on nagu loogika, see on juriidiline grammatika, olgu meie erakondlik vabaduseiha kui suur tahes, loogika ja grammatika peavad ikkagi alles jääma. Minu arvates peab Ülemnõukogu sellise erakondliku rahvahullutamise suhtes võtma oma seisukoha, peab veel kord kinnitama, et ta seisab selgelt ja rangelt õiguskorra eest. Ja need kaks küsimust, informatsiooni – nii kongress Kohtla-Järvel kui ka Eesti Kongress Tallinnas –, need mõlemad peaks võtma ühe arutamise alla, sest sisuliselt on need mõlemad ühed ja samad äärmuslikud seisukohad, mille suhtes Ülemnõukogu peab võtma seisukoha. Tänan!

E. Leisson

Mulle tundub see pretensioon koostööst Eesti Komitee, Eesti Kongressi ja Eesti Ülemnõukogu vahel juba pikemat aega täiesti absurdsena. Mitte kellelgi ei ole nii suurt mandaatide hulka kui Eesti Kongressil, 44 Eesti Kongressi saadikut on ka Ülemnõukogu saadikud, kes oma parima äratundmise ja südametunnistuse järgi on töötanud. Mitte kellelegi ei saa ette heita, et keegi oleks Eesti Kongressi vaimust ja sõnast kõrvale kaldunud otsustuste või Ülemnõukogu seaduste vastuvõtmisel. Niisiis, ma saan hinnata taotlust mingisugusele abstraktsele koostööle vaid kui ambitsiooni võimumonopolile. Ma väga toetan Vello Pohla esinemist. Tema kui jurist andis juriidilise hinnangu sellele tegevusele ja nendele otsustustele, kuid minu meelest me peaksime jõudma, võib-olla mitte just täna, kuid siiski lähemas tulevikus hinnangu andmisele ka kõikidele neile organisatsioonidele, kes püüavad põhiseaduslikku korda õõnestada või kukutada. Tänan!

Juhataja

Sellega on teine päevakorrapunkt ammendatud. Ma tahaksin veel toonitada, et on ammendatud täna siin Ülemnõukogu istungite saalis. 2. ja 3.päevakorrapunkt tulevad uuesti arutamisele korralisel presiidiumi istungil sellel neljapäeval.

Informatsioon 26. mail 1990. aastal Kohtla-Järvel toimunud saadikute ja töökollektiivide esindajate nõupidamise kohta

Juhataja

Ja nüüd läheme 3. päevakorrapunkti juurde. Informatsioon Kohtla-Järvel 26. mail 1990. aastal toimunud saadikute ja töökollektiivide esindajate nõupidamisest. Eks ettekandest selgub, kas on võib-olla õigem öelda kongress.

Ettekandja on Eesti Vabariigi Ülemnõukogu juhataja asetäitja Viktor Andrejev.

V. Andrejev

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud kolleegid! Lubage teid informeerida 26. mail Kohtla-Järvel toimunud kõigi tasandite rahvasaadikute I kongressist, kes astusid välja uuendatud nõukogude föderatsiooni ühtsuse eest. Ma tahan rõhutada, et see oli just nimelt kongress, aga mitte nõupidamine, nagu oli näidatud päevakorras, mitte ametlike isikute nõupidamine mingil koosoleku tasemel või harukondlikul, ametkondlikul tasandil. See oli just nimelt kongress, kuna oli kinni peetud kõigist taolise ürituse läbiviimise normidest, töökollektiivide poolt olid valitud delegaadid, oli moodustatud mandaatkomisjon, toimus juhtivate organite salajane valimine. Lubage tutvustada teid selle kongressi päevakorraga.

Päevakorras oli kaheksa küsimust:

1. Informatsioon poliitilisest olukorrast, nõukogude võimu ja kodanike õiguste kaitsmise komitee tegevusest Eestis.
2. Eesti NSV rahvasaadikute ja töötajate regioonidevahelise nõukogu ja rahvamajandusnõukogu põhimäärustest.
3. Eesti NSV rahvasaadikute ja töötajate regioonidevahelise nõukogu koosseisu, esimehe ja kodade esimeeste valimised.
4. Regioonidevahelise nõukogu – vanemate nõukogu koosseisu ja esimehe kinnitamine.

5. Eesti NSV rahvamajandusnõukogu esimehe kinnitamine.
6. Komisjoni moodustamine NSV Liidu juhtorganitega konsultatsioonide pidamiseks.
7. Vene NFSV rahvasaadikute I kongressi poole pöördumise vastuvõtmine.
8. Rahvustevahelise lepitamise deklaratsiooni vastuvõtmine.

Esimese küsimuse kohta esines V. Jarovoi. Oma ettekandes ta iseloomustas vabariigis viimasel ajal kujunenud poliitilist situatsiooni ja põhjendas fakti, et nõukogude võimu ja kodanike õiguste kaitsmise komitee täitis oma funktsioonid ning peab sellel kongressil panema maha oma volitused.

Teise küsimuse kohta esines Vabariigi Ülemnõukogu saadik S. Petinov, kes tutvustas kohalolijaid dokumentidega: rahvasaadikute ja töötajate regioonidevahelise nõukogu ning rahvamajandusnõukogu põhimäärustega.

Kongressil viibis 213 delegaati, kelledest 155 olid saadikud, neist 4 NSV Liidu ja 20 Eesti Ülemnõukogu saadikud, ülejäänud olid vabariigi linnade, maakondade ja alevite nõukogude saadikud, 58 delegaati olid töökollektiivide esindajad. Sellel kongressil viibisid Liidu ja vabariigi ajakirjanikud ning rida välisesindajaid. Peale selle oli külalisi Leningradist, Kingissepast, Leningradi oblasti Slantsõ linnast, Vilniusest ja Sniečkusest, Riiast ja Daugavpilsist. Salajase hääletamise tulemusena valiti juhtimisorganid. Eesti NSV rahvasaadikute ja töötajate regioonidevahelise nõukogu esimeheks valiti Ülemnõukogu saadik V. Lebedev. Vanematenõukogu esimeheks kinnitati Ülemnõukogu saadik S. Petinov, kohalike nõukogude saadikute koja esimeheks valiti Ülemnõukogu saadik V. Kuznetsov. Töökollektiivide koja esimeheks A. Sai. Kummagi koja koosseisus on 25 inimest. Rahvamajandusnõukogu esimeheks kinnitati NSV Liidu rahvasaadik V. Jarovoi. Kongress lõppes Vene NFSV rahvasaadikute I kongressi poole pöördumise ja rahvusvahelise lepitamise deklaratsiooni vastuvõtmisega.

Lõpetuseks tahaks ma öelda, et ma jagan täielikult Ülemnõukogu saadikute V. Pohla, A. Paju ja J. Telgmaa seisukohti, kes soovitasid täna siin mitte esitada küsimusi, vaid kasutada seda juhust, et antud kongressi orgkomitee esindajad saadikud S. Petinov, V. Lebedev, N. Kuznetsov on valmis vastama kõigile teid huvitavatele küsimustele lõunavaheajal. See on kella kolmest kuni kella neljani Valges saalis, kui see on aga kinni, siis toas nr. 111. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Meil on veel aega. Ja võib-olla me paluksime jääda kõnetooli Viktor Andrejevil. Võimalik, et selle aja sisse mahuvad ka küsimused.

K. Raud

Lugupeetud kolleegid! Ma tahaksin anda kaks täpsustust 26. mail toimunud sündmuse kohta. Esiteks, minu keel tõrgub nimetamast seda sündmust kongressiks, kuna juriidiliselt on kongress hoopis midagi muud kui see, mis toimus laupäeval. Sellepärast püüdkem olla täpsed ja nimetagem laupäeval toimunud sündmust presidendiõukogu, NSV Liidu Julgeolekukomitee ja Nõukogude armee poolt ette valmistatud ja läbiviidud kokkusõiduks. Teiseks, sisuliselt toimus Kohtla-Järvel uute okupatsioonivõimuorganite loomine, sest kui üks omavalitsusorgan formeeritakse ja ta hakkab võimu teostama võõra armee eriväljaõppe saanud karistussalklaste kaitse all, siis on ju tegemist okupatsiooniga. Aitäh!

Juhataja

Ma oletan siiski, et enamuses on meil sõnavõttud, ja palume Viktor Andrejevit tagasi oma töökohale. Kui on vaja küsimustele vastata, siis ta saab seda siin teha.

J. Põld

Mul ongi hr. Viktor Andrejevile üks küsimus, kui tohib. Need olid esitatud ka kirjalikult, kuid ma esitaksin nad siis ka avalikult. Kõigepealt selline küsimus, milline organ siiski sanktsioneeris 26. mail s.a. Kohtla-Järvel dessantväelaste kasutamise võrdõiguslike saadikute kaitseks ja millise hinnangu annate te kui üks selle nn. kongressi organisatooreid sellele, et seal viibis ka Mihhail Lõssenko, kes teatavasti on tagaotsitav. Milline teie isiklik seisukoht selles küsimuses siiski on? Aitäh!

V. Andrejev

Mis puudutab esimest küsimust, siis võin vastata, et nende küsimustega tegeles orgkomitee. Ma ei ole orgkomitee esindaja, seepärast vastuse sellele küsimusele te saate just nimelt kell kolm, kui tulete saadikutega kohtumisele. Seal on orgkomitee esindajad ja nad võivad vastata teie esimesele küsimusele. Mis puudutab teist küsimust, M. Lõssenko saabumist Kohtla-Järvele, siis nii palju kui mina tean, oli ta töökollektiivi õiguspädev delegaat.

J. Liim

Siin juba puudutati seda küsimust. Ma tahaksin jätkata. Kui te selles küsimuses esinesite, siis ma arvan, et te peaksite suutma ka meie küsimustele vastata. Kas teil on oma sõjavägi või oli see koostöö dessantväelastega juhuslik?

V. Andrejev

Ma ei arva, et see oli asjaolude juhuslik kokkusattumus. Nähtavasti see piiratud dessantväelaste kontingent, keda ma isiklikult nägin – 5 kuni 8 inimest –, oli kutsutud korra kindlustamiseks.

R. Veidemann

Hr. Andrejev, kas sellel üritusel oli juttu ja võeti vastu ka mõni dokument, mis puudutab eestlaste vähemusrahvust Kohtla-Järvel, Narvas ja Sillamäel ja kogu selles regioonis? See on küsimus. Ja teine on ettepanek. Kuulutati välja, et kell kolm saame täiendavat informatsiooni. Samal ajal, kell kolm on aga Rahvarinde saadikuterühma ja juhtorganite esindajad valmis jagama omapoolset informatsiooni. Kas nüüd need asjad kokku ei jookse? Tänan!

V. Andrejev

Mis puudutab saadik Veidemanni esimest küsimust, siis pean vastama, et taolisi dokumente sellel kongressil ei vaadatud ega arutatud. Mis puudutab teist küsimust, siis on ettepanek, kui kohtumise aeg ei ole vastuvõetav, võib selle ürituse läbi viia täna kell kuus.

Kuid niipalju kui mina tean, viib täna "Virumaa" grupp läbi kohtumise akadeemik Veiderma töögrupiga ja osa Kirde-Eesti saadikuid peaks viibima sellel kohtumisel. Seepärast siiski kell kolm oleks meile taoline kohtumine eelistatum.

A. Paju

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma arvan, et ei ole taas paha tuletada meelde vana tõdemust, et moraal ja poliitika liiguvad eri radu ja sündmusi hinnatakse seepärast alati eri tasapindadelt, olenevalt sellest, kas nende üle otsustatakse ilmlikkuse või poliitilise eelise seisukohast. Ma noppisin Eesti Kongressilt suure esimese pinge kõrvale siiski väga huvitava mõtte, mille ütles kirjanik Runnel, kui ta määratles selle poliitilise nivoo ja poliitika tegijad. Ma mõtlesin, et Runnel eksib, aga kui ma nägin ühel hetkel laval, kui meie kolleeg Järlik püüdis peale vaheaega Sirje Endrele ja Hallastele üht kirja üle anda, et see ette loetaks, siis Järlikut nagu poleks olnudki. Hallaste ja Järlik on kolleegid. Kui ma kuulsin, kui hr. Hallaste luges killu ette "Päevalehest" ja süüdistas Enn Leissonit ning palus, et Leisson vabandaks, siis ma ei saanud aru, mis ajast meil on juhtunud niimoodi, et me killu rebime tervikust, tervikule hinnangut andmata, ja nõnda määramegi moraal ja poliitika kulgema eri radu. Nüüd aga hullem näide. Ühel õhtul "Olümpiasse" minnes seltsimees Lebedevil ja teda saatvatel isikutel tekkis tõrge – neid ei lubatud sinna. Ma sekkusin ja selgitasin, et me oleme üks saadikute

korpus, miks siis mitte kolleegi lubada õhtutunnil "Olümpiasse". Valves olnud inimesed ütlesid, et me teame, meil on kogemusi: siis ei saa seda meest toast ega majastki välja. Ma ikkagi kaitsesin. Järgmisel päeval tänati mind, et ma olen ühte meelt eespool nimetatud saadikutega. Eilsest sain ma aga aru, et on olemas uued valitsusorganid, mis sündisid majas, kuhu mind ega kolleege mitte ei lubatud, sinna koguni kutsuti dessantväelased.

Veel üks mõte. Kui Kodukaitse ja Kaitseliit teineteist üle trumbates lähevad omavahel kaklema, kelle me siis appi kutsume. Kui Kirde-Eestis me määratleme ära, et see oli mingisugune siin Eestimaal elavate inimeste kaitseks loodud organ, siis see on kõik pettus. See on tegelikult demokratiseerimisprotsesside vastane rakuke, mis on sünnitatud, sest hirm on Venemaal toimuva ees ja on vaja näidata, et me oleme truud alamad. Ma arvan, et Ülemnõukogu peab siiski sellel perioodil säilitama nõndavõrd kainet meelt peale kõike seda, mis me oleme üle elanud selle kolme päeva jooksul. Peaksime aru saama, et meid on siia valitud ja volitatud otsustama Eesti asju, aga mitte jagama erakondade asju, sest kui kakeldakse, siis on naerjaid, on pihkuitsitajaid ja eesti rahvas on häämingus. Kuid vaadake, põllud haljendavad, sealt tuleb vili ja see tuleb ära koristada. Eesti rahvale on vaja usku sisendada. Millega me seda teeme, kus on meie missioonitunne? Minu arvates igaüks praegu tormab ise noppima justkui marju, aga need pole ju veel valmis.

K. Raud

Lugupeetud kolleegid! Teist korda sõna võtma sundis mind tahe õiendada ära üks väike vale, mis Viktor Andrejevi suust libises. Nimelt, viit või kuut dessantväelast ei veeta nelja suure sõjaväemasinaga. Ühtlasi tahaksin juhtida reglemendi töögrupi tähelepanu sellele, et ilmselt on vaja välja töötada ka mehhanism spiikri või ka tema asetäitjate taandamise puhuks, juhul kui nende tegevus läheb vastuollu Ülemnõukogu põhieesmärkidega. (Aplaus.)

V. Andrejev

K. Raua repliigile pean ma vastama, et ma räägiksin oma kõnes, s.t. keda mina nägin. Tõepoolest ma ei näinud rohkem dessantväelasi.

Juhataja

Enne kui läheme lõunavaheajale, küsin, kas Heldur Peterson soovib sõna?

H. Peterson

Austatud juhataja! Ma oleksin tahtnud rääkida just samal teemal kui Ants Paju. Ma ütleks kokkuvõtteks. Uskuda ei ole meil enam midagi, meile on lausa näkku valetatud. Alternatiivsed võimuorganid ja valitsemisorganid on loodud. Ütlen ainult seda, et hoidkem omavahel kokku, tehkem omavahel, eesti mehed, koostööd. Need Eesti Kongressi delegaadid, kes olid kongressil, ja meie Ülemnõukogu saadikud peaksime omavahel kokku saama ja need asjad ära arutama ja nii, nagu õiged eesti mehed selle omal ajal paika panid, nii ka tegema.

Juhataja

Lugupeetud rahvasaadikud, teine ja kolmas päevakorrapunkt on ammendatud.

V. Pohla

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma juhin tähelepanu sellele, et teise ja kolmanda päevakorrapunkti informatsioonide juures on tehtud minu poolt ettepanek võtta mingi Ülemnõukogu seisukoht selles küsimuses. Kuidas sellega jääb, kes sellega jääb tegelema ja millal see vastu võetakse?

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Teises ja kolmandas päevakorrapunktis on arutelu lõppenud. Kordan teile veel, et seda küsimust arutab presiidium oma korralisel istungil sellel neljapäeval.

On ettepanek, et me täna peale lõunat töötaksime viljakalt komisjonides ja plenaaristungit täna peale lõunat läbi ei viiks. Homme hommikul, nagu teate, algab valitsuse infotund, arupärimistele vastamine ja peale seda me otsustame, kas on vaja päevakorras järjekorra muudatusi teha või mitte. Ma panen väga südamele, töötagem viljakalt komisjonides.

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

KAHEKSAS ISTUNGJÄRK

TEINE ISTUNG

29. mai 1990

Juhataja (Ü. Nugis)

Lugupeetud Ülemnõukogu, asugem oma kohtadele. Kohal on 85 saadikut. Kas me saame jätkata istungjärgu tööd päevakorrajärgselt või on sõnasoovijaid?

V. Jermolajev

Lugupeetud presiidium, lugupeetud kolleegid! Palun ette vabandust, minu repliik ei ole seotud päevakorraga, vaid on pigem informatsioonilist laadi. Nagu ma juba ütlesin, möödunud ja ülemöödunud nädalalõpul olin ma seoses riigieksamitega ja diplomitöö kaitsmisega Leningradis. Muuseas, sellega on seletatav ka minu puudumine kahelt istungilt (vastavad dokumendid on presiidiumis). Samal ajal, algul mulle arusaamatul kombel, hakkas minu populaarsus minu äraolekul kasvama. Muuhulgas väljendus see selles, et umbes 5000 kommunisti hääletas minu osavõtu poolt XXVIII kongressi tööst. Hakates otsima selle nähtuse põhjusi, avastasin ma imestusega, et suuri teeneid selles on Lilia Sokolinskajal. Asi on selles, et radiokommentaatorina osutas ta minu isikule põhjendamatult teatud tähelepanu. Praegu on kombeks reklaami eest maksta. Arvestades, et tegemist on eelkõige naisega, tahaksin ulatada Lilia Sokolinskajale lilled. Kahjuks pole mul au olla temaga isiklikult tuttav. Ma ei tunne teda nägupidi ja seetõttu kasutan sellist ebatavalist viisi. Olen tänulik, kui ajakirjanikud, kes valgustavad istungjärgu tööd, aitavad mul teda näha. See, et lilled on kogu südamest, seda väljendab nende välimus. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Ausalt öeldes minule jäi küll see sõnavõtt arusaamatuks. Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Nagu te kõik mäletate, saadikueetika komisjoni esimees härra Jürjo tegi märkuse, et paljud saadikud ei ole Ülemnõukogusse tööle tulnud. Lugupeetud kolleegid! Isegi eile kooli lõpetanud inseneril on laud ja telefon, vähemalt üks

kolme peale. Meie oleme siiski rahva valitud. Siiani on meil töökohaks see laud siin, mille taga me istume, mikrofon ja aknalaud siin, Ülemnõukogus. Seepärast tahan ma siiski Ülemnõukogu aparaadilt, austatud spiikrilt küsida, kes me siis oleme – koolilapsed või riigimehed, kui meil pole võimalik isegi dokumente teatud kohta panna, vaid peame neid kaasas kandma. Ilmselt tuleb meil pöörduda sõjaväeintendantide poole isikliku koti saamiseks.

Juhataja

Suur tänu! Lugupeetud Ülemnõukogu! Minul on kavatsus panna saadikute töö- ja olmeprobleemid neljapäeval korralisele presiidiumi istungile. Loomulikult, kui Ülemnõukogu mind toetab. Sellisel juhul ma paluksin esitada isegi kirjalikud, konkreetsed ettepanekud. Vladimir Kuznetsov.

V. Kuznetsov

Lugupeetud juhataja, lugupeetud saadikud! Mul oli kavatsus oma valijate nimel eile avalikustada firma "Narova" kollektiivi esindajate pöördumine olukorrast vabariigis ja palve Vabariigi Ülemnõukogule võtta vastu vastav otsus. Kuid aeg on mööda lastud, seetõttu ma edastan pöördumise presiidiumile. Teiseks, ma toetan täielikult kolleeg Jermolajevi sõnavõttu Eesti Raadio töötaja L. Sokolinskaja kohta. Siiski ma tahan märkida, et läinud nädalavahetusel kahjuks märkisid valijad kohtumistel minuga ebakorrektsed kommentaare Ülemnõukogu istungjärgu istungite kohta, eriti "Võrdsete õiguste eest" grupi liikmete suhtes. Ma palun sellele juhtida saadik R. Veidemanni tähelepanu.

Juhataja

Suur tänu! Andres Tarand.

A. Tarand

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Mu sõnavõtt on päevakorra mõttes veidi etteruttav, aga teate, meil, eestlastel, on veidi ajast mahajäänud komme tähistada siinsamas saalis sünnipäevi. Seda me teeme ka töökohtadel. Mujal maailmas loetakse selliseid asju isiklikeks asjadeks ja eriti aega ei raisata. Nüüd tuleb välja, et kui mõnel mehel tekib tahtmine kellelegi daamile lilli kinkida, siis peab ka seda siin Ülemnõukogu saalis kuulutama. Ma mõtlen, et ka see on isiklik asi, ja edaspidi jätame need kõik Ülemnõukogu saalist välja. See on ettepanek, ja pealegi ma arvan, et Lilia Sokolinskajat tunti Kohtla-Järve kandis imehästi,

nii et teda isegi sinna saali sisse ei lastud. See oli nagu kohatu sõnavõtt. Juhiksin tähelepanu. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Lugupeetud Ülemnõukogu! Asugem päevakorra juurde.

Eesti Vabariigi Valitsuse infotund ja vastused Ülemnõukogu liikmete arupärimistele ja küsimustele

Juhataja

Neljas päevakorrapunkt kõlab selliselt: Eesti Vabariigi infotund ja vastused Ülemnõukogu liikmete arupärimistele ja küsimustele. Lugupeetud saadikud on ilmselt kõik põhjalikult tutvunud nende põhimõtetega, kuidas me valitsuse infotundi läbi viime. Ma juhiksin võib-olla paarile asjaolule tähelepanu. Kõigepealt sellele, et valitsuse esindaja peab oma vastuse formuleerimisel hakkama saama 10 minutiga, mitte rohkem. Ja küsimuse esitanud Ülemnõukogu liikmel on õigus esitada vastajale kuni kaks täpsustavat lisaküsimust. Ma palun jääda nende põhimõtete juurde. Kui sellel teemal on vaja avada eraldi läbirääkimised, siis me peame Ülemnõukoguga nõu. Vastavalt nendele põhimõtetele on vabariigi valitsus valmistanud vastused ette ja esimene vastaja oleks pidanud olema välisminister Lennart Meri, vastamaks meie saadiku Ülo Uluotsa küsimustele. Seoses sellega, et välisminister praegu on välismaal ametiasju ajamas, on esitatud kirjalik vastus. Küsime saadik Ülo Uluotsa käest, kas ta lepib sellega, et esitatakse kirjalik vastus. Ülo Uluots.

Ü. Uluots

Ma sain selle kirjaliku vastuse kätte ja ütlen niimoodi, et 90% see mind rahuldab.

Juhataja

Suur tänu! Teine küsimus. Teine küsimus puudutas Kirde-Eesti ehitusprobleeme ja oli esitatud grupi rahvasaadikute poolt. Sellele küsimusele pidi vastama ehitusminister härra Golubkov. Ka teda ei ole täna objektiivsetel põhjustel Tallinnas. Meil on kokku lepitud

töökorras, et sellele probleemile annab vastuse ehitusministri asetäitja, kes ka praegu saalis on, härra Aadu Kana. Usun, et Ülemnõukogu lepib sellise lahendusega. Palume kõnetooli härra Kana.

A. Kana

Lugupeetud härra juhataja, lugupeetud rahvasaadikud! Valitsusele oli tulnud härra Kuznetsovi poolt järelepärimine olukorra kohta, milline on hetkel Narva linnas tsemendi osas. Sellele järelepärimisele vastas ehitusminister Golubkov 23. mail kirjalikult. Mõne sõnaga tekkinud olukorrast. Kaks põhilist tsemendi tarbijat Narva linnas, Narva Raudbetoonitoodete Tehas ja Balti Raudbetoonitoodete Kombinaat, on esimese poole aasta fondidest saanud esimese nelja kuuga vastavalt 53 ja 63% tsemendist. Oodatav täitmine 5 kuu osas ei paranda paljus hetkeolukorda, kuigi oodatav poole aasta plaani täitmine nende kahe tsemenditarbija osas näitab, et Narva tehased saavad esimese poole aasta tsemendi kogusest kätte vastavalt 94 ja 95%, mis, arvestades üldseisu vabariigis tsemendi tootmisel, ei olegi nii halb.

Tahaksin mõne sõnaga kommenteerida seda olukorda. Praegune olukord "Eesti Tsemendis" on äärmiselt halb. Tehnoloogiliste seadmete kulumus on ligi 80% ja nendest üle poole on vanemad kui 15 aastat. 28 aasta jooksul on suudetud vähe teha Eesti tsemenditehase tehnilise olukorra parandamiseks ja loodussäästliku tootmise kindlustamiseks. Vastavalt hetkeolukorrale on vabariigi valitsuse esimees, peaminister härra Savisaar andnud korralduse majandusministeeriumile ja ehitusministeeriumile "Eesti Tsemendi" kiire rekonstrueerimise või uue tehase ehitamise küsimustes moodustada ekspertkomisjonid, kaasates sinna välisfirmasid, ning vastavad ettepanekud ja abinõud esitada valitsuse istungile järgmisel esmaspäeval. See töö on ekspertkomisjonide poolt nüüd tehtud ja vastavad materjalid on vabariigi valitsusele esitamisel. "Eesti Tsemendi" olukord on selline, et samasugune järelepärimine, nagu oli Narva linna osas, oleks võinud tulla ka teistest regioonidest, sest esimese poole aasta plaan saab "Eesti Tsemendis" täidetud ainult 80% ulatuses. Kuidas siis tulla välja hetkeolukorrast? Hetke majandus-finantsiline olukord on selline, et üha raskem on kindlustada "Eesti Tsemendi" tehnoloogilisi liine kvalifitseeritud kaadriga, samuti puuduvad nüüd, vabariigi alluvuses olles, igasugused võimalused tehnoloogiliste seadmete tagavaraosade saamiseks. Me oleme praegu läbirääkimistes üle 25 välisfirmaga, kuid hetke poliitiline olukord vabariigis on selline, et ükski firma välisriikidest ei ole tulnud tagasi konkreetsete ettepanekutega.

Tänane tsemenditehas võib olla veel ekspluateeritav ehk 5–7 aastat, kuid mida aasta edasi, tuleb "Eesti Tsemendile" anda täiendavat dotatsiooni või leida vahendeid, et sellest raskest

finants-majanduslikust olukorrast välja tulla. Kavandatud meetmetes ongi näidatud, kuidas oleks võimalik seda olukorda hetkel stabiliseerida (ka tsemendi hinna tõstmise teel). Kuid üks on kindel, et vana tehas tuleb täielikult rekonstrueerida, et teda saaks veel eksploateerida 5–7 aastat, ja juba täna me oma meetmetes organiseerime uue tehase ehitusdireksiooni, et leida siis sellised finantsid ja vahendid, et veel käesoleval sajandil ehitada Kunda uus tsemenditehas. Meetmetes on ette nähtud väga palju kulutusi keskkonnakaitse olukorra parandamiseks. Suurema lahenduse selleks peaks andma "Eesti Tsemendi" gasifitseerimine. Tööd on alustatud, gaas peaks jõudma Kundasse k.a. lõpul ja juba järgmise aasta II kvartalist saame me tsemendiahjud üle viia gaasiküttele. Gaasikütus peaks parandama ökoloogilist olukorda vähemalt 40% võrra. Samas on alustatud olemasolevate tsemendiveskite filtrite kapremonti ja nende väljavahetamist. Loodetavasti on tulemuseks ökoloogilise olukorra paranemine Kundas vähemalt 60–70% ulatuses. Uue tsemenditehase ehitus on niivõrd tõsine küsimus ja niivõrd suure maksumusega, et ma arvan, et järgmisel valitsuse istungil esmaspäeval, kui me sellest valitsusele ette kanname, me leiame vahendid ja õiged teed selle küsimuse lahendamiseks. Loota Liidu Plaanikomitee, Liidu Ministrite Nõukogu peale, kus plaanides ja kavades on ette nähtud XIII viisaastakul uue tsemenditehase ehitamine Kunda, me praegu ei saa, sest et selliseid investeeringuid Liidu majandusministeerium meile eraldanud ei ole.

Lugupeetud rahvasaadikud, ma ei tea, kui detailidesse mul praegu olemasoleva tsemenditehase rekonstrueerimise projekti valgustamisega ja uue tehase ehitusega tasuks minna. Kuna aeg on piiratud ja tõsine arutelu tuleb valitsuse istungil tuleval esmaspäeval, siis ma arvan, et ma piirdun sellega, mis on minu poolt öeldud.

Juhataja

Suur tänu! Ja nüüd küsimused.

A. Sirendi

Mul oleks järgmine küsimus. Tähendab, defitsiitsus võimaldab igasugust ehitusmaterjali, alustades täiesti kõlbmatutest kividest, siin on mõeldud nii silikaate kui telliseid, maha müüa. Kas ehitusmaterjalide tööstuse ministeerium või nüüdne ehitusministeerium leiab, et algtöö on talle majanduslikult kasulik või mitte?

A. Kana

Sellele küsimusele vastates peab ütlema, et nii nagu "Eesti Tsemendi" hetkeolukord, nii on kogu ehitusmaterjalide tööstuse olukord hetkel väga vilets. Kui jutt on praegu meie ehitusmaterjalide võimalikust ekspordist, siis, vaatamata turu-uuringutele ja valuuta iseteenimise võimaluste otsingutele, on küllaltki problemaatiline praegu minna meie ehitusmaterjalidega välisturule. Meie kontseptsioonides, plaanides on lahendused leitud, aga viimane aasta või poolteist on kõik krediteerimise võimalused nii välispankade kui Liidu Välismajanduspanga poolt kinni ja me oleme oma plaanide rakendamisega tõsisis hädas.

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Nendes põhimõtetes, millest me peaksime kinni pidama, on täpsustatud, et küsimuse esitanud Ülemnõukogu liikmel on õigus esitada vastajale kuni kaks lisaküsimust, aga ei ole täpsustatud, kui palju lisaküsimusi või kui pika aja jooksul võiksid seda teha teised saadikud. Kas me lepime džentelmenlikult kokku niimoodi, et reglementeerime selle ajaga, 10 minutiga? Kas ollakse nõus? Pean ma hääletamisele panema? Ei pea. See tähendab seda, et küsimuse esitajal saadikul või saadikutegrupil on niikuinii kahe lisaküsimuse esitamise õigus, kuid ka teistel saadikutel on 10 minuti jooksul õigus esitada küsimusi. Kas sobib niimoodi? Sobib.

V. Kuznetsov

Lugupeetud juhataja, lugupeetud saadikud, lugupeetud ministri asetäitja! Ma tahaksin alustada tänusõnadega ehitusministeeriumi aadressil, et ta nii kiiresti reageeris minu saadikujärelepärimisele. Tsemendi hakkas tulema, tõsi küll, kahjuks pooles mahus. Eriti kahju on aga sellest, et alates 21. maist, s.t. kaks päeva enne seda, kui minister Golubkov andis ametliku kirjaliku vastuse tarvitusele võetud meetmete kohta, katkesid tsemenditarned täiesti. Viidatakse samuti Kunda tsemenditehase probleemidele. Viimased andmed tsemendi vaegtarnete kohta on mul reedest. Võimalik, et ministri asetäitjal on värsked andmed, palun neist informeerida. Lisaks sellele ma tahaksin alla kriipsutada seda, et muidugi võib tuua palju selgitavaid põhjusi, kuid ma loodan, et valitsus, õigemini ehitusministeerium jätkab edaspidigi Narva linna abistamist, sealhulgas tsemenditarnete osas.

A. Kana

Kommentaariks veel sellele täpsustavale küsimusele Narva olukorra kohta ütleksin, et Narva olukord poole aasta lõppedes ja ka viie kuu töötulemuste järgi on Eesti keskmisest parem. Nii

et loodetav täitmine 93–95% poole aasta hangetest, see on küll maksimum, mida "Eesti Tsement" Narva ehitajatele anda saab.

Juhataja

Suur tänu! Uno Anton.

U. Anton

Sooviksin teada tsemendi kasutuse struktuuri ja selle perspektiivi suureneva defitsiidi tingimustes, sealhulgas ka seda, kui palju läheb praegu tsementi vabariigist väljapoole. Tänan!

A. Kana

Tsemenditehase projekteeritud võimsus on 1 200 000 tonni. See on see arv, mis oli röövmajanduslikult Liidu plaaniorganite poolt "Eesti Tsemendile" planeeritud kõikide aastate jooksul ja mille veel viimasel "tõusulainel" 1988. aastal "Eesti Tsement" ja tema töökollektiiv täitis. Sellest miljon kaheksa tuhandest tonnist jääb vabariiki 800 000 tonni tsementi, ülejäänud 400 000 tonnist umbes 100 000 tonni moodustab ekspordi ja ülejäänud on siis liidulised hanked Liidu turule. Kui lähtuda tsemendi tootmisest ühe elaniku kohta, siis on küsimus väga õigesti esitatud. Euroopas on väga vähe neid maid, kus tsementi ühe elaniku kohta või ehituse kuupmeetri kohta tarvitatakse nii palju nagu seda Eestis tänapäeval. Nii et tänase defitsiidi juures on tsemendi kokkuhoiu küsimus "Eesti Tsemendi" rekonstrueerimise kõrval sama tähtis.

Juhataja

Suur tänu! Juhan Telgmaa.

J. Telgmaa

Lugupeetud kolleegid, ma olen kõiki oma küsimustega ammu ära tüüdanud, ja ministeeriumi ametnikke samamoodi, aga ma kordan seda ikkagi väsimatult, sest et praegu tuleb ehitada. Ja küsimus on selles, kas ehitusministeerium planeerib väikeeterniidi tootmise taastamist. Meil on maal tuhandeid hektareid väikese eterniidiga kaetud katuseid, paljud on sellise konstruktsiooniga, mis ei kannata suurt eterniiti välja. See on kohutav kahju, mida põhjustas põllumajandusele väikeeterniidi tootmise lõpetamine. Aitäh!

A. Kana

Väikeeterniidi tootmist või õigemini taastootmist ehitusministeerium ei planeeri enam. Kogu maailm on loobunud eterniidi, nn. asbesttsementplaatide kasutamisest, mis on tervisekeskkonnale kahjulikud, ja ka meil tuleb siiski minna seda teed. Viimane kapitaalremont eterniidi tootmise tsehhis "Eesti Tsemendis" võimaldab suuregabariitset eterniitplaati toota veel 5–7 aastat. Lähema 2–3 aasta jooksul peame me tootmiskoondises "Silikaat" koos Soome firmadega välja töötama uue tehnoloogia, me peame asendama asbesttsementplaadid millegi muuga. Esimesed tulemused on juba käegakatsutavas kauguses. Nimelt saab selle aasta lõpul Kuusalu regioonis valmis tsementkatusekivide tootmise liin, aga Aseri keraamikatehases saab aasta lõpuks valmis Lääne-Saksa päritoluga keraamiliste katusekivide tootmise liin. Mõlemalt liinilt on võimalik juba tuleval aastal saada viis miljonit katusekivi aastas, siis 5 + 5 miljonit.

Nüüd meie ruberoiditsehhist: kui me saaksime ruberoidide valmistamisel minna kartongaluselt üle polümeersele alusele, oleks võimalik Soome firmade abiga alustada uue ja parema, kvaliteetsema katuse rullkattematerjali tootmist.

Väikese eterniidi juurde tagasi ei tule me ka sellepärast, et selliseid liine Liidus enam ei valmistata.

Juhataja

Suur tänu! Vladimir Kuznetsov.

V. Kuznetsov

Tänan! Lugupeetud aseminister! Mul on kahju, aga ma ei kuulnud teie suurepärasest sõnavõtus vastust küsimusele. Ma rõhutan, seoses sellega, et Narvas ei olnud möödunud nädalal mitte ühtegi kilogrammi tsementi, ma palun vastata, millal tärned taastatakse. Situatsioon on väga ja väga kriitiline.

A. Kana

Teil on kahe nädala vanused andmed, kus tõesti viiest tsemendiveskist töötas nendel päevadel ainult üks ja selle ühe tsemendiveski toodang pidi minema töötava eterniiditsehhi tarbeks. Ja kuna nüüd töötab viimased kolm päeva 5-st tsehhist juba 4, siis on olukord viimasel nädalal tunduvalt paranenud. Neli veskit ongi see, mis plaaniliselt peaksid olema 100% ööpäeva lõikes töös. Kui me suudame seda tööd säilitada, siis need arvud, mida ma lubasin poole aasta töö tulemusena Narva linnale, on täiesti realselt täidetavad.

Juhataja

Suur tänu! Vladimir Malkovski.

V. Malkovski

Lugupeetud aseminister, saage minust õigesti aru, me väljendame siin valijate huve ning me järjekordselt ei saanud konkreetset ja selget vastust. Võib-olla ei ole teil lihtsalt informatsiooni? Kas praegu Narva tarnitakse või ei tarnita tsementi? Kui ei, siis millal saab Narva tsementi? Nädal ilma tsemendita tähendab praktiliselt ehituste seiskamist, meie ülepolitiseeritud ajal muutub asi piisavalt tõsiseks. Saage aru, me ei muretse ainult Narva pärast. See on ka poliitiline küsimus. Kui te tahate täpsustada, siis lepime lihtsalt kokku, et minuti 15-20 pärast saame selge ja täpse vastuse, kas tsementi saadetakse või ei saadeta. Kui ei, siis kas saab Narva tsementi homme või ülehomme?

A. Kana

Lugupeetud härra Malkovski, lugeda tsemendi hankeid poliitiliseks kuidagi ei saa. Esiteks, Narva linn on saanud üle Eesti keskmise, üle liiduhangete keskmise. Teiseks, kui tahate ikkagi teada konkreetset, mis juhtus eile, täna ja homme, siis ma ütlen, et tsement Narva läheb. Tsement on, vagunid on ja mitte midagi ei takista tsemendi tarneid Narva linna.

Juhataja

Suur tänu! Ma tuletan nüüd meelde, et meil oli ka ajareglement. Viimase küsimuse esitaja on Jüri Pöld. Rein Tamme.

R. Tamme

Härra ministri asetäitja! Mõni aeg tagasi veel oli juttu meil ehituslike kuivsegude tootmise vajadusest. Kas praegu on mõni ametkond niisuguse initsiatiiviga välja tulnud ja kas see on praegu üldse aktuaalne?

A. Kana

Kuivsegude tootmine on meie programmides ette nähtud etapilisena. Pärast Rakke lubjatehase lubjapõletusahjude rekonstrueerimist on ette nähtud Rakkes välja ehitada hüdraatlubja tootmine, mis on üheks aluseks, et siis koos Pannjärve liivadega alustada kuivsegude tootmist. Ettepanek on tehtud tootmiskoondis "Silbeti" juures moodustatud aktsiaseltsile koos Rakke lubjatehasega ja meil on konkreetsed ettepanekud kompensatsiooni korras või siis

ühisettevõtluses osalemise korras sellise tehnoloogia saamiseks Soome firmalt "Lohja". See materjal on praegu läbitöötamisel ja me näeme oma programmides selle ettevõtte väljaehitamise Pannjärve-Ahtme piirkonda.

Juhataja

Suur tänu! Ja viimasena Jüri Põld.

J. Põld

Aitäh! Austatud Aadu Kana, mul on teile küsimus teie repliigi peale, kus te hr. Malkovskile vastasite, et Narva linn saab tsementi Eesti keskmisest tasemest enam. Mind teeb see veidi murelikuks. Teatavasti on meie linnaehituse kasv paljude meie hädade suureks põhjuseks ja maasaadikuna ma lihtsalt küsiksin, kas me tõepoolest tahame maaelu ja maakultuuri taastada? Selleks on eeskätt vaja suurendada ka ehitusvõimsusi ja maainimesed on tõesti hädas tsemendiga. Kas seda probleemi on sellest kandist ka natukene analüüsitud, kuidas need vahekorrad siiski on? Ja ma juhiksin lugupeetud kolleegide tähelepanu sellele, et meil ei ole praegu valitsuse istung, ja need küsimused, mida me oleme esitanud, puudutavad just sageli valitsuse tööd ja mitte saadikute seadusandlikku tegevust. Ma tänaksin hr. Kana toredate vastuste eest, kuid kas see on koht selliste küsimuste esitamiseks? Aitäh!

A. Kana

Eesti turg ja nende tarnete täitmine, see peaks olema auasjaks, ja talumees, põllumees, peab oma tsemendi kätte saama. Kuid samas, nii nagu ma oma lühiettekanne alustasin, on tõesti "Eesti Tsemendi" hetkeolukord selline, mis ei võimalda planeeritud, 100-protsendilise projektvõimsusega võrdset plaanilist ülesannet käesoleval aastal täita. Millises proportsioonis Liidu turu, ekspordi, siseturu ja tsementi vajavate ametkondade hankeplaane vähendatakse, see otsustatakse esmaspäeval valitsuse istungil. Kuid ühte me peame endale teadvustama: hetkeolukord on selline, et vaatamata kõigele, ka majandus- ja finantsabile, selle aasta plaani ei ole võimalik päästa. See tähendab, 1 200 000 tonnist on siis miljon see maksimum, mis tuleb, ja te näete, kui suur protsent jääb täitmata.

Juhataja

Suur tänu, hr. Kana, sellega on meie küsimused ammendatud. Aitäh! Ülemnõukogu liige hr. Veetõusme on tõstatanud küsimuse seoses Sotsiaalpanga likvideerimisega. Vastuse sellele küsimusele annab rahandusminister hr. Miller.

J. Miller

Lugupeetuid Ülemnõukogu! Me vaatasime hr. Veetõusme ettepaneku läbi. Eile andsime talle oma kirjaliku nägemuse selles küsimuses ja minule teadaolevail andmeil vaatas Ülemnõukogu majanduskomisjon selle küsimuse ka eile õhtul läbi. Nii et rohkem mul selles osas lisada ei oleks. Kas on Ülemnõukogu liikmetel küsimusi?

J. Telgmaa

Vabandage, lugupeetud kolleegid ja ka hr. Miller, kui minu küsimus ei ole päris õigel ajal ja ilusasti esitatud, aga ma olin eile majanduskomisjoni koosolekul, kus oli juttu ka Eesti Pangast. Eesti Pank on niisugune asi, millest me oleme ajakirjandusest palju lugenud, sest tema peab laskma käibele Eesti krooni ja see meile kõigile hirmsasti meeldib, ilusad sinised rahad ja puha. Aga seal arutus selgus, et Eesti Panga olukord on täiesti räbal. Tal puuduvad elementaarsed töötingimused, alustades ruumidest. Kaadrit ei ole ette valmistatud. Tuleb välja, et panga nõukogu on ainult 5-liikmeline ja nende hulgas ei ole ühtegi esindajat konkreetsest majandusest. Ei ole niisugust esindajat, kes oleks isiklikult huvitatud raharingluse korrastatusest. Seal on koos ainult teoretikud. Igasugune mõistlik koostöö valitsusega puudub, ei ole üldse selge, kuivõrd hr. Otsason isiklikult on oma tööga toime tulnud või pole tulnud ja kuivõrd ei ole vastu tulnud Eesti Panga taotlustele valitsuses jne., jne. Noh, see kõik ei olegi nii oluline. Kuid kõige selle tagajärjel ilmselt ei korrastu raharinglus majandusreformi käivitumise ajaks, ei suudeta käibele lasta jõuludeks Eesti raha ja kus on siis ikkagi väljapääs. Või dramatiseerin ma olukorda üle? Tänan!

J. Miller

Selle küsimuse kohta ma tahaksin märkida järgmist. Nimelt vastavalt Eesti Ülemnõukogu ja Eesti Vabariigi Valitsuse otsusele moodustati ühiskomisjon, kuhu kuulub terve rida inimesi vabariigi valitsuse poolt ja terve rida töötajaid Eesti Panga poolt. Komisjoni töös on osalenud ka hr. Veetõusme ja hr. Ivar Raig. Põhimõtteliselt me vaatasime läbi oma rahale ülemineku küsimused. See programm valmis 1. detsembriks m.a., püüdsime saada informatsiooni Eesti Panga poolt tehtud tööst. Kahjuks meil see ei õnnestunud, see ei õnnestunud ka majanduskomisjonil ja me koostasime ühe õiendi hetkeolukorra kohta ja mõningad ettepanekud edasise töö kohta. Homme hommikul me vaatame selle komisjoniga need küsimused veel kord läbi ja homme pärastlõunasel valitsuse istungil ma kannan antud küsimusest ette. Valitsus võtab siis vastava seisukoha ning annab omapoolsed ettepanekud Ülemnõukogu majanduskomisjonile edasiseks tegevuseks. Vahest niipalju oleks täna

võimalik selles osas informatsiooni anda. Sest eile see küsimus, mis majanduskomisjonis läbi vaadati, Eesti Panga ja oma raha küsimus, oligi põhimõtteliselt selle ühiskomisjoni töö tulemus.

Juhataja

Suur tänu, hr. Miller, teie vastus oli ammendav. Ülemnõukogul rohkem küsimusi ei ole. Ülemnõukogu liige hr. Saarman on tõstatanud küsimuse, miks rikutakse majanditega ja talupidajatega kontraheerimislepingute sõlmimise põhimäärust. Selle kohta annab meile selgitust põllumajandusminister hr. Lind.

V. Lind

Lugupeetud hr. juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu saadikud! Esitan kõigepealt küsimuse, miks tulevad sellised järelepärimised valitsusele, ministriumile, Ülemnõukogu Presiidiumile jne.? Alluvad ju tootjad ja töötajad ühele ametkonnale, s.o. põllumajandusministeeriumile. Miks ei sõlmita lepinguid õigeaegselt ja vahel üldse mitte? See käib kõigi kolme kohta, ma mõtlen keskasutust põllumajandusministeeriumi, töötlejaid ja põllumajandussaaduste tootjaid. Lubage alata põllumajandusministeeriumist, kes on kutsutud ja seatud seda asja koordineerima. Kõigepealt peab ütleva, et praegu kasutusel olev põllumajandussaaduste kontraheerimislepingute sõlmimise ja täitmise korra põhimäärus, mis on kinnitatud 1987. aastal, on tugevalt käsumajanduse pitsoriga ning ka real juhtudel varumisorganisatsioonide dikteeritud tähtaegadega. Teatavasti olid ju varem olemas sellised ministriumid nagu liha-piimaministeerium, varumisministeerium. Selline põhimäärus ei saagi õieti toimida, kuna ta on nende tulem, ja oleme seadnud ülesandeks välja töötada vastava lepingute sõlmimise ja täitmise korra uus põhimäärus. Seda esiteks. Mis siis on senini põllumajandusministeeriumil veel puuduseks olnud? Ei ole suutnud, võiks ütelda, piisavalt teha aastate jooksul propagandat, et tootjad ühineks liha- ja piimaühistuteks, nii nagu oli Eestimaal aastail 1930–1940, kus Eesti oli liha- ja piimaühistute poolest Euroopas ühel paremal tasemel.

See on üks meie töö puudusi. Ja olen selle asjaga isiklikult päris kaua tegelenud, jõudsin juba päris kaugele, alguses Võrumaal, kuid kahjuks jäi seal asjaolude tõttu pooleli. Ma ei suutnud eelmises valitsuses, kus ma ka olin, suruda läbi seadusandlikku initsiatiivi, et teha uus põllumajandussaadusi ümber töötavate ja teenindavate ettevõtete lahtiriigistamise määrus. Nüüd on uus järjekordselt valmis ja läheb täna uuesti valitsusse. Tahan uskuda, et valitsuse juht sellele kohe alla kirjutab, kuna ta on valmis praktiliselt korraldusena ja kõlab umbes nii:

nõustuda põllumajandusministeeriumi halduses olevate riiklike liha-, piima- ja teiste töötlevate ning teenindavate ettevõtete baasil ühistute, aktsiaseltside moodustamisega aastatel 1990–1991. Teiseks, anda p. 1 nimetatud riiklike ettevõtete vara erandina tasuta üle ühistute liikmete ühisomandusse proportsionaalselt realiseeritava põllumajandustoodangu või osutatavate teenuste mahuga jne. Kahjuks tuleb projekt ülevalt poolt, see oleks pidanud tulema muidugi alt. Nüüd läheme edasi töötajate juurde. Muidugi on takistatud töötlejate monopolset seisundit. Teatavasti on meil suured liha- ja piimakombinaadid ja nad kasutavad väga ära seda monopolset seisundit ning dikteerivad omalt poolt tootjatele tingimusi: mujale ei saa viia, ainult selles piirkonnas, mis on ette määratud jne., jne. Ja kui konkreetselt tuua näide Jõgeva kohta, siis selle kohta on siin ka järelepärimine tehtud ning peab ütleva, et näiteks Laiuse kolhoos ja Kaarepere sovhoostehnikum ei saanud kokkulepet oma piirkonnas oleva Tartu Piimakombinaadiga. Peab ütleva, et Tartu ei taha koostööd teha. Nad hakkasid seal viima oma toodangut Võrru, kus oli paindlikum vastuvõtmine. Tartu Piimakombinaat "karistas" kohe ja ei maksnud nende majandite individuaaltootjatele, kes nende piirkondades elasid. Tahan ütelda, et tänaseks peab olema, täna õhtuks peab olema see küsimus lahendatud ja nad ka selle raha kätte saanud. Tuli kasutada vana stagnavõtet. Ministri asetäitja andis korralduse – maksate välja ja lõpetate selle jonnimise ära. Ja lõpuks kolmas – tootjad, sellest oli juba palju juttu. Eestimaal kasvab ühistuid, aktsiaseltsi ja teisi ühissettevõtmisi nagu seeni. Nagu öeldud, oli ka varem Eestimaal kõik piim ja liha ühistutes, kuid kahjuks ei taha meie tootjad sellega tegelda. On mugavam niimoodi esitada järelepärimisi kui võtta ühissettevõtmisena seda ette. Kus see aga praktiliselt on toimunud, näiteks agrofirma "Pandivere", kus üheskoos on nii tootjad kui ka töötlejad, ei ole probleeme üldse. Tapab ja töötleb päris korraliku rajooni ulatuses, Haapsalu-taolise rajooni ulatuses. Või Ranna sovhoos oma 7000–8000 tonni broilerilihaga, Tallinna linnuvabrik. Seal ei ole üldse probleemi. Toodavad ja töötlevad ning küsimus on lahendatud.

Lõpetuseks tahaksin ütelda, et hr. Saarmanile on lühidalt antud ka kirjalik vastus, ja ma usun, et tulevikus me suudame seda tööd paremini teha nii ministeeriumi tasemel kui ka tootjad ja töötlejad. Kuna ma olen praegu siin ees, siis annaksin väikse informatsiooni ka talude osas. Mõne lausega. Peab ütleva, et meie hinnangu järgi taluseadus toimib. Ta on üks paremini toimivatest seadustest. Rohkem soovitakse talusid teha, kui suudetakse ehitusmaterjalide ja tehnikaga varustada. Teiseks peab ütleva, et hästi mõjub seadus maksust 5 aastaks vabastamise kohta, mida on palju kritiseeritud. Tundub, et see on siiski hea. Kolmandaks haakub tänase küsimuse juurde see, et kõikidele talupidajatele makstakse praegu 50% lisa,

vaatamata sellele, kas nad eelmisel aastal tootsid piima-liha või ei tootnud. Nii nagu saavad ühismajandid ja riigimajandid eelmise viisaastaku plaanide ületamise eest. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Esimese küsimuse esitab Mikk Titma.

M. Titma

Austatud minister! Mind tegi murelikuks üks teie fraas. Nimelt, et põhifondid lähevad üle aktsiaseltsidele. Asi on nimelt selles, et kui me tahame üldse minna üle Eesti kroonile, siis ainus võimalus seda teha on riigiomandi kaudu. Kui me nüüd riigiomandit põhimõtteliselt tasuta üle anname, siis jääb Eesti riik piltlikult öeldes paljaks. See on väga tõsine küsimus. Ma saan aru, kui väiketootjatele antakse midagi riigi poolt tasuta, kui aga on tegemist ikka juba üsna suure riigivaraga, siis mulle tundub, et selles küsimuses me peaksime Ülemnõukogus, kas või majanduskomisjonis, üsna tõsiselt arvet pidama. Vastasel korral ei tule Eesti kroonist mitte midagi välja, sest kulda meil ei ole ja ainuke võimalus seda tagada on riigivara.

Juhataja

Vastame kohe.

V. Lind

Jaa, see on väga hea, et see fraas häiris, kuid ma jään enda juurde, oma ettepaneku juurde. Ja nimelt, kui 1940. aastal Võhma tapamaja või mõni teine ära võeti, siis ei makstud selle eest tootjatele midagi. Lisaks kõigele on nad riigi poolt niivõrd hukka lastud, et nende eest ei saa ei rublat ega krooni võtta. Küll aga saab tootjate ühisomanduseks anda ja nemad hakkavad n.-ö. suunama, kontrollima ja kasutama. Ta muutub ühisomandiks talupidajatele, mis on meie tulevik, väikeühistutele, ühistutele, ütleme praegustele kolhoosidele ja riigimajanditele. Väga hea, et asja üle mõeldakse, kuid ma jään endiselt enda juurde.

Tõsi, kui ilmub pankrotiseadus, siis meie kolhoosid ja sovhoosid, kes enam omadega välja ei vea, need peaksid minema oksjonihäämri alla, ma olen teiega 100% nõus. Aga praegu teen lugupeetud kõrgele seadusandlikule kogule ettepaneku see niimoodi vastu võtta.

Juhataja

Suur tänu! Lugupeetud Ülemnõukogu, ma püüan nüüd ennustada, kui palju võtab aega juba

nendele küsimustele vastamine, millised on meil esitamisel. Lepime kokku, et viimane küsimuse esitaja on Aavo Mölder. Ja nüüd Tõnu Saarman.

T. Saarman

Lugupeetud juhataja, härra minister, kolleegid! Praeguse majandusliku olukorra juures ei ole majandid võimelised omavahenditega uuendama piimakombinaatide ja lihakombinaatide sisseaset, mis on üldjuhul amortiseerunud. Samuti ei ole tavaliselt nende kombinaatide juures vajalikke puhastusseadmeid. Kokku on need summad, mis on vajalikud kombinaatide taastamiseks või korralikuks tööle hakkamiseks, väga suured. Me oleme oma piirkonnas arutanud neid küsimusi mitmeti ja lihtsalt majandid ei ole võimelised oma vahenditest neid finantseerima sellisel kujul, et nad tulevikus hakkaksid korralikult tööle. Ja ma tahaksin küsida, mis summadest hakkab see toimuma? Sest näiteks Jõgeva maakonnas omi kombinaate ei ole ja ressursse on kogu aeg välja läinud, aga me peaksime nüüd ju selle ressursi tagasi saama. Aitäh!

V. Lind

Mina tegin ettepaneku, et anda tasuta. Te ei taha isegi siis kombinaate ühisomandi summadega suunata ja tööle panna, kui teil selle eest midagi maksta ei tule. Aga teatavasti sellisel ühisomandina töötaval kombinaadil on tulemused paremad kui riigi omandil. Riigiomandusena on ta niimoodi, nagu kogu meie riigivarandus ja riigistamine on käinud. Paremat moodust riigi jaoks, nii vaene kui ta praegu on, ma ei näe. Kui teil on paremat moodust, kus on võimalik uuesti maksudega veel rahva käest rohkem raha ära võtta või mingit muud moodust kasutada – ma isiklikult ei näe. Ja minule tundub see majandusplaan praegu optimaalsena. Nii et ma usun, et kindlasti on teil vaeva. Teil tuleb hakata asja juhtima omanikuna, mitte eemalt ja mitte nii, nagu seda riigiasja aetakse. Tuleb palgata direksioon, nii nagu see toimub aktsiaseltsis või ühistus. Aga et kolhoosidel, sovhoosidel ja teistel talunikel vahendeid vähe on, see on päris selge. Meil on terves riigis vahendeid vähe ja leida neid üldise maksukoorma tõstmise teel, hoides ettevõtteid riigiettevõtteinena edasi, mina õigeks ei pea. Ei olnud 20-ndatel aastatel piimaühistute mehed ja võlgades vaevlevad talud rikkamas ja paremas seisus kui praegu kolhoosid, sovhoosid. Kahjuks peab ütlema nii.

Juhataja

Suur tänu! Tõnis Mets.

T. Mets

Härra minister! Sellel aastal jäid majanditel realiseerimata suured kartulikogused, seega majandid kandsid suurt majanduslikku kahju. Sel aastal on kartuli pind oluliselt vähenenud, kas see vähenenud kartuli pind rahuldab Eesti vajaduse sügiseks ja talveks? See on esimene küsimus. Ja teine. Kas Eesti kartuli baasil oleks võimalik laiendada Eestis piirituse tootmist ekspordi tarbeks nagu kunagi enne sõda?

V. Lind

Väga hea ja murettekitav küsimus. Arvan, et praegu, kus me Liidule pidevalt lihatarneid vähendame, täidame me aasta lõpuks 50% oma esialgsetest kokkulepetest lihatarnete osas. Ülejäänu tarvitame ära oma vabariigis. Sellele vastab muidugi Liidu keskvalitsus tunduva jõusöödakoguste vähendamisega. Iga päev tulevad uued telegrammid, kus ta järjest vähendab jõusööta. Teie küsimus on väga põhjendatud, ja ma arvan, et on jäme viga praegu vähendada kartulipinda ja üldse kartuli tootmist. Ma soovitaksin küll hakata sigadele kartulit söötma. Seda oskas Eesti talumees suurepäraselt ja see tasub väga hästi ära praeguste hindadega. Kahjuks, jälle kahjuks on nii talumees kui ka kolhoos, sovhoos mugavamal positsioonil. Meelsamini antakse kuiva kombikormi ette kui kartulit. See oleks praegu meil tee kohe sealihä tootmise vähendamise pidurdamiseks, kui me kasutaksime rohkem kartuleid. Ja seda on võimalik teha. Mis puutub aga kevadistesse ülejääkidesse, siis peab ütlema, et siin on tegemist praegu turumajandusega ja teatud määral on halva asja juures ka hea moment: saab kvaliteeti nõuda, saab, lugupeetud majandusjuhid, otsesidemeid arendada. Eesmärk on turumajandus. Sinna me peame kiiresti minema ja seda me oleme kooris kõik kogu aeg ütelnud – turumajandus, see on väga hea. Ma arvan, ma saan aru, et varem oli niimoodi, et ükskõik missuguses kvaliteedis kartul oli, ta realiseeriti ära. Sel aastal ma eelmine kord vastasin, et suur Liit, kartuses, et Moskva nälga jääb, ostis palju kartulit sisse Hiinast ja Poolast ning ei võtnud meilt kevadel ettenähtud 10 000 tonni vastu. Vaatamata sellele, et uus linnapea on meiemeelne jne., ei andnud rääkimised tulemusi. Nad ei võtnud seda kartulit meilt vastu. Aga ma usun, et see asi paraneb iga aastaga ja järgmisel aastal on juba otsesidemed ning saame mitte mingisuguse 25 kopikaga, vaid juba rublaga või kahega otsesidemete teel müüa Nõukogude Liitu. See ainult paneb rohkem otsima ja turgu arendama. Nüüd, mis puutub piiritusse, siis mina olen pidevalt välismaalastele isegi veidi valetanud ja ütelnud, et meil ongi enam viina piiritusest toodetud, et see on palju parem kui nisust tehtud. Niimoodi räägin nendele ja teen reklaami. Kõik on õige, sel piiritusel on ainult üks väike puudus: ta läheb umbes 2–3 korda kallimaks kui nisust toodetud. Ja teatavasti ka Soome

tootis piiritust kartuli baasil. Vahepeal ta ostis meilt hoolega, sest ehitas oma piiritusvabrikut ümber. Soome ehitas kõik oma piiritusvabrikud ümber teraviljale. See tähendab, et ka praeguse piirituse hinna juures tasub kartulist toota, kuid see nõuab täiendavaid puhastusseadmeid jne.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, härra minister! Miks on tekkinud selline olukord, et olgugi et kontraheerimislepingud on sõlmitud, siiski majanditelt sigu vastu ei võeta, eriti Tallinna Lihakombinaat. Meie kolhoosis on näiteks juba üleskasvanud sigu üle tuhande, Kehtnas 1700, Kohilas 1500 ja nõnda edasi. Sööta ei ole, sead kõhnuvad, letid on tühjad. Möödunud nädalal Ranna sovhoosis oli meil sellest juttu. Eilseni olukord lahenenud ei ole. Mida ette võtta?

V. Lind

Vaevalt, et ma siin teiste aega niipalju saan hakata viitma. Ma pean ministeeriumi tagasi minnes vaatama, mis siis Kaiu sigadega on juhtunud. Ja ma ei oska teile konkreetselt 400 majandi kohta vastata, miks just on majanditelt sigu vähem vastu võetud. Vastan teile homme hommikul.

P. Lutt

Lugupeetud minister! Minu ees on kiri teie asetäitjalt härra Petersonilt, kus räägitakse kontraheerimislepingute sõlmimisest. See kiri, paistab, on kirjutatud niisuguses toonis, et muret nende suhtes midagi ei ole. Siin on täpselt ära öeldud, et käesolevaks ajaks on kõik kontraheerimislepingud majanditega sõlmitud. Tegelikult ei vasta see fakt tõele. Kuni tänase päevani ei ole kõiki lepinguid vabariigis liha ja piima vastuvõtuks sõlmitud ja see on tingitud otseselt varujatest, see tähendab lihakombinaatidest. Mul on teile seoses sellega küsimus. Millal lõpetavad lihakombinaadid lepingute sõlmimise tänavu aastal ja millal nad maksavad majanditele välja selle raha, mis on hinnalisandi tulemusena praeguse momendini maksmata, kusjuures tuleb maksta ka protsent juurde, kuna see raha on majanditelt kinni peetud ebaõiglaselt?

V. Lind

Kui see raha on veel maksmata, nagu ma ütlesin, siis see on tänase ja homse päeva küsimus, kui on midagi üle kandmata. Ma ei oska teile vastu vaielda, kui te ütlete, et lepingud on sõlmimata jäänud, ja minule asetäitja ja varumisala inimene ütleb, et lepingud on sõlmitud

kõikide piima- ja lihakombinaatidega, kogu piima ja liha osas. Mul on lihtsalt raske teiega vaielda. Kui teie teate seda asja täpsemalt, siis võib-olla ütlete kohe, aga minul ei ole selliseid andmeid. Täna hommikul sai veel korra kontrollitud: vabariigi ulatuses on sõlmitud kõik piima ja liha kontraheerimislepingud.

K. Raud

Lugupeetud härra minister! Väikesel Eestimaal on üsnagi palju niisuguseid piirkondi, kus külad on välja surnud, kus suurtootmine ei ole võimalik, aga väiketootmise korral võiks edukalt põldu harida ja karja kasvatada. On piirkondi, mis tuleks taas asustada inimestega, tööjõuga. Sinna kõrvale on ka piirkondi, kus praegu toimub tööjõu äravool mitmesugustel põhjustel, kas siis konfliktse olukorra tõttu rahvussuhetes või selle tõttu, et suurtööstus on nii ägedale pealetungile asunud, et keskkonna olukord ei luba seal enam edasi olla.

Kas te olete mõelnud ka niisuguste piirkondade peale ja võib-olla leiduks mingi lahendus teatud enamsoodustusrežiimi näol neile piirkondadele, mis peibutaks ehk inimesi uuesti tagasi? Aitäh!

V. Lind

Juba tükk aega on äärepiirkondadest inimeste äravool muret tekitanud. Juba 1981. aastal tõstatasin selle küsimuse ja me töötasime tõsiselt selle kallal, et seisma panna inimeste äravool äärepiirkondadest. Selleks on neid kõikide riiklike vahenditega pidevalt püütud stimuleerida. Võtame näiteks sellesama Võru, Valga, Lõuna-Eesti. Viimane näide on sellest 60 miljonist, mida lugupeetud parlament arutas. Kui mu mälu ei peta, siis Võru rajoon sai üksi üle 10%. Teatavasti ta annab ainult kuskil 3% vabariigi toodangu mahust. Ja peab ütleva, et nad kasutasid arukalt: kuskil poole suunasid sellest talude tegemisele. Aga see on juba nende maakonna asi ja ma usun, et nad õigesti tegid. Alati on süda sellepärast valutanud ja ma olen esinenud kunagi raadios ja televisioonis, et ma olengi nagu vaeste piirkondade minister, seda vist ütlesin juba 1981.-1982. aastal. Ja tõin ka näite, et ei saa vaadata ainult Tallinna ja Tallinna ümbrust ja ülejäänud on ainult ääremaa. Varsti on niisugune olukord kõikjal, kui me niimoodi suhtume. Mis puutub tööstusse, siis seda vahest ütlevad minust targemad mehed, mismoodi sellega toime tulla. Ma arvan tõesti, et suurtööstus on liiale läinud, seda enam, et 800 miljonist masinaehituses ainult 2 miljonit valmistatakse vabariigi jaoks. Ma arvan, et see on üks karjivamaid asju. Norramaal hoitakse koolimaja alles, kui on veel üks õpilane, sinna pannakse õpetaja kõrvale ja ta on nii kaua, kuni see õpilane koolis õpib, ja võib-olla tuleb teine juurde. Arvan, et ei ole patt, kui meil samuti oleks. Väikekoolide taastamist, kool-

lasteaegade tegemist pean väga oluliseks. Te lähenete sellele väga murelikult ja asjalikult. Mul on heameel, et selliseid koosmõtlejaid on rohkem.

Juhataja

Suur tänu ja viimase küsimuse esitab Aavo Mölder.

A. Mölder

Lugupeetav minister, te süüdistasite tootjaid altpoolt initsiatiivi puudumises, et meil täna ei ole ühistuid. Siiski on olnud tootjatel oma arvamus ja tahtmine, ja teie abi ja arvamus on ka tootjatele teada, aga et olla lõpuni aus, kas te ei ütleks välja ka endise ATK tippjuhi Tõnspoja arvamuse selles küsimuses.

V. Lind

Härra saadik, mina olen Vello Lind ja võib-olla härra Tõnspoeg ütleb oma arvamuse, ma vahest ei võta endale õigust ütelda tema arvamust. Olgugi et minu arvamus tema kohta on ka kuidagi teada ja see on minu poolt temale ka öeldud koos töötamisel. Nii et kahjuks ma ei saa siin sellele teele minna, et ma hakkan niimoodi ütlema, aga päris kindlasti ma veel korra ütlen. Ma arvan, et me ei saa muidu, kui me ühistegevust ei paranda Eestimaal. See on päris selge. Ta on ebameeldiv, ta on raske, ta on kallid, kuid ta on tulemuslik. Seda on näidanud meie ajalugu, seda näitab terve Euroopa ja kogu maailm.

Ma hindan alati eestlase töökust, jonnakust ja kangekaelsust, kuid kahjuks peab olema ka ühismõtlemist ja ühistegevust. Selles osas on meil kõige rohkem puudusi. Seda võib igal konverentsil ja mujal näha, kui arutatakse maaseaduse küsimusi jne. väga kitsalt. Nii et ma ikka julgen ütelda, me peame lihtsalt koos tegutsema, vastasel juhul me jääme riigile, sellele vaesele riigile näpuga näitama, kuid tulemust ikka ei tule. Sest mis riik on? Riik ongi see seadusandlik kogu siin ja terve see Eestimaa, poolteist miljonit inimest, aga mitte tuhat ülemust kuskil ei moodusta riiki, see ei ole nii. Kõik. Nii et mina kutsun edasi ühisele koostööle ja arvan, et ilma ei ole võimalik.

Juhataja

Ülemnõukogu ei esita täna rohkem küsimusi. Nendele küsimustele, millele ei antud ammendavat vastust, palun vastata töö korras. Ülemnõukogu liige härra Mets tahab saada vastust probleemile, mis puudutab puhkuse alammäära, 18 päeva, ja selles küsimuses annab selgituse sotsiaalminister härra Kuddo.

A. Kuddo

Lugupeetud Ülemnõukogu juhataja, lugupeetud rahvasaadikud! Minu nimele saabus rahvasaadik Tõnis Metsalt järgmise sisuga küsimus: "Teatavasti võttis eelmine Ülemnõukogu koosseis vastu otsuse puhkuse alammäära tõstmisest 18 päevale. Kuna aga eelnevalt sõlmitud kollektiivlepingutes oli puhkuse alammääraks 15 päeva, siis nüüd eelnimetatud otsus on tekitanud olulist segadust. Nii ei ole ettevõtete juhtkond huvitatud puhkuste suurendamisest." Tõesti, Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi 1990. aasta 19. veebruari seadlus "Eesti NSV Töökoodeksi" muutmise ja täiendamise kohta on eriti tootmisjuhtide seas tekitanud tõsiseid vastuväiteid juba projekti arutamise staadiumis. Selle seadluse alusel on kehtivasse puhkuste seadusesse sisse viidud uus arvestuslik baas – põhipuhkus 18 päeva – ja on vastu võetud tingimused töökoodeksi § 2 täiendamise kohta selles osas, et lisapuhkused liidetakse iga-aastasele põhipuhkusele. Selline lähenemine tähendab puhkuse kestuse suurenemist 182 000 töötajal kolm päeva ja 460 000 töötajal, kaasa arvatud sõjatehased, kuus päeva. Lisapuhkuse suurus ja lühendatud tööpäev, mis on seotud tervist kahjustavate töötingimustega, määratakse kooskõlas kahjulike töötingimustega tootmisharude, tsehhide, kutsealade ja ametikohtade nimekirjaga ja see põhineb töötajate kutsealade nimetustel ilma faktiliste töötingimuste arvestamiseta. Selle nimekirja alusel on lisapuhkuse pikkus üksikul töötajate kategooriatel 6, 12, 18, 24, 30 ja 36 päeva, mis kehtiva seadusandluse kohaselt liidetakse 12-le tööpäevale. Puhkuse arvestusliku baasi muutmisel 12-lt kuni 18 tööpäevani suureneb puhkus 240 000 töötajal 6 päeva võrra. Lisaks on terve rida teisigi töötajate kategooriaid, võib-olla ei hakka sellest siin pikemalt rääkima, püüame avaldada vastava materjali ajakirjanduses. Probleem on selles, et nimetatud seadlus läheb meile maksma küllaltki palju. See toob kaasa tööajafondi vähenemise 3900 inimpäeva võrra ja vahendite eraldamise ajutiselt puuduvatele töötajatele palga maksmiseks 25 miljoni rubla ulatuses ehk aasta jooksul üle 15 000 inimese töölt puudumise.

Need andmed kinnitavad, kui kalliks läheb meile otsuste vastuvõtmine, mille kohta puudub kvalifitseeritud sotsiaalne ekspertiis tagajärgede ja kulude osas. Siin on malli võetud mõnedest Skandinaavia ja Lääne-Euroopa maadest, kus iga-aastane tasuline puhkus ulatub tõesti 5–6 nädalani, kuid tuleb arvesse võtta, et meie majanduslikud võimalused on arenenud maadega võrreldes märksa tagasihoidlikumad. Pealegi on enamuses arenenud maades pensioniiga nii meestel kui ka naistel 65 aastat ning maksimaalse pensioni saamiseks vajalik tööstaaž reeglina 30 aastat. Tegelik tööaeg on seal seega ka pikem kui meil. Pealegi reguleeritakse seal puhkustega ka tööhõivet ja vähendatakse tööpuudust, kuna lühem tööaeg võimaldab hõivata tööle rohkem inimesi. Lisaks ei ole kaugeltki kõigis kõrgelt arenenud

riikides puhkused niigi pikad kui meil. Jaapanis on näiteks iga-aastane puhkus 7 päeva, täpselt sama pikk on puhkus USA-s kuni 5-aastase tööstaaži korral ja ka pikema tööstaažiga töötajatel ei ületa see reeglina kolme nädalat.

Kuid Ülemnõukogu seadus on vastu võetud ning valitsus otsustas 21. mail oma istungil presiidiumi seadluse jõustumise tähtjaks kehtestada 1. jaanuari 1991. Seega puhkused pikenevad järgmisest aastast. Otsus on kooskõlastatud Eesti Ametiühingute Keskliidu esimehe Siim Kallasega. Samas leiab sotsiaalministeerium, et on otstarbekas ette valmistada puhkuste seadus, mis määraks ära riiklikud sotsiaalsed garantiid minimaalse kestusega iga-aastaste tasustatavate puhkuste saamiseks ja annaks võimaluse selle kestuse pikendamiseks sõltuvalt töötingimustest kollektiivlepingu alusel. Minimaalne puhkus peaks võimaluste piires tõesti pikenema, kuid peame realselt kaaluma kõikvõimalike lisapuhkuste soodustuste otstarbekust, mis seavad töötajad sõltuvalt kategooriast põhjendamatult ebavõrdsetesse tingimustesse. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et siiski on mõned küsimused.

K. Koha

Härra juhataja, lugupeetud minister! Ma esitaksin teile niisuguse küsimuse. Kas teie poolt või teie ametkonna poolt on ettevalmistamisel valitsusele ja sealjuures ka Ülemnõukogule seadus meie riiklike pühade kohta? Teatavasti need pühad, mis on praegu meil kalendris, ei ole meie maale ja meie rahvale traditsioonilised. Neid pühi eesti rahva poolt ei peeta, neid kasutatakse kui puhkepäevi, et oma koduseid asju korda ajada. Kas on kavas hakata seda asja ikkagi varakult reguleerima, sest teada on, et 23. ja 24. juuni on eesti rahva jaoks suured pühad – võidupüha ja jaanipäev. Samas on tulemas jõulupühad jne., jne. Kas see töö on ettevalmistamisel ja kunas see jõuab ka Ülemnõukogu päevakorda? Aitäh!

A. Kuddo

Küsimus on tõesti põhjendatud, kuid ma kardan, et ma ei ole õige adressaat. See peaks kuuluma tõesti Ülemnõukogu ja Ülemnõukogu Presiidiumi kompetentsi. Mis puutub meie kompetentsi, siis tõesti me võtame selle puhkuste seaduse sügisel ette ja ma arvan, et seal tuleb eraldi reguleerida ka riiklike pühade arvu. Nii et ma arvan, et selle küsimuse juurde me jõuame tagasi.

Juhataja

Suur tänu! Vladimir Kuznetsov.

V. Kuznetsov

Lugupeetud minister! Kuidas te kommenteeriksite fakti, et selline suur organisatsioon nagu riiklik kindlustus langeb sotsiaalse kaitstuse süsteemist välja. Konkreetselt on küsimus selles, et Narva linna riikliku kindlustuse agentidel on puhkus maksimum 15 kalendripäeva, s.h. laupäevad ja pühapäevad. Narva riikliku kindlustuse inspeksiooni ülem viitab seejuures vabariigi juhtivatele organitele.

A. Kuddo

Aitäh! Seoses uue seadusega pikeneb minimaalne puhkus kõigil töötajate kategooriatel 18 tööpäevani. Seni kehtib üleliiduline puhkuste seadus või õigemini töökoodeksis on üleliidulised puhkuste määrad. Vabariigil ei ole täna siin õigust ja ka võimalusi pikendada puhkusi erinevatel töötajate kategooriatel ja ametkondadel. Nagu ma ütlesin, me reguleerime selle küsimuse järgmisest aastast.

Juhataja

Suur tänu! Ants Paju.

A. Paju

Lugupeetud juhataja, austatud minister! Minu üks küsimus on teie poolt peaaegu vastatud. Mul on meeles, kui te kevadel maikuus seisite meie ees ja küsimus oli selles, kas anda vabu päevi või mitte. Kas ei kujunenud siis kummaline paradoks: inimesed taotlesid vabu päevi, samal ajal aga maipühad kui sellised olid juba põrmu heidetud. Minu arvates teie ministeerium peaks kiiremini selle asja koos Ülemnõukoguga paika panema, et ei toimuks niisugust hingelist kahestumist. Tahame punast päeva, vaba päeva. Samal ajal tal ei ole riiklikku tähendust. See oli minu esimene küsimus. Teine küsimus. Väga hea oli teie suust kuulda seda, kui palju võib maksma minna üks või teine otsus, mis on tehtud poliitilistel kaalutlustel. Täheandab, teie arvamus siin on võib-olla kriitiline. Mis võiks olla aluseks just nimelt reaalspoliitika tegemisel? Kui palju meil on võimalusi, ütleme, pensionide ja puhkuste pikendamiseks? Jätaksime äkki selle mõneks ajaks praegu rahule ja paneksime enda jaoks tegeliku riikliku olukorra paika? Või tundub see väga ebahumaansena?

A. Kuddo

Esimene, maipühad. Ma arvan, et ma osaliselt vastasin sellele küsimusele. Kõik pühad – riiklikud pühad, meie rahvuspühad, puhkused üldse – tuleb meil endal vabariigis ära reguleerida. Siin on meil väga spetsiifilised rahvuspühad. Ma arvan, et siin ei saa päris üleliidulise malliga läheneda. Ma arvan, et sügisel me võib-olla juba jõuame seda küsimust Ülemnõukogus arutada. Mis puhtub meie reaalsesse võimalustesse, kaasa arvatud puhkuste osas, siis niipalju kui mina suutsin välja uurida, on konkreetne seadus, mida me täna vaatame, tõesti vastu võetud poliitilistel kaalutlustel. Mingeid majanduslikke ega sotsiaalseid kalkulatsioone ega ekspertiisi ei ole tehtud. Teatavasti tehti ettepanek pikendada minimaalpuhkust 24 päevani ainult naistel. Sellele vastas Ülemnõukogu Presiidium, et puhkusi ei määrata sootunnuse järgi. Nii et see küsimus langes ära, aga me peame arvestama otsustamisel mitte ainult poliitilisi põhjusi, me peame arvesse võtma kõik tegurid, kaasa arvatud majanduslikud tegurid. Ütelgem ausalt, meil pole praegu õigust puhata. Meil on vaja teha tööd, riik ja majandus jalule aidata ja arvan, et see on esmane kaalutus.

U. Anton

Lugupeetud minister! Soovin tagasi pöörduda oma kolleegi Kalju Koha küsimuse juurde riiklikest pühadest ja nimelt selle vaatenurga all, et see küsimus on väga aktuaalne ja puudutab ka teie ministeeriumi. Siiani on soovitav riiklikel pühadel töö topelt tasustada ja seda soovitus ei ole keegi tühistanud. Kui meie oma pühasid ka teist sama palju lisame, osa muidugi on ühised, näiteks uusaasta, võib nii kahe riigi pühasid tulla aasta kohta ligi 15. Probleem on vaja tingimata lahendada, sest meil on väga palju töid, mida ka pühade puhul ei saa katkestada. Tänan, paluks teie kommentaari selle kohta.

A. Kuddo

Täiesti õige. Tunnen ära, et tegemist on majandusjuhiga või vähemalt majandusele väga lähedal seisva inimesega. Küsimus on isegi võib-olla selles, et meil on tõesti erinevad töötajate kategooriad ebavõrdses olukorras ka puhkuste osas, kusjuures paljudel juhtudel puhkus sõltub töötajate kategooriast, sõltumata nende tegelikust töö sisust, tervist kahjustavast töö iseloomust jne., jne. Minu arvates selle sotsiaalse ebaõigluse moment on siin võib-olla veelgi olulisem kui need majanduslikud kaod. Kuid ka majanduslikult need topelt maksimised ja puhkuste järsk pikenemine ligi 600 000 inimesel 6 päeva võrra on äärmiselt kulukas ettevõtmine ja ütleme ausalt, me ei ole täna selleks võimelised. 25 miljonit rubla täiendavat raha, see on väga suur summa. Arvan, et see mure on täiesti põhjendatud.

Juhataja

Suur tänu, härra Kuddo, rohkem Ülemnõukogul küsimusi ei ole. Ülemnõukogu liikmed härrad Kostabi, Järvesaar, Nutt, Reinson ja Madisson tunnevad muret, kuidas kulgevad ettevalmistused eelseisvaks üldlaulu- ja tantsupeoks, eriti on muret maainimeste osavõtiga. Sellele annab selgituse kultuuriministri asetäitja hr. Ummelas.

M. Ummelas

Austatud juhataja, austatud saadikud! Võib-olla mina ei ole kõige õigem inimene vastama sellele küsimusele, sellepärast et ma ei kuulu üldlaulupeo peakomisjoni ja töötan ka kultuuriministri asetäitjana küllalt lühikest aega. Kuid ka kultuuriminister hr. Sumera, kes praegu on väliskomandeeringus, ei kuulu üldlaulupeo peakomisjoni, nii et vastates sellele küsimusele, kasutan ma põhiliselt Eesti XXI üldlaulupeo ja XIV üldtantsupeo büroo ja direktori poolt ettevalmistatud informatsiooni. Selle põhjal on peo eelproovid kulgenud seni edukalt. Kollektiivide konkurss on välja selgitanud peole pääsevad koorid, orkestrid ja tantsukollektiivid. Linnade ja maakondade laulupäevadel ning rahvakunstiõhtutel viimistletakse praegu repertuaari kunstiliselt ning kollektiivid saavad vajalikku esinemiskindlust.

Tantsupeo tegelased kogunevad Tallinna 24. juunil, kokku 8500 inimest. Laulupeo tegelased 27. juunil, kokku 28 000 inimest. Tallinnast osaleb peol 9900 inimest. Ülejäänud on siis teistest linnadest ja maakondadest. Umbes 17 000 inimest tuuakse Tallinna ja viiakse siit tagasi rongidega, ülejäänud, peamiselt Tallinna lähikonnast ja saartelt, autobussidega. Oma vabariigi osalised majutatakse Tallinna koolidesse. Kõigile organiseeritakse seal toitlustamine kolm korda päevas, Tallinna elanikele antakse lõunat. Õpilaste toidukulud kaetakse peo eelarvest. Välismaalt ja Nõukogude Liidust on peole kutsutud umbes 2500 esinejat, sealhulgas väliseestlasi umbes 1000. Suur osa neist majutatakse kas õppeasutuste ühiselamutesse või Tallinna kodudesse. Peo peaproovide korraldus on läbi mõeldud ning rakendatud abinõud põhiürituste laimatuks läbiviimiseks. Kõik vajalikud toimkonnad nii keskuses kui ka kohtadel töötavad praegu kindla tegevuskava alusel. Koostatud on ka peoga kaasnev ulatuslik kultuuriprogramm, mis on äsja trükises ka avaldatud, see hõlmab 2, isegi 3 nädalat peo eel ja järel. Peo teenindamisel on mõeldud ka pealtvaatajatele. Nii lauluväljakul kui ka "Kalevi" keskstaadionil korraldatakse laialdane kaubanduspunktide võrk.

Nüüd paar sõna peo eelarvest. Kokku on kulusid 1 234 887 rubla. Sealhulgas on arvestatud ka neid kulutusi, mida peost osavõtjad ise kannavad, näiteks täiskasvanute toidukulu moodustab 259 000 rubla. Suurem osa tuludest saadakse pääsmete, trükiste ja meenete müügist.

Riigieelarvest kulutatakse üldlaulu- ja tantsupeo peale 150 000 rubla. Hetkel on tulude puudujääk 16 000 rubla, mida üritatakse katta peo jäädvustamise õiguste müügi ja sponsoritelt laekuvate summadega. Valmis on osa peomeenetest ning osa meenetest valmib praegu ja trükised on ka kõik valmimisjärgus. Nende ilmumisega mingeid probleeme ei ole. Üldlaulupeo pääsmete eelmüük algab juuni algul.

Üldlaulupeol on kaks erineva kavaga kontserti. Esimene kontsert 30. juunil kell 16 ja teine kontsert 1. juulil kell 14. Kummalegi kontserdile on eraldi piletid. Täiskasvanuile 2 rubla ja õpilastele 1 rubla. Kuni 7-aastased lapsed pääsevad tasuta. Tantsupeo pääsmete müük toimub järgmiselt – linnade ja maakondade laulupeokomisjonide, kultuuriosakondade käsutusse antakse pileteid arvestusega 2 piletit iga tantsupeol esineja kohta. See moodustab kokku umbes 24 000 istekohta. Kokku 5 etendusel 50 000 istekohast. Koos tantsupeo piletiga on kohapeal võimalik välja osta ka laulupeokontserdi piletid. Väliskülalistele ja turistidele tellitud piletite arv on arvestuslikult umbes 7000, mida realiseeritakse valuuta eest. Osaliselt püütakse rahuldada ka asutuste ja ettevõtete ning organisatsioonide tellimusi, kuid eeskätt nende asutuste, ettevõtete tellimusi, kes on osalenud peo korraldamises. Umbes 7000 tantsupeo pääset, siis istekohta, ja valdav osa seisukohtadest, see on umbes 15 000, realiseeritakse Tallinnas vabamüügi korras, orienteerivalt juuni teise dekaadi algul. Ja kuna kindlasti saalis istujaid huvitab ka isiklikult osavõtt laulupeost ja tantsupeost, siis võib laulupeo büroo andmete põhjal lubada, et on võimalus tellida pileteid nii vabariigi Ülemnõukogu saadikutel kui valitsuse liikmetel tantsupeo jaoks arvestusega 4–6 piletit iga saadiku või valitsuse liikme kohta. On organiseeritud saadikutelt tellimuste kogumine, see lõpetatakse 8. juuniks ja pärast 10. juunit siis hakatakse realiseerima siin Toompeal pileteid. Sama puudutab ka Ülemnõukogu Presiidiumi töötajaid ja Riigikantselei töötajaid, ka nendel on ette nähtud teatavad soodustused selles osas. See on kõik.

Juhataja

Suur tänu! Vladimir Lebedev esitab küsimuse.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Mul on ettekandjale küsimus. Milline on teie hinnang, kas üritus on kahjudega või toob ta midagi sisse ja milline see summa umbes oleks?

M. Ummelas

Nende andmete põhjal, mis mul on, ma veel korra kordan, on seni eelarve tulude poolest katmata 16 000 rubla ja praeguste andmete põhjal sellele osale leitakse kate. Ma ei tahaks siiski laulupidu, mis on eesti rahva jaoks nii tähtis sündmus, hakata hindama puhtalt majanduslike kategooriatega. Ma arvan, et siiski nii palju Eesti Vabariigil vahendeid on, et ka võimalike väiksemate kahjumite korral nende korvamiseks leitakse vahendeid.

Juhataja

Veel küsimus Vladimir Lebedevilt.

V. Lebedev

Lugupeetud ettekandja! Ma ei ole selliste kultuuriürituste vastu. Ma esitasin küsimuse selles mõttes, et kas on tehtud kõik selleks, et pidu oleks maksimaalselt tululik.

M. Ummelas

Vabandage, viimasest sõnast ei saanud aru.

V. Lebedev

Kas on tehtud kõik selleks, et üritus midagi sisse tooks ja kas on mingeid takistusi selleks, et üritus oleks tulutoov?

M. Ummelas

Küsimus on tegelikult väga huvitav ja õigustatud. Sellest on nii meie ministeeriumis kui üldse kultuuriavalikkuses juttu olnud, et niisuguste massiürituste puhul peaks tõesti mõtlema ka sellele aspektile, et need ei toimuks ainult riigieelarve vahendite arvel, vaid ka ise majandaksid ennast ära. Kahjuks käesoleva laulupeo puhul niisuguseid aspekte ei ole saanud küllaldaselt arvestada, sellepärast et, nagu te teate, laulupeo ettevalmistustsükkel on vähemalt 5 aastat ja ettevalmistustööd algasid sel ajal, kui meie nii majandussüsteem, poliitiline olukord kui üldse ettekujutused kultuuriürituste korraldamisest olid veidi teistsugused kui täna. Kuid ma võin kinnitada, et järgmise laulupeo ettevalmistamisel võetakse kindlasti märksa tõsisemalt arvesse just majanduslikku aspekti. Ja võib-olla oleks isegi otstarbekas, et laulupeo korraldamine antakse tõesti isemajandava ettevõtte funktsioonidesse, millele siis riik annab teataval määral dotatsiooni nendes piirides, mis riigieelarve ette näeb. Nii et see küsimus on igati õigustatud, põhjendatud ja seda peab arvestama järgmiste massiürituste korraldamisel.

A. Paju

Lugupeetud juhataja! Mõni õhtu tagasi saates "01, 02, 03" räägiti ärevusega laululava remondist. Ja teiseks. Teie kasutasite niisugust mõistet, et teatud kontingendile on siiski soodustused. Sõna "soodustused" riivas kõrva. Ma arvan, et me oleme ikka selles eas, kus on võimalus muretseda pilet, mitte soodustused. Sain ma teist õigesti aru?

M. Ummelas

Esimene küsimus puudutas laululava seisukorda, jah? Kui ma õigesti kuulsin. Tähendab, küsimus on praegusel hetkel üsna tõsine. Ma ei tahaks hakata siin saadikuid ilmaasjata ärevusse ajama, kuid laululava praegune remont on siiski toonud kaasa mõningaid ettenägematuid probleeme. Täna kell 3 arutatakse laululava koormuskasvu probleemi, mis on tekkinud seoses remondiga ja endise vahtbetooni asendamisega monoliitbetooniga, mis on märgatavalt lisanud laululavale koormust ja seab teatavasti teatavaid probleeme nüüd laululava kasutamise režiimi osas. See probleem on nüüd äkki kerkinud ja oleks olnud vaja sellele varem mõelda. Aga ma usun, et siiski eelseisva laulupeo korraldamist ei tohiks see probleem takistada.

Tehnilisi probleeme on tekkinud viimasel hetkel, kuid ei varustamise osas ega ka tööde teostamise osas mingeid ületamatuid probleeme selle laulupeoga seoses ei ole. Kuigi jah, ma tahaksin lisada, et on tekkinud mitmesuguseid täiendavaid probleeme nii laululava kui lauluväljaku helisüsteemi saamisel ja selleks vajalike valuutavahendite leidmisel jne. Ma loodan, et see siiski ei kahanda peo üldmuljet, kui ka need vahendid jäävad saamata.

Nüüd aga sellele küsimusele, härra Paju küsimusele, mis puudutab soodustusi, siis ma väljendusin tõesti võib-olla ebaõnnestunult. Kuid on küllaltki selge, et laulupeo ja tantsupeo piletid kujunevad väga defitsiitseks ja me võime käsitleda seda jaotamise korda saadikutele ja valitsuse liikmetele kui omalaadset töökoha kaudu piletite jaotamise viisi.

Ma arvan, et enamik saadikutest siiski ei pahanda selle üle, kui neil tekib selline võimalus oma pingelise töö kõrvalt saada veidi kergemini kätte ka tantsupeo piletid, mida tõenäoliselt vabamüügilt on väga raske saada. Kuid üldiselt on igasuguste soodustuste hulka vähendatud, erikontingenti nii-öelda praktiliselt enam ei eksisteeri. Kutsetega inimesi saab olema erakordselt vähe. Ja ma ütlen, saadikud peavad ikka oma piletid ise välja ostma.

Juhataja

Suur tänu! Juhan Telgmaa.

J. Telgmaa

Lugupeetud aseminister! Viimaste aegade kombed sunnivad küsima, kas laulupeo korraldajad on mõelnud ka selle peale, mis teha siis, kui mingi kontor arvab, et tema kaitseks on just laulupeo ajaks terve maailma silmade all vaja mingeid dessantväelasi välja panna? See on üks küsimus. Ja teine küsimus – ajakirjandusest käis läbi, et mingi Narva laulukoor keeldub laulupeole tulemast, kuna repertuaaris ei ole ühtegi venekeelset laulu. Kas ka selles küsimuses on mingeid seisukohavõtte olnud? Tänan!

M. Ummelas

Esimesele küsimusele vastates, muidugi, kõiki ettenägematuid asjaolusid ette arvestada ei saa – ei maaväerinaid ega ka mingisuguseid sõjalisi invasioone. Aga turvateenistus on läbi mõeldud, ja kui nüüd ei ole tegemist tõelise, väga suure jõuga, kes üritab seda asja rikkuda, siis ma arvan, et praeguse turvateenistuse ja Kodukaitse abiga saab siin need probleemid kõrvaldatud. Kuid vastates teisele küsimusele, ma tahaksin öelda niimoodi, et probleem vene kooride osalemisest on rohkem küll kunstilist kui poliitilist laadi. Asjalugu on lihtsalt selles, et meie vene koorikultuur ei ole kuigi jõuline ja meil ei ole võimalik laulupeol välja panna üle 500 koorilaulja vene koorides, mis on miinimum selleks, et üldse oleks võimalik laululaval esineda. Varasematel aegadel on katsetatud sellist varianti, et on esinenud koos täiskasvanute ja lastekoorid, vene koorid. Paraku see ei ole kunstiliselt kuigi õnnestunud, sellepärast et siis peavad täiskasvanud orienteeruma just nimelt lastest esinejate võimetele. Mida on seni lauldud, need on olnud väga elementaarsed lastelaulud ja see võib jätta väga väära mulje vene kooride, täiskasvanute kooride kunstivõimekusest, mistõttu on sellest loobutud. Küll aga sellel laulupeol esinevad üheskoos nii eesti kui vene lastekoorid ja nende eeskavas on üks venekeelne laul. Aga ma tahaksin siiski rõhutada, et eelkõige on tegu Eesti rahvuslaulupeoga ja on täiesti selge, et rahvuslaulupeo programm koosneb siiski põhiliselt eesti laululoomingust.

Juhataja

Suur tänu! Sergei Petinov.

S. Petinov

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Öelge, palun, kas teile ei tee muret praegune toiduainete nappus, mistõttu laulupeo ajal võivad tekkida teatud raskused. Ma pean silmas

seada, et tuleb palju külalisi, Tallinnasse kontsentreerub palju rahvast. Millised on reaalsed meetmed, et ei tekiks probleeme ja poleks raskusi kõigi nende inimeste toitmisega.

M. Ummelas

Kui lähtuda praegustest võimalustest, siis nii nagu öeldud, kõik peost osavõtjad on kindlustatud toitlustamisega selles ulatuses, nagu ma ütlesin. Mis puutub linna elanikkonda, siis ka tema on kindlustatud selles ulatuses nagu tavaliselt. Täiendavate külaliste osas, ma arvan, et siiski kuigi suurt probleemi ei teki. Nagu ma ütlesin, on tegemist väljastpoolt Eestit tulevate külalistega, umbes 2500 esinejaga, sealhulgas siis umbes tuhande väliseestlasega, ja kuna põhiliselt majutus nende osas on kodudes, siis ma ei näe siin mingisugust ületamatut toitlustusprobleemi. Iseasi muidugi on see, kui nüüd tekivad mingisugused blokaadinähud meie varustamisel toiduainetega, sellisel juhul muidugi võib see seada toitlustamise ohtu, aga ma ei dramatiseeriks seda momenti siiski üle.

Ü. Aaskivi

Mind ajendas oma sõnavõttu registreerima härrade seltsimeeste Lebedevi ja Petinovi suur huvi ja mure just laulupeo korraldamise materiaalse külje vastu. Ma usun, et kui nende huvi on tõesti siiras, siis leiavad nad lahenduste otsimisel ilmselt ka teistsuguseid võimalusi kui paljad kahemõttelised küsimused siin Ülemnõukogu saalis, aga teile kui korralduskomisjoni esimehele ma sooviksin palju jõudu.

M. Ummelas

Aitäh teile, kuigi ma ei ole korralduskomisjoni esimees, aga ma annan need tervitused edasi vahetutele peoorganisatoritele, kellel on tõesti olnud nii majandusliku olukorra kriitilise seisuga kui ka vabariigis välja kujunenud poliitilise olukorra tõttu küllaltki raske seda pidu organiseerida. Nii et me peaksime kogu rahvaga tõesti olema väga tänulikud, kui see pidu siiski õnnestub.

Juhataja

Suur tänu! Ka meie kokkulepitud ajalimiit annab varsti tunda. Viimane küsimuse esitaja oleks siis Sergei Sovetnikov, aga praegu Nikolai Aksinin.

N. Aksinin

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid? Vabandage, aga ma ei saa nõustuda huvitava võrdlusega: me ei saa ette näha maavärinat ja sõjalist vahelesegamist. Esiteks, sõjalist vahelesegamist planeeritakse, see ei tule lihtsalt niisama. Kas peol on siis tähtsam professionaalsus, mitte Eestimaa rahvaste ühtsus, millel võiks olla küllaltki tuntav tagajärg. Ja siin ma mõtlen – see on ju rahvalooming, siin on tähtsad kombes, aga mitte šaljapinlikud hääled. Praegu on Eestis olemas slaavi selts. Ta kogub jõudu ning jõuab varsti professionaalsele tasemele, nagu te tihti vihjate. Ta võiks sellest peost osa võtta, kuidas te arvate? Aitäh!

M. Ummelas

Härra Aksinini esimest repliiki ma ei mõistnud päris täpselt, võib-olla ta palun kordaks seda.

N. Aksinin

Lihtsalt ma väljendasin arusaamatust seoses ebakohase võrdlusega: maavärin, sõjaline kallaletung – milleks see? Aitäh!

M. Ummelas

Küsimus, mis esitati mulle saadiku poolt, puudutas nimelt dessantväelaste sekkumist asjasse. Ma tahaksin seda käsitleda just nimelt sõjalise invasioonina, mitte mingisuguse korda loova aktsioonina. Nii et mina ei mõista dessantväelaste osalemist laulupeol teisiti kui sõjalise invasioonina, sellest vastus.

Aga teises küsimuses, mis puudutab laulupeo professionaalsust ja rahvalikkust, olen ma selles mõttes härra Aksininiga nõus, et meie laulupeod on viimase 50 aasta jooksul muudetud tõesti millekski selliseks, millele ei oska õieti leida nime. Ma mõtlen eelkõige eelmistel aastakümnetel, sõjajärgsetel aastakümnetel toimunud laulupidusid, kus tõesti on esitatud nii rahvalikkuse kui professionaalsuse asemel hoopis teisi eesmärke ja on tegeldud lihtsamalt öeldes poliitilise propagandaga. Ja praegu, kui eesti kultuur vabaneb nendest vananenud klišeedest, püütakse loomulikult kõigepealt taastada Eesti laulupidude 121-aastast traditsiooni. Eesti laulupidudel on väga kindel ja piiritletud traditsioon ja andkem aega kõigepealt taastada meie laulupidude traditsioon ja vaatame siis edasi, kuidas kujunevad suhted teiste Eesti vähemusrahvaste samalaadsete kultuuriettevõtmistega. Kas nad sulavad kokku eesti laulupeoga või korraldatakse nende algatusel vastavaid laulupidusid lisaks.

Juhataja

Suur tänu! Ja viimane küsimus tuleb Sergei Sovetnikovilt.

S. Sovetnikov

Lugupeetud ettekandja, ma tahan küsida, kas see on ikka eesti rahva laulupidu või Eesti Vabariigi laulupidu? 23. mail ma esinesin ja ütlesin, et Kreenholmi rahvakoor loobus sellest osavõtust sellepärast, et programmis ei olnud mitte ühtegi venekeelset laulu, kõik on eestikeelsed. Milline on teie arvamus selle kohta? Tänan väga!

M. Ummelas

Küsimus on keeruline. Kuid ma tahaksin siiski rõhutada, et eelkõige on tegemist rahvusliku laulupeoga, mitte riikliku laulupeoga selle sõna otseses tähenduses. Mis puutub vene repertuaari: enamik vene koore ei ole siiski võimelised osalema laulupeol vastaval tasemel eesti repertuaariga. Nii nagu ma ütlesin, vene repertuaari jaoks meil lihtsalt ei ole piisavalt jõudu. Ja üks koor laululaval või mõned koorid laululaval ei anna sellele koorikultuurile juurde, vaid just nimelt võtavad sellelt koorikultuurilt väärtust maha, kui me niisugust teed läheme. Ja eelmiste laulupidude kogemus, just nimelt kunstiline, ma ei tahaks siin üldsegi segada poliitilisi aspekte, just kunstiline kogemus näitab, et vene kooride esinemine ei ole sulanud laulupeo üldisesse meeleollu, üldisesse kunstitervikusse ja sellepärast see küsimus on nüüd kerkinud. Ma arvan, et kui Kreenholmi koor oleks nõus ära õppima ja esitama eesti keeles eesti repertuaari, siis ei tohiks olla tal ju mingeid takistusi laulupeos osalemiseks. Aga ma ikkagi soovitaksin seda, et Eestis elavad vähemusrahvused ise ka looksid oma vastavaid traditsioone ja need võiksid pärast siis kokku sulanduda eesti laulupeo traditsioonidega.

Juhataja

Suur tänu, härra Ummelas! Kuigi ka järgmine teema puudutab teid, siis vastavalt reglemendile teeme nüüd vaheaja. Mul on niisugune palve, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed, et te vaheajal mõtiskleksite juhatus eettepaneku üle muuta päevakorrapunktide järjekorda. Nüüd vaheaeg 12.20-ni.

V a h e a e g

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu, jätkame poolelijäänud küsimust. Nimelt on grupp saadikuid tõstatanud küsimuse vene kultuurautonomias finantseerimisest vabariigis. Selle kohta annab selgitust samuti kultuuriministri asetäitja härra Ummelas.

M. Ummelas

Austatud Ülemnõukogu juhataja, lugupeetud saadikud, daamid ja härrad!

Ma tahaksin kohe alguses rõhutada, et sellele küllaltki põhimõttelisele küsimusele peaks minu eest kahtlemata vastama kultuuriminister härra Sumera, kuid ma püüan meie spetsialistide abil koostatud materjalile toetudes anda siin mõningase esialgse vastuse, sest tegemist on kompleksse ja võiks öelda isegi kultuuripoliitika strateegilise küsimusega.

Selle põhisisuks on väide, et viimasel ajal on Eestis järsult teravnenud venekeelse elanikkonna kultuurilise arengu probleemid, ja järgnevad mitmed etteheited selles osas, nagu venekeelset kultuuri finantseeritaks mittevastavalt.

Kõigepealt ma tahan väljendada oma tunnustust, sest nii suur grupp saadikuid tunneb muret kultuuri finantseerimise küsimuste pärast. Ma loodan igati kultuuriministeeriumi nimel, et kui tuleb arutusele riigieelarve, siis näidatakse kultuuri finantseerimise küsimuste suhtes üles samasugust huvi. Kuid nüüd, vastates sellele konkreetsele küsimusele, pean ma aga väljendama mõningast arusaamatust, missugustele konkreetsetele argumentidele ja faktidele ja uuringutele siiski toetub esitatud väide, et Eestis on venekeelse elanikkonna kultuuriline areng raskenenud. Meil puudub niisugune informatsioon selle kohta. Nii et kui meie interpretatsioon vastusena sellele küsimusele ei vasta arupärimise esitanute motivatsioonile, siis me ei saa kahjuks sinna midagi parata, siis me oleme lihtsalt asjadest tõenäoliselt erinevalt informeeritud või erinevalt aru saanud.

Meie seisukoht on niisugune, et selles arupärimises on tegelikult seatud ühele pulgale kaks täiesti erineva tasandi probleemi. Kõigepealt ma tahaksin lisada, et meie seisukoht on niisugune, et Eesti kultuuripilti ei saa jagada eesti- ja venekeelseks. Me vaatame eesti kultuuri, Eesti Vabariigi kultuuri kui keerukat süsteemi eesti rahvuskultuurist ja sellega kõrvuti toimivaist vastastikuses mõjutuses olevaist vähemusrahvuste subkultuuridest, mis kõik asuvad üha tugevnevas maailmakultuuri mõjuväljas. Meie ei pea õigeks siinsete kultuuride vastastikust toimet taandada verbaalse kommunikatsiooni ühele aspektile, s.t. kultuuri eesti- ja venekeelsusele. Ja sellega seoses näibki olevat vastuseks arupärimisele õigustatud vaadelda kahte eri küsimuste ringi. Esiteks, keele osa kultuuriprotsessis, ja teiseks, kultuurautonomias olukorda rahvusriigis. Me teame, et kunstis ja kultuuris laiemaltki

funktsioneerib oma märgisüsteem, mida nimetatakse kujundlikult kunstikeeleks. Kunstikeel võib erinevate kunstiliikide puhul sisaldada verbaalse keele elemente või mitte. Kui kirjanduse ehk sõnakunsti aluseks on just nimelt verbaalne keel, rahvuskeel, kirjakeel, murdekeel, siis näiteks muusikas on selleks helikeel, balletis tantsukeel, filmikunsti filmikeel. Ja kunstist osasaamisel on primaarseks siiski kunstikeele mõistmine, verbaalse keele tundmine ei olegi alati vajalik, sellepärast et näiteks balletietenduse puhul verbaalset keelt tavaliselt ei kasutata. Ka kirjanduse transformeerimisel ühest keelest teise tõlkimise puhul langeb ju sisuliselt ära keelebarjäär. Seetõttu meie meelest on üsna mõttetu kõnelda keelelisusest seoses kõrgkultuuriga. Kõrgkultuur on internatsionaalne selle sõna kõige positiivsemas tähenduses. Ja kui keegi tänases Eestis tunneb kultuurist puudust selles mõttes, et talle pole kättesaadavad tõsine muusika, kujutava kunsti teosed, ballett, ooper, filmikunst jne., siis vaevalt küll on selles süüdi kultuurinautija keeleoskus, või kui, siis üksnes kunstikeele mõistmise võime.

Kuid läheme reaalse elu juurde. Ka teatris "Estonia" on viimastel aastatel oopereid lavastatud originaalkeeles, näiteks "Boriss Godunov", "Hovanštšina", "Jevgeni Onegin" vene keeles, kuid vaevalt on seda tehtud selleks, et kuulajaskond mõistaks aariate sisu. Tegemist on lihtsalt sellega, et üks või teine keel kuulub orgaaniliselt kokku selle teose muusikaga, helilooja põhilise väljendusvahendiga, ja vene keel on antud juhul vaieldamatult nende ooperite kunstilise struktuuri lahutamatu osa. Samavõrd kasutatakse meil ooperietendustes näiteks itaalia keelt, kui on tegemist itaalia ooperitega.

Kõneldes nüüd aga laiemalt kultuuri funktsioneerimisest kultuuriprotsessis ja kommunikatsioonis üldse, kultuurilisest kommunikatsioonist, siis viimaste aastakümnete niinimetatud kakskeelsuse vulgaarideoloogia on Eestis kaasa toonud tegelikult soovitava vastupidiseid tulemusi. Ehkki ühest küljest on madaldunud üks keelebarjäär, s.t. levinud on vene keele mõistmine ja venekeelse informatsiooni kättesaadavus, on see toimunud teiste keelte barjääri tõusmise arvel. Eesti kultuur on raskendatud suhtluses muu maailmakultuuriga, keeltega. Kas saab sellest aspektist pidada ikkagi positiivseks, et näiteks Eesti Rahvusraamatukogu fondidest on 56% venekeelne kirjandus, Eesti lasteraamatukogus koguni 60%, Narvas aga isegi 91%, kusjuures enamik sellest kirjandusest on hangitud tasuliste sundeksemplaridena, tähendab muukeelse kirjanduse muretsemise asemel. Kui me tahaksime küsimust vulgariseerida, siis me võiksime esitada niisuguse etteheite, missugusele kultuurile me tegelikult kulutame miljoneid rahvusraamatukogu ehitades, kas see on eesti kultuur või on see mingi muu kultuur? Aga ma arvan, et selliseks vulgarisatsiooniks siin ei ole õige koht.

Sama lugu on teiste suurte kultuuriehitistega, mis nõuavad riigieelarvest miljoneid, näiteks Tallinna linnahall. Kui me hakkame tõesti nüüd küsitama, mis keelsed seda külastavad, siis me võime saada ka tulemuse, kuid kas see näitab midagi reaalselt kultuuri olukorrast? Vaevalt küll. Samal ajal vene keel funktsioneerib meil aktiivselt näiteks kinolevis, videoteekides. Kõik Eestisse saabuvad filmid on kas dubleeritud vene keelde või varustatud venekeelsete subtiitritega, samal ajal Eestis riiklike vahenditega valmistatavad filmid peavad olema varustatud venekeelse subtiitriga. Süüdistus, et näiteks kinokülastajal ei ole võimalik filmiga tutvuda venekeelse teksti puudumise pärast, ei pea küll absoluutselt paika. Pigem on küsimus hoopis vastupidi. Või jällegi selline üsnagi ilmekas näide. Igal õhtul on Eesti Draamateatris tõlk kohal, kes on valmis etendusi tõlkima vene keelde. Igal õhtul kasutatakse seda maksimum 2-3 juhul, ja ka need külalised on Leningradist või Moskvast, mitte kohalikud elanikud. Ka see on küllalt suur raha, mis kulutatakse nende tõlkide ülalpidamiseks. Nii et kui vaadata keele osa kultuuriprotsessis, siis on probleem pigem aastakümneid valitsenud kakskeelsuse vulgaarideoloogia ületamise vajaduses ja eesti keele kui Eesti Vabariigi riigikeele seadmisel tema õigele kohale kultuuriprotsessis. Kuid ühtlasi tagades sellega kõigile teistele siin kõneldavatele keeltele, aga samuti suurtele maailmakeeltele võimaluse vabalt funktsioneerida kultuuri üldise arengu huvides. Vaadeldagem nüüd aga küsimuse teist poolt ehk kultuuriautoomia probleeme. Nendest on väga hästi räägitud, need on põhimõttena selgelt välja toodud Edgar Savisaare valitsusprogrammis. Meie ei pea õigeks tõlgendada seda kultuuri finantseerimisena rahvusliku või keelelise tunnuse alusel. Ka mitte kultuurirahade jagamisel proportsionaalselt ühe või teise rahvuse esindajate arvule vabariigis või vastavalt eestlaste ja nn. muulaste suhtarvule Eestis, see oleks meie meelest ilmne vulgariseering. Sest eesti rahvuskultuuri terviku kõrval funktsioneerivad meil vähemusrahvuste subkultuurid, mis ei ole reeglina terviklikud, sest neil puuduvad väga olulised rahvuskultuuri institutsioonid, mis eksisteerivad selle rahvuskultuuri põhiasustusel. Ei ole ju näiteks mõeldav, et Ukraina kogukond asutaks Eestis oma rahvusooperi või et armeenlased rajaksid Eestisse mingi väikese Matanadarani käsikirjade kogu. Need subkultuurid toimivad teistsuguste institutsioonide, eelkõige kultuuriseltside ja kaasmaalaskondade kaudu, mis omakorda osalevad oma rahvuse põhiasustusala kultuuriprotsessis.

Kogu NSV Liidu eksisteerimise aja jooksul on rakendatud seda praktikat kultuuri finantseerimises, et vahendeid ei ole eraldatud mitte piirkonniti ega rahvuste kaupa, vaid kultuurisfääri eri alade finantseerimiseks. Ja meie oleme seisukohal, et seda põhimõtet ei ole vaja ka praeguses Eestis muuta. Kui tuua veel konkreetseid näiteid Eestis eksisteerivate subkultuuride finantseerimisest, siis on väga ilmekas Vene Draamateatri finantseerimise

näide. Käesoleval aastal saab see teater Eesti eelarvest assigneeringuid 275 000 rubla, mis on vaid 15 000 rubla vähem kui Eesti Draamateatri assigneeringud. Lisaks 275 000-le saab Vene Draamateater Eesti sotsiaalfondist raha töötasude tõstmiseks 175 000 rubla, rääkimata kõigist muudest kapitaalvahetustest ja seadmete maksumusest, mis on tulnud viimseini vabariigi kultuurirahadest. Samal ajal on selle teatri külastatavus statsionaaris vaid 60%, kusjuures enamik tuludest on laekunud väljaspool vabariiki toimunud külaliskollektiividele. Eesti kultuuriministerium on järjekindlalt toonud vabariiki külaliskollektiive NSV Liidust, nii teatri- kui muusikakollektiive. Kahjuks on see praktika nüüd muutunud, kuidas nüüd öelda, õigustamatuks, sellepärast et me ei suuda lihtsalt majanduslikult seda üleval pidada. Näiteks, Moskva Muusikalise Kammerteatri etendused läksid vabariigile maksma 20 000 rubla. Milles on küsimus? Küsimus on selles, et Moskvas on hoopis teised piletihinnad kui Tallinnas ja Tallinnas külastatavus on siiski väga madal. Mis puutub näiteks suuremasse dotatsioonisaajasse – "Eesti Kontserti" –, siis selle aastane dotatsioon on üle miljoni. Ja kas on kellelgi etteheiteid selles suhtes, et see miljon oleks kuidagi võimalik rahvuslikult ära jagada. Ma arvan, et sellist probleemi kellelgi ei teki, viidates juba eelpool kõneldule kultuuri, kõrgkultuuri keelelistest aspektidest.

Ja mõni sõna veel klubiliste asutuste finantseerimisest. Ka siin on tegelikult Eestis olukord kujunenud välja vastupidine võrreldes arupärimises esitatule. Eestis on eelkõige rajatud suuri ja hästi varustatud kultuurikeskusi, nimelt Kirde-Eesti piirkonnas, samal ajal kui teistes Eesti linnades on riiklikul ülalpidamisel olnud kultuuriasutuste võrk kiratsenud. Probleem ongi selles, et kultuuri finantseerimine riigi poolt on alati olnud väga väike, samal ajal kui otse ettevõtetele ametiühingute kaudu saadav finantstugi on olnud väga märgatav ja eriti on see avaldunud suurte üleliiduliste ettevõtete kultuuriasutuste puhul. Nüüd, kui ka nende majanduslik olukord on muutunud üsna küsitavaks, tõenäoliselt eraldavad ka nemad ametiühingule vähem raha, ja ka nendes asutustes kultuurielu ja klubitegevus kiratseb. Ma leian, et just seda on mõeldud arupärimist esitades. Kuid siin on lahenduseks omavalitsuste funktsioonide suurendamine, kultuurielu detsentraliseerimine. Ja valitsus on valmis need vahendid, mis seni kultuuri finantseerimiseks anti tsentraliseeritult, suunama omavalitsustele ja omavalitsused siis näevad ise ära, kuhu neil kõige rohkem seda raha vaja on, missuguste kultuurivormide arendamiseks. Ja lõpuks ma tahaksin öelda, et kultuuriministerium asetab väga suuri lootusi vähemusrahvuste kultuurielu edendamisel Eestis rahvuslike kultuuriseltside tegevusele. Sel aastal saavad Eestis riiklikku toetust 29 kultuuriseltsi, nende hulgas Slaavi Kultuuri Selts, ühing "Svetotš", Tartu Vene Kultuurikeskus jne., jne. Kokku 90 000 rubla. Kahtlemata pole see summa piisav, kuid tunnistagem endale ausalt, et ka niisugune kultuuri

finantseerimise vorm seltside kaudu on meie jaoks uudne, ja enne, kui riik annab välja omavahendeid, mis on kogutud maksudega, peab ta väga ettevaatlik olema, ja olema kindel, et need rahad lähevad ikkagi juriidiliselt ja majanduslikult vastutustundlike inimeste kätte, mitte neid ei pilluta tuulde. Samal ajal võiks lisada, et Eesti vastavate kultuuriseltside tegevus on tänase päevani praktiliselt toimunud omavahendite arvel, nendes osalevate inimeste vabatahtlike annetuste teel. Samal ajal jätkab ka kultuuriministeerium lisaks sellele 90 000-le jooksvalt kultuuriseltside finantseerimist. Viimane näide on järgmine. Kui Tallinnas Pjotr Tšaikovski 150. sünniaastapäeva puhul viibis Minski Kammerkoor, siis selle kulutused Tallinnas võttis Valgevene Kultuuri Seltsi ettepanekul enda peale ka meie kultuuriministeerium. Lõpuks ma tahaksin rõhutada, et kultuuriministeerium suhtub kõige suurema tähelepanuga kultuuriautonoomia väljaarendamisse Eestis, toetades nimelt selle rahvuslikku ja keelelist mitmepalgelisust. See on kultuuriprotsessi vältimatu eeltingimus. Kuid igasugust keelelist või kultuurilist homogeniseerimist või assimileerimist, olgu see siis eesti, vene või näiteks massikultuuri alusel, peame taunitavaks ja kultuurivaenulikuks nähtuseks. Täna tähelepanu eest!

S. Petinov

Kõigepealt tahaksin ma tänada ettekandjat väga ammendava ja väga üksikasjaliku ettekande eest. Materjal on tõepoolest väga hästi läbi töötatud ja on tõepoolest tunda, et kultuuriministeerium valdab situatsiooni suurepäraselt. Mul poleks küsimusi, kui mitte üks aspekt – võib-olla see pole isegi küsimus, vaid soov. Ma sooviksin, et kultuuriministeerium selle tõsise töö kõrval, mida ta teeb kõikide kultuuride, eesti kultuuri arenguks, pööraks tähelepanu selle kultuurikihhi taastootmisele, kes peaks kandma tõepoolest suurt kultuuri niihästi eesti elanikkonna hulgas kui ka teiste elanikkonnagruppide seas. Seepärast, et rahvusautonoomiad ei saa eksisteerida mingis vaakumis. Seal on vajalikud inimesed, kes tõepoolest hakkavad propageerima parimaid kunstiteoseid. Seepärast ma tahaksin juhtida tähelepanu meie õppeasutustele. Tuleb vaadata statistikat. Ma olen siinjuures sunnitud rääkima keelest, sest seni veel see barjäär eksisteerib. Kui ta kõrvaldatakse, siis me enam sellest ei räägi. Siiski tuleks rohkem pöörata tähelepanu kultuurispetsialistide koolitamisele vene ja teistes keeltes, nii nagu see ka keeleseaduses kirjas on. See on lihtsalt soov. Veel kord suur tänu hea informatsiooni eest!

M. Ummelas

Kui te lubate, ma siiski, hoolimata sellest, et see ei olnud küsimus, vastaksin paari sõnaga. Probleem on muidugi täiesti olemas, ja on selge, et kultuurautonoomia meie jaoks on küllaltki uus nähtus, kui me ei mõtle nüüd tagasi Eesti Vabariigi ajale. Kuid siis oli rahvuslik olukord Eestis hoopis teistsugune kui täna ja järelikult kultuurautonoomia mudeli me peame ikkagi välja töötama tänasel päeval uue. Ilmselt on siin väga otstarbekas tegelda just regionaalsete programmidega, sellepärast et nii nagu te teate, meil elanikkond jaotub nii rahvuseliselt kui keeliliselt Eestis ebaühtlaselt. Need probleemid, mis on Lõuna-Eestis, ei kattu nende probleemidega, mis on Kirde-Eestis, ja praegu on valitsusel väljatöötamisel muude programmide raames just nimelt Kirde-Eestit puudutavad arenguprogrammid, konkreetselt Narvat puudutavad. Kultuuriministeerium on teinud oma ettepanekud just selleks, et toimuks intensiivsem kultuurivahetus Eesti põhikultuuri ehk rahvuskultuuri ja kohalike subkultuuride vahel, ja selleks luuakse praegu eeldusi Eesti keskuse, kultuurikeskuse avamiseks Narvas. Mis puutub nüüd kultuurhariduse kaadrisse, siis seda ma käsitleksin siiski eraldi n.-õ. tippkultuuri kaadri ettevalmistamisest, sest nendel erialadel, kus keel ei mängi erilist rolli – balletis, heliloomingus, interpretatsioonis –, keel ei ole takistuseks ka tänasel päeval. Meie konservatooriumis on väga palju venekeelseid viuldajaid, pianiste kui ka muude alade inimesi. Samuti on meie koreograafiakool suurelt jaolt, nagu te teate, komplekteeritud just nimelt venekeelse noorsooga. Aga kultuurharidustöötajate ettevalmistamisel on meil vabariigis probleeme. Ma arvan, et see ei kuulu küll otseselt kultuuriministeeriumi kompetentsi, haridusküsimustega tegeleb meil haridusministeerium. Kuid ma arvan, et just seoses kultuurautonoomia programmiga peaks meie haridusministeerium läbi mõtlema Tallinna Pedagoogilise Instituudi baasil ka kultuurharidustöö spetsialistide ettevalmistamise meie rahvusvähemuste jaoks. Aga nagu ma rõhutasin, see ei ole otseselt meie küsimus praegusel hetkel, aga Narva osas näiteks me taotleme, kui sinna luuakse Tallinna Pedagoogilise Instituudi vastav osakond, nii nagu on jutuks olnud, siis võiks väga hästi seal olla ka väike grupp kultuurhariduse õpetamiseks.

Juhataja

Suur tänu! Teet Kallas.

T. Kallas

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud kõneleja! Ma toaksin väikese repliigi korras oma lisanduse või nägemuse, kuidas võis tekkida küsimus teile, millele te pikalt ja kenasti vastasite. On küll

üks tahk, kus ma olen küsijaga peaaegu päri, ja kuna härra Ummelas on meil tuntud kirjastustegelane, tema on pädev ka seda lahti seletama ja rääkima, ja et probleem ei tunduks spetsiifiline, ma kahe sõnaga peatun sellel. Praeguses keerulises kirjastussüsteemis – läheks tunde kui seletada, kuidas päästa kirjastusi –, aga on välja kujunenud viimasel, vähemalt 10 aastal kuritegelik praktika, mil suretati praktiliselt välja kohalikel vene kirjanikel (neid ei ole palju, aga nad on töökad inimesed) võimalus avaldada raamatuid. Ja samuti viibib fantastiliselt kaua eesti kirjanike teoste trükkimine vene keeles, samal ajal kui Moskvast ilmuvad aasta-kahe jooksul mõnikord. See struktuur tuleb kiires korras ära lõhkuda. Need mõttetus massitiraažis Gogolid või jumal teab mis asjad ei päästa lugejalauda. Tuleb leida mingisugune teine vahetusvõimalus. Vaatamata poliitilisele olukorrale või riigisüsteemide muutumisele, ei tohi katkestada tõelise venekeelse kultuuri, ütleme siis, piiri taga ja siin sündiva-tekki, juurdevoolu. Me oleme mõnele oma vene kolleegile võlgu. Nad on kibestunud ja kurvad inimesed. Nende raamatud ei ilmu, ja see on ka kohutav, kui kirjaniku raamat ei ilmu. Aitäh!

M. Ummelas

Küsimus on väga õigustatud, aga ma tahaksin kohe öelda, miks ma üldse ei käsitlenud oma ettekandes kirjastustegevust. Sellepärast, et arupärimine oli esitatud riiklikult finantseeritava kultuuri osas, aga nagu me teame, kirjastustegevust ei ole kunagi Eestis sõjajärgsel ajal riiklikult finantseeritud, ta on olnud alati sisuliselt isemajandav. Siin on ka selle küsimuse sisu tegelikult, sellepärast et niikaua, kuni meil ei käivitu kogu muu majandus, ei ole mingit lootust ka, et meil kirjastusmajandus käivitub. Mis puutub venekeelsete autorite väljaandmisesse, see on muidugi alati olnud teatav probleem. Aastate eest see oli poliitiline probleem ja vägisi suruti teatavat protsenti peale. Praegu on see tihti puht majandusküsimus. Kogu nende probleemide keerukust näitab kas või see asjaolu, et kui Eesti ajakirjanduses on tihti kritiseeritud Eesti kirjastusi sellepärast, et nad annavad välja suurtes tiraažides näiteks venekeelseid kokaraamatuid ja "Saiu ja pirukaid" neljas väga suures tiraažis, siis tegelikult on see olnud ainus praktiline võimalus üldse vene kultuuri Eestis toetada. Sellepärast et nende tiraažide vastu on saadud siia meie raamatukaubastusse venekeelset kirjandust mujalt NSV Liidust. Ja tänase päeva seisuga, kui meil ei ole paberi ja muude asjaolude tõttu võimalik neid suuretiraažilisi väljaandeid lihtsalt siin välja lasta ja kui kogu NSV Liidus maksab praegu ainult kaup kauba vastu põhimõtte, siis ei ole ka raamatukaubastul võimalik sisse tuua NSV Liidust vene- ja muukeelset kirjandust, ja nagu te olete tähele pannud, raamatukaubastu sulges juba ka vastava kaupluse, kus ta seda kirjandust müüs. See on muidugi ainult asja üks aspekt,

sest see kirjandus viidi ümber teise kauplusesse. Mis puutub vene kohalike kirjanike avaldamise võimalustesse, siis ma olen täiesti nõus, et sellised suured anded, nagu Samoilov, oleksid kahtlemata väärinud teistsugust suhtumist ja näiteks nüüd Eesti kultuuriministeerium püüab igati kaasa aidata sellele, et Samoilovi tähtpäevaks ilmuks vastav juubeliväljaanne, ja oleme teinud kõik, et leida väga raskes paberiolukorras paberit. Kuid teisest küljest ma tahaksin siiski väga rõhutada, et kirjastused kui isemajandavad ettevõtted on sunnitud praeguse paberipuuduse olukorras minema seda teed, et nad tõesti annavad välja vaid neid väljaandeid, mis kindlustavad kasumi. Kahjuks Eestis väljaantav venekeelne kirjandus ei ole, mõningad erandid välja arvatud, siiski muutunud suure kasumi allikaks. Ma ütleksin isegi märksa rängemini, igaüks võib näha, kuidas raamatukaupluse letil lebab endiselt Ajtmatovi "Tapalava" vene keeles ja sellele ei leidu Eestis ostjaid. Küsimus on muidugi ühest küljest õigustatud, kuid ma leian, et see peaks siirduma just nimelt Eestis tegutsevate slaavi ja vene kultuuriseltside tegevusalasse. Ja nagu ma tean, nendel ongi kavas luua oma kirjastusi. Küsimus on nüüd nende varustamises ressursidega, kuna see on valitsuspoliitika ja kogu majanduspoliitika osa, siis sellele küsimusele ma kahjuks vastata ei saa, kuid me oleme igati valmis ja oleme alati igasuguste vähemusrhuvuste poolt tulevat initsiatiivi kultuuriministeeriumis 100%-liselt toetanud.

S. Sovetnikov

Lugupeetud aseminister! Mulle meenuvad hiljutised ajad, kui me arutasime keeleseaduse eelnõu, kui väljendati kartust, et vene keel neelab eesti keele alla, mis mõjuks ähvardavalt eesti kultuuri arengule. Ma arvan, et need ajad on meil üle elatud ning täna tahaksin, et me taas elustaksime need rahvakunstifestivali head traditsioonid, seejuures mitte ainult eesti rahvakunsti, vaid 1930-ndate aastate isetegevuse traditsioonid. Ma meenutan, kuidas me igal aastal viisime läbi Tallinna linna ja kõikide koolikollektiivide isetegevusülevaatusi, pidusid. Ma ei kujuta ette ühe või teise kultuuri tõelist arengut ilma kultuuride vastastikuse rikastamiseta. Ma arvan, et poleks paha, kui meie laulupidudel kõlaksid ka vene, gruusia ja ukraina laulud. Aitäh!

M. Ummelas

Ma olen saadikuga igati nõus. Kuid ma tahaksin siiski öelda, et meie ei näe möödunud aastakümneid siiski nii roosilises valguses ja tollal toimunud üritusi eriliste rahvaste sõpruse näidetena. Me teame väga hästi, et need olid üleorganiseeritud ja teatud propagandistlikel eesmärkidel põhiliselt organiseeritud, kõik need n.-ö. ülevalt poolt väljamõeldud

taidlusülevaatused. Ja ma võin küll kultuuriministeeriumi nimel kinnitada, et nn. riiklikke taidlusülevaatusi tõenäoliselt küll see valitsus korraldama ei kavatse hakata.

Me ikkagi peame mõistma, et kultuur on isereguleeriv protsess, seda ei saa keegi kuskil kabinetis välja mõelda ja vastava plaaniga kokku seada, see peab ikkagi tekkima n.-ö. rahvahulkade sees inimeste enda initsiatiivil. Ja ma usun, et kui selline initsiatiiv tekib Tallinnas või mujal Eestis, et peetakse vajalikuks ka praeguses olukorras eri rahvusest inimeste ühissetevõtmisi, ja neid on ju ka toimunud, siis ma arvan, et kellelgi ei saa ju selle vastu midagi olla. Kuid praeguses poliitilises ja ma ütleksin ka ideoloogilises olukorras ei saa ju ometigi kujutada asja nii ette, et mingisugune riiklik organ mõtleb välja järjekordse rahvaste sõpruse ürituse linnukese pärast. Ma arvan, et see ainult diskrediteerib rahvaste sõpruse ja internatsionalismi põhimõtet, selle asemel, et ta reaalselt aitaks kaasa rahvaste sõpruse arendamisele.

Juhataja

Suur tänu! Härra Ummelas, teie vastused rahuldasiid Ülemnõukogu. Meil ei ole rohkem küsimusi. Lugupeetud Ülemnõukogu, sellega me oleme ka tegelikult ammendanud 4. päevakorrapunkti. Genik Israeljan.

G. Israeljan

Täna teid, lugupeetud juhataja! Lugupeetud Ülemnõukogu, väga kahju, et sellest briifingust ei võta osa lugupeetud peaminister. Kuid mul on talle küsimus, mis tuleneb minu valijate minu poole pöördumistest. Selle sisu seisneb järgmises: kas on õige, et Eestist saadetakse iga päev toiduaineid ja bensiini Leetu? Kui see on nii, siis missuguses koguses, kes saadab ja kelle otsuse alusel? Ma palun härra Ülo Nugist võtta see kirjalik järelepärimine minult vastu ja anda see vastavalt edasi. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Lugupeetud Ülemnõukogu, minul tõepoolest ei ole ametlikult teada, kus on härra peaminister. Luureandmed on küll, et on välismaal. Mul ei ole midagi muud lisada. Klavdia Sergij.

K. Sergij

Lugupeetud juhataja, öelge palun, missugune on nende järelepärimiste saatus, millele ei ole tänaseks vastused valmis? Või millele ei ole vastatud?

Juhataja

Ma võiksin öelda vastuseks nii palju, et küsimused, mis laekusid pärast eelmist kolmapäeva, tulevad järgmisel valitsuse infotunnil käsitlemisele. Kuid konkreetselt see arupärimine, mis oli esitatud Klavdia Sergij poolt Ülemnõukogu esimees Arnold Rüütlile, on ette valmistatud, ja mul on olemas sellised andmed, et Arnold Rüütel tahab enne avalikku vastamist küsijaga konsulteerida. Mul ei ole andmeid, et teised arupärimised ja küsimused, mis on esitatud õigeaegselt ja vormistatud, et nad on kuskil praegu lihtsalt ära unustatud. Arupärimised, mis vastasid arupärimiste tunnustele ja tingimustele, on kõik kas töös või ootavad oma järge järgmisel infotunnil. Sergei Petinov.

S. Petinov

Lugupeetud juhataja, ausõna, tõepoolest oli lootus, et vähemalt kõik valitsuse liikmed on siin saalis. See, mis ma praegu ütlen, polnud kantud järelepärimiste hulka. Sellele vaatamata ma leian, et mul on õigus saada oma küsimusele vastust, konkreetselt minister Varelt, Töökollektiivide Ühendnõukogu saatuse kohta, sest 23. kuupäeval lõppes otsuse, millega peatati põhimääruse kehtivus ning arestiti (ma pean seda ebaseaduslikuks) TKÜN-i arve, kehtivuse aeg. Mul on suur palve, juhul kui minister Vare asub saalis, ma olen nõus ka suulise vastuse saamisega. See on vajalik, sest üldsus tunneb huvi, esitab küsimusi, ja ma kordan, 23. kuupäeval sai otsuse kehtivuse aeg täis. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kas härra Vare soovib sellel teemal selgitust anda?

R. Vare

Härra Petinov, tõepoolest 23. kuupäeval lõppes tähtaeg, millal komisjon pidi tegema oma ettepanekud valitsusele. Juhiksin tähelepanu, et 23. kuupäeval ei lõppenud tähtaeg, mis peatas TKÜN-i registreerimise. Punkt 4 valitsuse otsuses selles päevakorraküsimuses fikseeris, et 23. kuupäevaks peab komisjon esitama oma järeldused. Komisjon oma ettepaneku valitsusele tegi, esitas oma õiendi, milles märkis, et rida fakte, mis puudutasid TKÜN-i tegevust eelnevalt (sest oli antud ülesanne analüüsida tegevust alates möödunud aasta juulikuust), viitavad sellele, et TKÜN oli otseselt seotud mitmesuguste mitteõiguspärase massiürituste korraldamisega. Me ei räägi praegu sellest, miks seda tehti, me konstateerime olukorda ennast. Kogu n.-õ. asi käivitus protsessina seoses 15. mai sündmustega, mis on praegu uurimisel. On algatatud kriminaalasi selles asjas. Selle uurimise käigus selgub, milline oli

TKÜN-i ametlike esindajate roll nendes sündmustes. Kuni need asjaolud pole selginud, nii kaua mingit otsust vastu võtta ei saa. Valitsusele me tegime ettepaneku mitte võtta otsust vastu. Valitsus sellega ka põhimõtteliselt nõustus. See on nüüd 23. mai istungi seis. Tehti ühtlasi ka ettepanek, nagu valitsuse eelmisel istungil, kus seda küsimust esimest korda arutati, oli juttu, et TKÜN seda olukorda, mis seondub 15. mai sündmustega, analüüsiks, teeks oma järeldused neist, annaks nendest teada ametlikult, nii nagu ka teie, lugupeetud rahvasaadik Petinov, oma esinemises ütlesite. Komisjon esitas ka sellise järelduse, et juhul kui TKÜN leiab, et asjaolud tingivad tema kui poliitilise, ma kriipsutan alla – mitte sotsiaal-majandusliku, vaid poliitilise organisatsiooni tegevuse vajadust, siis sellisel juhul ka vastavalt seadusele ennast poliitilise organisatsioonina ümber formeeriks ja registreeriks. Mis puudutab aga seda viidet, millest on juttu kodanikeühenduste seaduses § 24, mille kohaselt registreerimine võidakse lõpetada seoses sellega, kui on rikutud põhikirja nõudeid või seadust ja kui on tehtud kirjalik hoiatus, siis komisjon kvalifitseeris esimeseks kirjalikuks hoiatuseks seda dokumenti, mis võeti vastu Eesti NSV Ministrite Nõukogu operatiivkomisjoni poolt ja milles fikseeriti hoiatus, ametlik hoiatus TKÜN-ile möödunud aasta augustis, ma mõtlen, tema põhikirjale mittevastava tegevuse suhtes seoses nende kuulsate juuli-augusti streikidega.

Juhataja

Suur tänu, hr. Vare. Rein Tamme.

R. Tamme

Lugupeetud kolleegid, härra juhataja! Saadik Israeljani sõnavõttust tulenevalt ma avaldan küll hämmastust, et Ülemnõukogu püüab jätta muljet, nagu oleks teadmata ja seega põhjendamata härra peaministri puudumine tänaselt istungilt. Äsja võttis sõna riigiminister, kelle käest oleks soovi korral selle info igal juhul teada saanud. Minu teada hr. peaminister viibib praegu Stockholmis ja ma olen üsna veendunud, et Leedu parlamendis selliseid küsimusi peaminister Prunskiene välisvisiidi puhul ei oleks igal juhul üles tõusnudki.

Juhataja

Ma ei tea, kas me peame Ülemnõukogus jätkama diskussiooni peaministri ümber, ma teatan veel kord, minule kui Ülemnõukogu juhatajale ei ole keegi midagi ametlikult teatanud. Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma kuulasin riigiministrit tähelepanelikult ja ma ei karda järsult väljenduda, öeldes, et mind hämmastab riigiministri juriidiline ebakompetentsus. Asi on selles, et Edgar Savisaare valitsus rikkus seadust kodanike ühenduste kohta, seadust, mille võttis vastu kõrgeim võimuorgan – vabariigi Ülemnõukogu. Ja üldse, riigiministri ja peaministri lähenemine 15. mai sündmustele ei vasta üldtunnustatud normidele, ei õigusmoraali ega ka puhtalt inimliku moraali normidele. Viidata mingitele 1,5 aasta tagustele sündmustele, see tähendab lihtsalt tunnistada oma jõuetust. Ning nõuda TKÜN-ilt oma juhtide tegevusele, kes osalesid või ka ei osalenud 15. mai sündmuses, hinnangu andmist – see on sama taktitu kui seadusega vastuolus olevate otsuste vastuvõtmine.

Juhataja

Suur tänu! Meil on veel kaks sõnasoovijat. Sergei Petinov.

S. Petinov

Lugupeetud spiiker! Ma pean ütlema, et ma pole sugugi rahul riigiministri antud vastusega, seda enam, et minu siin olevad kolleegid pole selle küsimusega kursis. Võib-olla polegi see neile huvitav, kuid mulle tundub antud küsimus olevat printsiipsiaalselt tähtis. Ma tahan öelda, et valitsuse otsusega arve arestimine on absoluutselt seadusvastane aktsioon, sest arestimine võib toimuda ainult prokuröri sanktsiooni alusel ja justiitsministeeriumi otsusega, seda juhul, kui antud organisatsioonil on õigusrikkumisi finantsmajandustegevuses. Ma olen volitatud teatama, et sanktsioonide edasise jätkumise korral annab TKÜN kindlasti asjakohase avalduse prokuratuuri ja me nõuame Eesti Vabariigi Valitsuselt sisse kõigi varade arestidest tulenevate kahjude kompensatsiooni.

A. Käärma

Lugupeetud juhataja! Mul tekkis küsimus seoses sellega, et ma 8. mail esitasin küsimuse valitsusele, täna ei olnud selle kohta ei informatsiooni ega ka mingit märget. Seetõttu on selline ettepanek, kas ei võiks töös olevate probleemide kohta olla väike informatsioon, kus nad loetakse üles, et tõesti nendega tegeldakse. Muidu ma ei tea, võib-olla ei olnud küsimus korralikult vormistatud või kas ta üldse on töös?

Juhataja

Suur tänu! Annan veel sõna selgituseks härra Varele.

R. Vare

Lugupeetud rahvasaadik Käärma, tõepoolest, teie pöördumine on töös. See pöördumine oli valitsuse poole, kus tehti mõningaid ettepanekuid ja ettepanekud on tõsised, mis puudutavad represseeritute küsimust ja n.-ö. repressiooni võimalusi. Seoses sellega on peaministri resolutsioonile vastavalt tehtud ülesandeks Eesti Vabariigi justiitsministrile Jüri Raidlale töötada küsimus läbi ja võtta teie ettepanekud arvesse ja vastata teile personaalselt kirjalikult. Kui see siamaani ei ole saabunud, palume vabandust, lähemal ajal peaks tulema.

Juhataja

Suur tänu! Kas me võime lugeda neljanda päevakorrapunkti lõppenuks? Lugupeetud Ülemnõukogu, mul on teile ettepanek. Kuidas te suhtute sellesse, kui me kinnitatud päevakorras vahetaksime kahe päevakorrapunkti järjekorra ära. Nimelt, 7-nda ja 5-nda. Ettepanek oleks 5. päevakorrapunktina arutada Ülemkohtu esimehe asetäitja valimist. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt? Kontrollime kohalolekut. 79 saadikut on kohal. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt? Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja! Kõigil meil pole praegu päevakorda. Kas te ei saaks lihtsalt neid punkte meelde tuletada.

Juhataja

Eile jaotati kõikidele ametlikult välja. Ma värskendan mälu. Praegu kehtivas päevakorras on 5. päevakorrapunkt Eesti Vabariigi Ülemnõukogu liikmete osavõtust Ülemnõukogu ja tema alatiste komisjonide tööst ja 7. päevakorrapunkt on Eesti Vabariigi Ülemkohtu esimehe asetäitja valimine.

On ettepanek Ülemnõukogule vahetada need punktid omavahel ja kinnitada päevakord selliselt, et 5. päevakorrapunkt oleks Eesti Vabariigi Ülemkohtu esimehe asetäitja valimine ja 7. päevakorrapunkt oleks Eesti Vabariigi Ülemkohtu liikmete osavõtu probleemidega seotud küsimus. Kas kõik on arusaadav? Ma palun hääletada! Kes on selle ettepaneku poolt? (Aplaus.) Poolt on 77 saadikut, vastu 1 ja erapooletuks jäi 1. (Aplaus.) Toomas Kork.

T. Kork

Härra Nugis, mul on praegu ettepanek, et te korraldaksite tervitustelegrammi ettevalmistamise kohe. See on Jeltsinile.

Juhataja

Mul on kahju, et ei ole käepärast Marju Lauristini, ta on alati sellise ametiga hästi hakkama saanud. Võib-olla Rein Veidemann või Enn Põldroos? On ettepanek, et Enn Põldroos komplekteerib ise meeskonna ja valmistab ette tervitustelegrammi projekti. Kas kõik kiidavad heaks? (Aplaus.) Enn Leisson.

E. Leisson

Lugupeetud juhataja, seoses sellega ma meenutan, et meil on juba tekst valmis ja ootab mitu nädalat. Tõenäoliselt on tänaseks tõusnud väga aktuaalseks see küsimus, et võiks tõesti ennast teele asutada seda läkitust üle andma. Tänan!

Juhataja

Ma mõtlen, et Enn Põldroos arutab selle teema läbi ja seab vastavusse konkreetse situatsiooniga.

Eesti Vabariigi Ülemkohtu esimehe asetäitja valimine

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu, jätkakem kinnitatud päevakorraga. Asugem 5. päevakorrapunkti juurde, Eesti Ülemkohtu esimehe asetäitja valimine. Ettekandeks saab sõna Eesti Vabariigi Ülemkohtu esimees Jaak Kirikal. Palun tähelepanu!

J. Kirikal

Austatud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu! Ma olen teile väga tänulik, et te võtsite minu asetäitja küsimuse selle istungjärgu päevakorda. Eilses arusaamatuses olen mina ilmselt kaasosaline, sest minu selgitus oleks toonud selguse küsimusse. Ma kordan, kes on kriminaalkohtu kolleegiumi esimees, Ülemkohtu esimehe asetäitja. Ta on üks kolmest kohtuametnikust, kellel on protesti esitamise õigus. Seega teostab ta jooksvat järelevalvet kõigi vabariigi kriminaalrajade üle. Peale selle kriminaalkohtu kolleegiumi esimees. Ülemkohtu esimehe asetäitja juhib rehabiliteerimise osakonna tööd. Sellele väga vastutusrikkale ametikohale esitan ma Peeter Rahi kandidatuuri. Millistest kaalutlustest ma

siin lähtun? Kõigepealt sellest, et ta on üks seitsmest vanemast kohtunikust, kelle tööstaaz hakkas lugema detsembris 1965. Tal on vajalikud organisatsioonilised kogemused, sest ta töötas pikka aega Tartu linna rahvakohtu esimehena ning võttis osa õppetööst Tartu Ülikooli õigusteaduskonnas, seega on tal ka vajalik teoreetiline ettevalmistus. Ma tegin tegelikult kohtukolleeegiumi esimese ettepaneku härra Kiviloole, kes on noorem mees, kuid ta ei võtnud seda ettepanekut vastu sel põhjusel, et kavatseb oma elu siduda tulevase ringkonnakohtuga. Mis puutub Peeter Rahi kandidatuuri, siis ta on kohtunike hulgas vastuvaidlematu autoriteediga ning oma teadmistelt, elukogemustelt ja organisaatorivõimetelt vastav täitma neid funktsioone, mida nõutakse kriminaalkohtu esimehelt, Ülemkohtu esimehe asetäitjalt. Ma olen nõus vastama ka teie küsimustele. Tänan!

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu, oleks vaja kuulata ka komisjonide arvamust. Õiguskomisjoni seisukoha teeb teatavaks A. Junti.

A. Junti

Õiguskomisjon oma eilsel istungil arutas Ülemkohtu esimehe poolt pakutud esimehe asetäitja kandidatuuri, kelleks on esitatud Peeter-Uno Rahi ja õiguskomisjon toetab Peeter-Uno Rahi kandidatuuri Ülemkohtu esimehe asetäitja kohale. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Ma olen natukene halvasti informeeritud, kas lugupeetud Ülemkohtu esimehe asetäitja kandidaat vaadati läbi ka teistes komisjonides? Ei vaadatud. Siis me palume härra Rahi kõnetooli.

P.-U. Rahi

Palun esitada küsimused.

P. Lutt

Lugupeetud härra Rahi, mul on teile selline küsimus. Kui rehabiliteeritu läheb praegu oma vara tagasi nõudma, siis nõutakse tema käest dokumenti, et ta on kindlasti rehabiliteeritud. Kas see on teie arvates õige?

P.-U. Rahi

See on vastavalt valitsuse möödunud aasta määrusele, milliseid dokumente on tarvis esitada. Rehabiliteerimistõendeid antakse välja teatud organite, siseministeeriumi poolt, Ülemkohtu poolt. Ja see on siiski vajalik dokument. Ma leian, see on aluseks, et ta on rehabiliteeritud.

J. Rätsep

Lugupeetud eesistuja ja kolleegid! Ma tahaksin pöörduda selle saali poole mõne iseloomustava sõnaga hr. Rahi kohta. Kutsetegevuse tõttu olen Eesti kohtusüsteemiga seotud olnud kogu selle aja, mil Peeter Rahi on töötanud süsteemis. Ja saan kinnitada, et tegemist on tõsise ja kvalifitseeritud kohtunikuga. Ma arvan, et kriminaalrajade kohtukolleegiumi juhtimisel on ta suuteline silmas pidama kõiki kaasaegseid nõudeid, inimlikustama õigusemõistmist kriminaalrajade alal, stabiliseerima kohtupraktikat ja depolitiseerima senist kriminaalrajade ajamise kohtupraktikat. See kõik on oluline väga keerulisel ajal ja ma lihtsalt toetaksin hr. Rahi kandidatuuri küsimust esitamata.

J. Kork

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kandidaat! Tahaksin öelda niipalju, et teades ja tundes hr. Peeter-Uno Rahit, toetan ja palun ka teistel toetada tema kandidatuuri Eesti Vabariigi Ülemkohtu esimehe asetäitjaks valimisel. Tänan!

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja ja lugupeetud saadikud! Mina kui Tartu saadik tahaksin samuti toetada hr. Rahit sellele kohale ja kutsun kõiki teisi toetama tema kandidatuuri.

Juhataja asetäitja (V. Andrejev)

Lubage ma loen teile ette Vabariigi Ülemnõukogu otsuse projekti. "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsustab: valida Eesti Vabariigi Ülemkohtu esimehe asetäitjaks Peeter-Uno Rahi." Kes on selle poolt? Palun hääletada! Hääletamine on salajane. Selle poolt on hääletanud 70, vastu ei ole, erapooletuid 4. Sellega on Eesti Vabariigi Ülemkohtu esimehe asetäitjaks valitud Peeter-Uno Rahi.

6. punkt meie päevakorras. Palun Ignar Fjuk.

I. Fjuk

Ma ei ole küll jurist, aga ma tean, et praegune toiming oli meie reglemendi vastu. Ma teeks ettepaneku salajaselt seda protseduuri korrata, et hiljem ei oleks võimalik seda protestida.

Juhataja asetäitja

See on õige mõte jah. Hääletame veel üks kord. Kes on selle poolt, et valida Vabariigi Ülemkohtu esimehe asetäitjaks Peeter-Uno Rahi? Palun hääletada! 69 on poolt, vastu vist ei olnud, 5 erapooletut.

Kuidas me praegu teeme? Asi on selles, et 6. punkt meie päevakorras on "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu reglemendi seaduseelnõu" esimene lugemine. Kas teeme lõunavaheaja ja pärast koguneme siia? Vaheaja teeme poole neljani, praegu on pool kaks.

Delegatsiooni saatmine Vene NFSV rahvasaadikute kongressile

Juhataja (Ü. Nugis)

Lugupeetud Ülemnõukogu, mul oli praegu kiire telefonikõnelus Arnold Rüütliga seoses Vene Föderatsiooni esimese mehe valimisega. Rüütel teeb ettepaneku praegu siin istungjärgul valida kolmeliikmeline delegatsioon Moskvasse. Mida Ülemnõukogu arvab sellest? Kõigepealt, kas me arutame seda kui päevakorravälist küsimust, ekspromtküsimust ja loeme selle olevat õigustatud? Sellel teemal vaidlusi ei teki? Kõige esimene, Ignar Fjuk.

I. Fjuk

Ma olen nõus juhatajaga, tõesti võiks see delegatsioon olla kolmeliikmeline, teen ettepaneku, et see oleks: Rein Veidemann, Enn Põldroos ja Marju Lauristin.

Juhataja

Mul on niisugune ettepanek, et hääletame kaks korda. Esiteks, lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et delegatsioon oleks kolmeliikmeline? Palun hääletada! Selle poolt on 68 saadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuks jäi 1. Esimene ettepanek oli Ignar Fjuki poolt: Rein Veidemann, Enn Põldroos ja Marju Lauristin. See on esimene ettepanek, kas on teisi ettepanekuid. Juhan Telgmaa.

J. Telgmaa

Lugupeetud Ülemnõukogu, minu arvates peaks delegatsioon koosnema Venemaale hästi tuntud inimestest. Marju Lauristini kõrval võiks olla väga hästi Indrek Toome, kes aga kolmas, pakkuge veel.

Juhataja

Suur tänu! Rein Veidemann.

R. Veidemann

Austatud juhataja, palun lubage mul teha enesetaandus perekondlikel põhjustel. Ma ei saa praegusel hetkel Tallinnast kuhugi minna. Teen ettepaneku kolmanda liikmena enda asemel lülitada Viktor Andrejev. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Rein Tamme.

R. Tamme

Ma avaldan niisugust arvamust, et on vältimatu, et selle esinduse koosseisus oleks Arnold Rüütel.

Juhataja

Ma panen küll selle ettepaneku kirja, kuid samal ajal mul on täpselt teada, et Arnold Rüütel on kutsutud Rootsi Kuningriiki. Ta sõidab välja kolmapäeva hommikul ja jääb sinna mõneks ajaks. Jutt on 3. juunist? Minu teada Rüütel ei tule 3. juuniks tagasi, kuid ma panen kirja tema nime. Mati Ahven.

M. Ahven

Austatud juhataja, teen ettepaneku lülitada delegatsiooni koosseisu Ants Paju. Aitäh!

K. Raud

Austatud juhataja, minu ettepanek on lülitada delegatsiooni koosseisu Eestimaa Rahvuste Ühenduse asepresident Enn Leisson. Aitäh!

Juhataja

Sergei Petinov.

S. Petinov

Ma toetan meie Ülemnõukogu esimehe Rütli kandidatuuri, toetan samuti M. Lauristini ning Veidemanni poolt esitatud Andrejevi kandidatuuri. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Rein Veidemann.

R. Veidemann

Austatud juhataja! Seal on kaks asespikrit, ma leian, et see on piisav esinduslikkus sellele delegatsioonile, nii et ma palun, et meie kogu mõtleks kolmanda koha peale, teised kaks võiks siiski olla juba kokku lepitud. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Veel on kolm võimalust pakkuda, sealhulgas ka Rein Veidemann kolmandat korda, siis ilmselt peaks olema kõik võimalused, mida Ülemnõukogu võib pakkuda, välja pakutud, siis hakkame otsustama. Rein Järlik.

R. Järlik

Lugupeetud juhataja, lugupeetud rahvasaadikud! Ma teen ettepaneku lülitada selle delegatsiooni koosseisu mitte küll Eesti Vabariigi Ülemnõukogu saadik, aga NSV Liidu rahvasaadik, kes on Boriss Jeltsiniga väga tihedalt suhelnud ja kellel peaks olema seetõttu ka moraalne õigus sellesse delegatsiooni kuuluda, nimelt – professor Viktor Palm. Sellisel juhul oleks delegatsioon: Marju Lauristin, Enn Põldroos ja Viktor Palm.

Juhataja

Suur tänu! Ja viimasena Heino Kostabi.

H. Kostabi

Lugupeetud härra juhataja! Minu ettepanek oleks koosseisu lülitada Endel Lippmaa, meie välisminister ida suunas. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Nüüd on pakkumisi küllaldaselt. Lugupeetud Ülemnõukogu ... Rein Järlik.

R. Järlik

Ma palun vabandust, olen sunnitud oma pakkumise tagasi võtma, kuna kuulsin äsja, et Viktor Palm ei viibi Eestis. Aitäh!

Juhataja

Aitäh! Lugupeetud Ülemnõukogu, kuidas te suhtute sellesse, kui me teeme mitu kiiret hääletusvooru, siis paneme vastavalt pingeritta, kui palju keegi hääli saab. Olete nõus? Sergei Sovetnikov soovib veel sõna.

S. Sovetnikov

Mina toetan ka delegatsiooni koosseisus Arnold Rüütel, Marju Lauristin ja Viktor Andrejev. See on vist kõige parem koosseis. Suur tänu!

Juhataja

Suur tänu! Mul ei ole volitusi esineda küll Arnold Rüütli eest või tema nimel, kuid teada on see, et ta sõidab kolmapäeva hommikul välja, sellisel juhul võib tal olla raskusi, kui ta näiteks sõidab välja täna õhtul või homme hommikul, kuid igal juhul hääletamisele tema kandidatuuri paneme. Me eeldame, et meie poolt pakutud kandidatuurid ei saa täpselt ühepalju hääli ja sellepärast jäävad pingeritta just need, kes said kõige rohkem hääli, kolm esimest selles nimekirjas. Kas kõigile on arusaadav? Ja see saab olema salajane hääletamine. Kõik on nõus? Näiteks esimesena paneme Marju Lauristini ja kõik, kes on tema poolt, hääletavad. Kõik nimed? Järjekord on praegu juhuslik, ärge võtke seda mitte mingit muud moodi, vaid sedamoodi, kuidas jõudsin kirjutada: Indrek Toome, Marju Lauristin, Enn Põldroos, Rein Veidemann võttis enda kandidatuuri maha, Viktor Andrejev, Arnold Rüütel, Ants Paju, Enn Leisson ja Endel Lippmaa.

Kas kõik on sellega nõus, et me teeme kiired hääletusvoorud ja selle tulemusena teeme pingerea. Ants Veetõusme.

A. Veetõusme

Ma tahaksin ainult küsida. Kui üks eesolijatest ei saa sõita, siis lepime kokku nii, et sõidab järgmine hääle järgi.

Juhataja

Jah, ka niimoodi sobib. Me fikseerime kõik hääled ja nüüd asugem hääletamisele. Salajane hääletamine. Kõik võivad kõikides voorudes anda ühe hääle. Meil ei ole võimalik seda enam salajase hääletamise korral kontrollida, kes kui palju hääletas. Igas voorus on igapähele üks hääle.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Asugem hääletama. Esimene kandidatuur: Marju Lauristin. Kes on poolt, kes on vastu, kes on erapooletu? Erapooletu on rumal öelda, loevad ainult poolthääled. 53 on Marju Lauristini poolt. Teisena Indrek Toome. 34 on Indrek Toome poolt. Kolmandana Enn Põldroos. 27 hääle. Neljandana Arnold Rüütel. Viidendana Enn Leisson. 31 hääle. Ja kuuendana Endel Lippmaa. 56 hääle on Endel Lippmaal. Ja nüüd Viktor Andrejev. 41 hääle. Ja kui ma ei eksi, nüüd viimasena Ants Paju. 34 hääle. Nagu ma alguses hoiatasin, minu järjekord oli suvaline, niisugune, nagu jõudsin üles kirjutada.

Tundub, et liider on Endel Lippmaa, teisel kohal on Marju Lauristin, Arnold Rüütel on kolmandal kohal, aga karta on tõesti, et ta sõita ei saa, sest ta sõidab Rootsi homme. Sellisel juhul on Viktor Andrejev, kui ma õieti oskan rehkendada. Delegatsiooni osas on selgus saadud.

Täna me täpsustame, millal on väljasõit. Arnold Rüütel ilmselt võtab isiklikult ühendust härra Jeltsiniga ja täpsustab väljasõidu aja ja sellega seoses muud tingimused. Kuid ärme oleme kärsitud, mul on veel mõned teadaanded ja selgitused.

Rein Veidemann, ajakirjanduskomisjoni esimees, teeb ettepaneku, et Lidia Sokolinskaja suhtes tehtud Jermolajevi avaldus oli solvav. On ettepanek taandada see avaldus, selline õigus on. Hr. Jermolajevi avaldus saab taandatud. Ja nüüd teadaanded.

Täna peale lõunat töötavad komisjonid. Plenaaristung toimub homme kell 10 ja tõenäoliselt on homme ka õhtune istung. Selleks ajaks on meil selgus delegatsiooni väljasõidu osas.

K. Koha

Hr. juhataja, mul on teile märkus. Teie olete meie Ülemnõukogu juhataja, praegusel hetkel teada saada, et õhtust istungit ei ole, on küllaltki meeldiv ja teistpidi ebaseeldiv, tähendab, oleks hea, kui sellised asjad oleksid meil ikkagi teada varem, oskaksime oma aega ja tööd planeerida. Aitäh!

Juhataja

Ma ei oska selle pretensiooni kohta midagi öelda. Sellepärast et me tänast õhtust istungit pidada ei saa, vaevalt saab mind esmajärjekorras süüdistada. Materjal ei ole ette valmistatud.

Komisjonid peavad tööd tegema, nii et lugupeetud saadikud, tunnistan oma süüd, kuid jagan seda teiega.

V. Jermolajev

Lugupeetud presiidium, lugupeetud kolleegid! Ma tänan teid sellise otsuse eest, sest ma kuulen arvatavasti esimest korda, et lilled on solvang. Aitäh!

Juhataja

Ei mõista kommenteerida. Lepime nüüd kokku, et hakkame vaheajale minema. Kaks viimast ja siis tõmbame kriipsu alla.

E. Põldroos

Austatud kolleegid, lubage, et ma pöördun tagasi juba otsustatud, alles otsustatud asja juurde. Nimelt me komplekteerisime delegatsiooni Moskvasse. Võib-olla me tegime seda kõike kiirustades. Meenutagem, selle kirja, mille me Moskvasse tahame saata, teksti koostamise initsiaator oli Mikk Titma, tema ju selle küsimuse üles tõstis. Võib-olla oleks mõtet asja juurde tagasi tulla ja lülitada teda ka sinna delegatsiooni?

Juhataja

Kuidas Ülemnõukogu otsustab? Kuulame enne ära Lembit Arro.

L. Arro

Minul sõnavõttu ei ole, minul on vaja Ülemnõukogu juhatajale ja majandusmeestele edasi anda üks küsimus või teade. Maameestel lõpeb "Olümpias" öömaja sellesama istungiga. Mis edasi saab? Tuleks ära lahendada.

Juhataja

Päris kindlasti leitakse siin positiivne lahendus, kui ta juba leitud ei ole. Praegu ma jään vastuse võlgu.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kuidas me käitume Mikk Titma juhtumiga, kas hääletame? Ja jääb neljandaks delegatsiooniliikmeks? Nõus? Nii ka otsustame. Lahkudes ma tahaksin siiski öelda, et ma olen mõnevõrra nendest etteheidetest puudutatud, sest tegelikult on praegu suur osa töödest Ülemnõukogu komisjonide taga. Komisjonid peaksid viljakamalt töötama. Komisjonide töö tõttu ei saa ma omandiseadust panna teisele lugemisele. Komisjonide töö

taga on praegu reglement, parteide seadus ja kõik muud, mis praegu seisavad. Nii et ärgem näidakem praegu siin kapriise üles, hakakem tõsiselt tööle. Me vist vaheajale ei saa minna, sest Tiit Käbin soovib sõna võtta.

T. Käbin

Austatud eesistuja! Kui me nii püüdliselt hääletasime üksikult läbi kõik eelnevad kandidatuurid (mul isiklikult ei ole midagi Mikk Titma vastu), kuid ilma hääletamata lülitada koosseisu ei saa. Tänan!

Juhataja

Mis nüüd saab, Ülemnõukogu, kas hääletame? Natuke nagu piinlik on ühest äärmusest teise minna. Ants Veetõusme.

A. Veetõusme

Härra juhataja, lugupeetud kolleegid! Võtan endale õiguse pisut protesteerida. Näiteks omandiseaduse ekspertiisi tulemused saime eile kätte kell pool 7 õhtul ja nii kiiresti nii tõsist seadust ei saa Ülemnõukogu ette tuua. Küsimus on selles, et ilmselt oli Ülemnõukogu juhatajal teada juba hommikul, et õhtuks ei ole materjali, ja kui kell pool kaks härra Andrejev ütles, et meie koguneme uuesti kell pool 4, ja kui kell 2 ütleb härra Nugis, et me lõpetame istumise ära, siis tekivad need segadused. Lihtsalt oleks vaja varakult, hommikul kohe öelda, et õhtuks meil materjali ei ole. Aitäh!

Juhataja

Mis me nüüd siis teeme, lugupeetud Ülemnõukogu? Kui Viktor Andrejev teatas, et pool neli kogunetakse, siis ta lihtsalt eksis.

Lugupeetud Ülemnõukogu, ma paluksin asuda hääletamisele. Kes on selle poolt, et delegatsiooni koosseisu oleks lülitatud Mikk Titma? Palun hääletada! Kõik lahenes õnnelikult. Mul ei ole mingit võimalust ignoreerida ka Sergei Petinovi.

S. Petinov

Lugupeetud spiiker! Mul on küsimus seoses sellega, et me otsustasime ära komisjoni koosseisu. Kas komisjon sõidab nende dokumentidega, mis võeti vastu Ülemnõukogus pöördumisena Vene Föderatsiooni poole, või on olemas mingi uus tekst, õnnitlustelegrammi tekst, mis antakse üle Põldroosile?

Juhataja

Niipalju kui mina võin ette kujutada, võetakse kaasa Ülemnõukogu poolt kinnitatud pöördumine, aga tervitustelegramm ei tee asja ju sugugi teiseks. Need on kaks iseasja. Vaheaeg. Plenaaristung on homme kell 10.

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

KAHEKSANDA ISTUNGJÄRGU

KOLMAS ISTUNG

30. mai 1990

Juhataja (Ü. Nugis)

Ülemnõukogu, jätkame istungjärgu tööd. Kontrollime kohalolekut. Kohal on 81 saadikut, puudub 24. Meil on veel selle istungjärgu päevakorras punkt Ülemnõukogu liikmete osavõtust Ülemnõukogu ja komisjonide tööst. Enne kui me läheme päevakorra juurde, peame nõu. Seitsmes istungjärk osutus mõnevõrra ebaõnnestunuks selle tõttu, et ei olnud korralikult ette valmistatud. Võimalik, et ka täna toimunud istungi jooksul tuleb seda tõika veel nentida ja me arutame selle koos läbi. Ma tahan veel kord rõhutada, et komisjonid ei ole saanud korralikult tööd teha mitmesugustel põhjustel. Loodame, et tänu selle nädala viljakamale tööle valmistatakse üheksas istungjärk paremini ette. Teiseks, presiidiumi tööst. Nagu me selle istungjärgu esimestel istungitel rääkisime, oli neljapäeval toimuvale presiidiumi korralisele istungile planeeritud jätkata kahe üritusega – Eesti Kongressiga ja Kohtla-Järvel toimunud kongressiga seonduva arutamist. Kuid kuna Ülemnõukogu Presiidiumi koosseis ei ole sellel neljapäeval otsustusvõimeline selle tõttu, et osa presiidiumi liikmeid eesotsas Ülemnõukogu esimehega sõidavad Rootsi Kuningriiki, siis tõenäoliselt teeb Ülemnõukogu juhatus teile ettepaneku viia homme, neljapäeval, koos presiidiumi järelejäänud liikmetega läbi saadikufraktsioonide esimeeste nõupidamine. Võimalik, et teemad on samad ja on ka muid asjaolusid, mis vajavad arutamist. See on praegu eelinformatsioon, sest olenevalt sellest, kuidas hakkab kulgema tänane istung, kui suur koormus langeb tänasele tööpäevale, on võimalik isegi võimalik see variant, et meil tuleb presiidiumi istung läbi viia täna. Nii et see on eelinformatsioon, millised võimalikud variandid tuleb meil otsustada ja see oleneb kõik tänase istungi töö käigust.

Enne kui me läheme päevakorra juurde, soovib kõnetoolist sõna Ülo Uluots.

Ü. Uluots

Lugupeetud seaduseandjad, lugupeetud eesistuja! Mind tõi täna siia teie ette üks asi. See tähendab, et ma olen võlgu teile ühe seletuse. Ja see on seotud minu arupärimisega valitsusele ja eile saadud kirjaliku vastusega selles küsimuses. Kuna see jäi siin lahti rääkimata, siis kuluaarides on minu käest küsitud: mis see oli ja mis vastuse ma sain. Ja et mitte mitukümmend korda ümber rääkida, siis ma püüan teile väga lühidalt selgitada probleemi sisu. Minu järelepärimise ajendiks oli 12. aprillil Vilniuses peaministri poolt allakirjutatud Balti turu leping ja ma esitasin kaks küsimust.

1. Kas peaministril olid volitused selle lepingu allakirjutamiseks?

2. Kas see leping tuleb Ülemnõukogusse ratifitseerimisele?

Antud vastuses, mis ma sain välisministeeriumist, nendele küsimustele vastatud praktiliselt ei ole. Siin on viide sellele, et tegemist oli valitsustevahelise lepinguga ja sellepärast ametikohuste ja ametiõiguse järgi oli peaministril õigus seda alla kirjutada. Mina tõlgendaksin seda teisiti, ja sellepärast ma ütlesin ka eile, et olen 90% sellega nõus, ainult 90%. See oli riikidevaheline leping ja sellisel juhul oleks selle pidanud alla kirjutama presiidiumi esimees. Kui peaminister, siis oleks pidanud ta saama selleks volitused. Teiseks. Ta läks ratifitseerimisele presiidiumisse, kuna nii on kirjas Eesti NSV konstitutsioonis. Kuna aga tegemist on sellise lepinguga, siis minu arvamus oli, et ta peaks olema ratifitseeritud Ülemnõukogus. Muuseas, pange tähele ühte asja – me ei ole väärilised üldse teadma selle lepingu sisu. Mina olen teda näinud ainult juhuslikult silmanurgast. Tegemist on siiski rahvusvahelise lepinguga ja meil oleks õigus teada. Selline oli minu arvamus. Kuid kurb on see, et ta on ja ka jääb minu arvamuseks. Sellepärast, et mul ei ole millelegi toetuda. Ja kuigi Lennart Meri lõpetab oma kirja sellega, et Eesti NSV-s puudus analoogia Nõukogude Liidu seadusele NSV Liidu rahvusvaheliste lepingute sõlmimise ja täitmise korra kohta ja ka vastav praktika, siis see meid antud juhul ei vabanda. Ja lõpetuseks tahtsin öelda seda, et see juhtum näitab järjekordselt, kui mädad on meie riigi õiguslikud alused ja me millegipärast püüame kramplikult riigiõiguslike küsimustega mitte tegelda. Ja ma julgen ette ennustada, et kui me seda tegema ei hakka, siis see maksab meile kunagi kurjasti kätte. Ma olen rääkinud! Võib-olla on küsimusi?

Juhataja

Aitäh, hr. Uluots. Mulle tundub, et me ei saa vist päevakorra juurde minna. Veel on sõnavõtusoove. Sergei Petinov. Junti oli enne? Seoses päevakorraga? Sergei Petinov.

S. Petinov

Lugupeetud kolleegid! 28. kuupäeval kell 10 läks ajalehe "Molodjoz Estoni" toimetusse seoses tema varem avaldatud artikliga Suure Isamaasõja veteran, erukaardiväekapten Ivan Stepanovitš Nikolajev. Nagu selgus, toimetuse pääsles kasutati tema suhtes füüsilist jõudu ja sõna otseses mõttes visati toimetusest välja. See oli Kodukaitse valve. Seoses sellega ma tahaksin veel kord kui Ülemnõukogu liige püstitada küsimuse valitsuse poolt ettevalmistatava Kodukaitset kui ametlikku õiguskaitse organit legaliseeriva põhimääruse esitamisest läbivaatamiseks Ülemnõukogule.

Juhataja

Suur tänu! Esitame selle kirjalikult.

A. Junti

Ma võtaksin sõna, kui päevakorra käsitlemine on juba alanud. Kui see on alanud, siis ma jätkaksin.

Juhataja

Selge. Suur tänu! Vladimir Malkovski.

V. Malkovski

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Seoses Petinovi esinemisega ma tahaksin lisada, et vastavate dokumentide ettevalmistamise ajal, aga võib-olla ka varem oleks hea teada, kui palju see formeering maksab.

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kui me nüüd seda teemat hakkame arutama, siis tuleb ta päevakorda panna. Meil on kinnitatud päevakord. Kui kõne alla tuleb teema Kodukaitsest, siis sellisel juhtumil tuleb päevakorda muuta. Nikolai Aksinin.

N. Aksinin

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Möödunud nädala neljapäeval ma pidin olema "Sovetskaja Estonia" toimetuses, et saada tagasi rindekirjad, mis ma andsin neile võidupäevaks. Mind sinna sisse ei lastud. Nõuti dokumente. Ma näitasin saadikutunnistust. Nad nõudsid seda enda kätte, mina ei andnud ja nad ei lasknud mind sisse. Ma tulin tühjade kätega tagasi.

Juhataja

Suur tänu! Nüüd läheme päevakorra juurde. Teistel teemadel me läbirääkimisi ei ava.

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu reglemendi seaduseelnõu esimene lugemine

Juhataja

Vastavalt kinnitatud päevakorrale on meil 6. punktiks Eesti Vabariigi Ülemnõukogu reglemendi seaduseelnõu esimene lugemine.

P. Kask

Reglemendi projekti koostanud töörühma nimel on mul teatada järgmist. Töörühm otsustas töö aluseks võtta tööprojekti nimelise alusdokumendi. Selle kohandamine on päris rohkesti aega nõudnud. Töörühm jõuab plaanide kohaselt valmis täna ennelõunaks ja kell 16 kuulutan ma käesolevaga välja kooskõlastuskomisjoni töö ruumis nr. 264. On täiesti selge, et kooskõlastamiskomisjoni töö järel tuleb see dokument trükkimisele, tõlkimisele ja paljundamisele ning täna me seda esimest lugemist järelilikult pidada ei saa. Ma ei taha teha, ehkki selliseid palveid on esitatud, mingit ülevaadet kontseptsioonidest, mille alusel uue reglemendi projekt välja töötatakse, sest väga tõenäoliselt muutuvad kontseptsioonid kooskõlastamiskomisjonis. Ma arvan, et me peaksime käesoleval istungjärgul selle päevakorrapunkti arutamisest loobuma ja lootuste kohaselt saab asi küpseks ja valmis järgmiseks istungjärguks. Tänan!

J. Telgmaa

Mul on selline küsimus, miks teie töörühm ei teinud õigel ajal oma tööd ära? Miks peab Ülemnõukogu töö olema sellest häiritud? Tänan!

P. Kask

Töörühm on töötanud kogu aeg, sealhulgas ka sellisel ajal, millal Ülemnõukogu on oma istungeid pidanud. Ma arvan, et töörühmale ei saa teha etteheiteid, et ta on vähe tööd teinud. Seni on 21 alusprojekti paragrahvi läbitöötamise kiirus olnud üks paragrahv kolmveerand tunni jooksul. Me oleme läbi töötanud 21-st 15 paragrahvi ja jõuame projekti kell 14 või 15-ks valmis.

G. Israeljan

Lugupeetud Ülemnõukogu, austatud juhataja! Kas ma sain õigesti aru, et me ei alusta esimest lugemist enne, kui me saame seaduseelnõu kätte kirjalikul kujul?

Juhataja

Ma oletan, et Peet Kasele rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu! Lugupeetud Ülemnõukogu, me peame otsustama. Esimene lugemine seisneb selles, et kuulatakse ära ettekande vormis üldkontseptsioon ja kaasettekanne. Sõnavõttusid ei toimu. Esitatakse küsimusi ja sellega loetakse esimene lugemine lõppenuks.

Praeguseks hetkeks ei ole korralikult vormistatud ettekannet. Tähendab, ei ole dokumenti, millega me saaksime paika panna üldkontseptsiooni.

Niipalju kui mina olen aru saanud komisjoni töö käigust, on asjaolud töö käigus mingil määral muutunud. Kui ühel perioodil seati eesmärgiks töötada välja see osa reglemendist, mis aitab paremini korraldada Ülemnõukogu tööd, ja sellisel juhul oleks võinud seda tinglikult nimetada ka ajutise töö- ja kodukorra täienduseks. Praegu on seisukoht selline, et vana, praegu kehtivat töö- ja kodukorda ei ole mõtet täiustada, vaid tuleb minna uue reglemendi juurde ja seal on tekkinud uued aktsendid, võimalik, et nad on veel tähtsamadki. Nad sisaldavad Ülemnõukogu ja kogu riigi korralduse struktuuri, millest tuleneb juba praegu, tänase päeva seisuga, poliitiliste jõudude ümberpaigutus. Selles on olemas oma riigiõiguslik moment, on olemas ka võib-olla saadikufraktsioonide erinevad arusaamad. Me arutasime Ülemnõukogu juhatajega seda küsimust põgusalt ja jäi kõlama üks selline mõte. Mida arvatakse, kas tuleb asjale kasuks, kui me tänase päevakorrapunkti piirides, mis tõesti küll on formuleeritud kui seaduse esimene lugemine, avaksime sellel teemal läbirääkimised? Ei leia

heaskiitu? Ei ole vaja? Tähendab, õige lähenemine on niimoodi, et komisjon töötab edasi ja vastavalt sellele, kui küpseks on saanud komisjoni töö, võib edasi minna juba kooskõlastuskomisjoni ning istungjärgule tuleb ta hiljem seaduseelnõuna. Kas nii? Valeri Kois.

V. Kois

Nagu ma aru sain, segavad komisjoni tööd eelkõige lahendamata küsimused meie vabariigi staatusest ja riigikorrast, s.t. konstitutsioonilised küsimused. Ülemnõukogu esimehe ja Ülemnõukogu Presiidiumi vahelised suhted, nende pädevus ja muu – need on üldiselt kõik konstitutsioonilised küsimused. Muidugi, kõik see peab kajastuma reglemendis. Kui me läheme vastupidist teed, siis võivad tekkida olulised raskused.

Juhataja

Minul on jäänud selline mulje, et siiski lausa konstitutsiooni muutmiseks asi ei lähe. Anname sõna Peet Kasele.

P. Kask

Ma ei oska öelda, kas läheb väga radikaalseteks muudatusteks või mitte. See asi peab enne läbima kooskõlastuskomisjoni ja mina teen ettepaneku täna seda küsimust mitte rohkem arutada. Projekt on praegu väga toores, ei ole mõtet raisata tööaega, mis maksab suurusjärgus üle ühe rubla sekund. Tänan!

Juhataja

Kas kõik toetavad seda arvamust? Ei ole eriarvamusi. Kuidas formuleerida Ülemnõukogu otsust? Kas lükata kaheksanda istungjärgu 6. päevakorrapunkt edasi üheksandale istungjärgule vastavalt praegu kehtivale töö- ja kodukorrale. Sergei Sovetnikov.

S. Sovetnikov

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud kolleegid! Eile meie arutasime komisjonis seda küsimust ja meil on palju ettepanekuid. On ettepanek kuulata ära need ettekanded, mis olid meie komisjonis. Meie komisjonis oli neid väga palju. Tänan!

Juhataja

Kuidas Ülemnõukogu arvab? Peet Kask.

P. Kask

Minu ettekujutus ratsionaalsest töökorrast on niisugune, et esimesel lugemisel esitatakse Ülemnõukogu täiskogule ettekanne juba hästi väljatöötatud ja kooskõlastatud projektist, et ei peaks Ülemnõukogus hakkama seda kallist tööaega raiskama liiga toorestele mõtetele. Seejärel, isegi esimesel lugemisel ei avata diskussiooni, vaid esimesel lugemisel esitatakse projekti kohta parandusettepanekud kirjalikult komisjonile, kes arutab nad läbi, viib parandused, mis ta õigeks peab, sisse ja esitab siis juba palju parema tööprojekti teisele lugemisele ja alles sellele teisele lugemisele esitatud projekt kuulub arutamiseks Ülemnõukogu täiskogus, kus tööminut maksab vastavalt eelarvele 80 rubla. Palju ratsionaalsem on arutada probleeme viiekesi või kuuekesi või seitsmekesi kui 105-kesi. Tänan!

Juhataja

Kuidas on, lugupeetud Ülemnõukogu? Lugupeetud Ülemnõukogu, kas see on enamuse arvamus või peame hääletama? Tundub, et see on enamuse arvamus. Sellisel juhtumil 6. päevakorrapunkt "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu reglemendi seaduseelnõu esimene lugemine" kandub edasi üheksandale istungjärgule.

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu liikmete osavõtust Ülemnõukogu ja tema alatiste komisjonide tööst

Juhataja

Jätkame päevakorraga. 7. päevakorrapunkt on Eesti Vabariigi Ülemnõukogu liikmete osavõtust Ülemnõukogu ja tema alatiste komisjonide tööst. Ettekandja on Eesti Vabariigi Ülemnõukogu juhataja asetäitja.

V. Andrejev

Lubage teile esitada lühike analüüs selle kohta, kuidas käisid Ülemnõukogu liikmed kohal plenaaristungitel k.a. aprillis-mais. Analüüs on tehtud juhusliku valiku alusel 17 päeva põhjal: 7 päeva aprillist ja 10 päeva maist, aluseks on reeglina hääletamistulemused, s.o.

Ülemnõukogu liikmete istungitesaalis maksimaalse kohalviibimise aeg. Aprillis oli valikulise analüüsi alusel kohalolek 92%, mais langes see 84%-le. Puudujate esikümme näeb välja järgmine (rõhutan, 17 päeva põhjal): V. Väljas – puudus 12 päeva, kõik mõjuval põhjusel; E. Savisaar – 10 päeva, need puudumised on seotud ametikohustuste täitmisega. Z. Abdurahmanov – 10, V. Malkovski – 10, J. Jevstignejev – 10 ja A. Gussev – 10 korda. Need puudumised on reeglina samuti seotud ametikohustuste täitmisega, kuna nimetatud seltsimehed töötavad valitud kohal parteitööl või linnapeana või siis on nende puudumine seotud ametikohustuste täitmisega sõjaväekohuslasena. K. Kama on puudunud 8 korda, M. Laar samuti 8 mulle teadmata põhjustel. N. Zahharov on puudunud 8 korda. K. Raud 7 korda, J. Allik 7 päeva. Koit Raud on puudunud osaliselt mulle teadmata põhjustel, Allik oli sel ajal komandeeringus.

Nende hulgas, kes töötavad Ülemnõukogus põhikohaga, on statistika järgmine. Nagu ma juba ütlesin, K. Kamal ja M. Laaril on 8 puudumist. Tööle Ülemnõukogus on K. Kama vormistatud 6. aprillist, M. Laar samuti 6. aprillist. K. Raud on puudunud 7 korda, põhitööl alates 31. märtsist. J. Allik 7 puudumist, töötab 15. aprillist. A. Labassovil on 7 puudumist alates 12. aprillist, kuid A. Labassov oli õppesessioonil Leningradi Kõrgemas Parteikoolis. V. Kuznetsovil on 5 puudumist, tööl on 4. maist. Tema puudumised on mõjuva põhjusega, sest ta oli matustel. T. Käbinil ja M. Lauristinil oli 5 puudumist, kuid kõik mõjuva põhjusega. Tööle on T. Käbin vormistatud 30. märtsist, M. Lauristin 29. märtsist.

Selle taustal peab nimetama ka saadikuid, kes pole Ülemnõukogu istungeilt puudunud. Nende seas ma märgiksin ära Ü. Aaskivi, N. Aksinini, H. Elleri, I. Fjuki, P. Jermoškini, A. Junti, K. Koha, M. Kolossova, J. Korgi, E. Leissoni, J. Põllu, A. Ristkoki, A. Sirendi, S. Sovetnikovi, A. Tarandi, J. Telgmaa ja mõningaid teisi.

Antud nimekirja analüüs näitab, et maksimaalselt puudutud päevade alusel saab Ülemnõukogu liikmeid jagada tinglikult kolme gruppi. I grupp – need on Ülemnõukogu liikmed, kelle puudumised on olnud seotud ametikohustuste täitmisega ning nad ei ole reeglina Ülemnõukogusse tööle vormistatud. Need on sõjaväelased Z. Abdurahmanov, S. Volkov, J. Kotšegarov, peaminister E. Savisaar, Sillamäe linnapea J. Jevstignejev. Teise grupi moodustavad vabariigi parteilise juhtkonna esindajad – nemad ei ole samuti Ülemnõukogusse vormistatud põhikohaga, sest töötavad parteiorganites valitaval ametikohal. Need on saadikud V. Gussev, V. Malkovski, P. Panfilov, N. Zahharov. Ja kolmas grupp – see on sõltumatute grupp, kelle eredad esindajad on K. Kama ja M. Laar. Samal ajal ma pean ära märkima neid Ülemnõukogu saadikuid, kes pöörduvad väga korrektsetes vormis palvega lubada neid plenaaristungilt ära või siis hoiatavad kolleegide kaudu. Need on saadikud I. Hallaste,

H. Kostabi, M. Madisson, S. Volkov, V. Jermolajev, R. Veidemann, J. Allik, P. Grigorjev, A. Novohatski, V. Menšikov.

Lugupeetud saadikud, 29. maiks ei ole Ülemnõukogusse tööle end vormistanud veel 20 saadikut. Lisaks eelpoolnimetatutele ma olen sunnitud lisama veel: U. Anton, Ü. Uluots, A. Sirendi, P. Lutt, L. Kaljuvee, L. Arro, A. Mölder, S. Petinov, V. Lebedev, L. Annus, G. Israeljan. Niisiis, Ülemnõukogu peaks võtma vastu otsuse, milline on edaspidi nende saadikute staatus, kes pole vormistatud Ülemnõukogusse põhikohaga tööle, ja teiseks, milliseid sanktsioone tuleks rakendada nende Ülemnõukogu liikmete suhtes, kes puuduvad Ülemnõukogu istungitelt mõjuva põhjuseta.

Lugupeetud saadikud, teine probleem, see on Ülemnõukogu alatiste komisjonide töö. Mulle on esitanud oma arusaama komisjonide töö tõhustamiseks praktiliselt kõik komisjonide esimehed, v.a. I. Toome ja T. Anton, kes mõjuval põhjusel puuduvad. Komisjonide töö probleemid on põhiliselt ühed ja samad ning seisnevad järgmises: kõik komisjonide esimehed on üksmeelsed selles, et Ülemnõukogu liige peaks töötama vaid ühes komisjonis. Teise komisjoni tööst võiks osa võtta oma komisjoni istungitest vabal ajal ja antud komisjoni esimehe nõusolekul. See lähenemine nõuab kinnistamist ka praegu väljatöötatavas reglemendis. Situatsioon on kujunenud selline, et Ü. Aaskivi, A. Tamm ja I. Hallaste on kolme komisjoni liikmed. Teine probleem seisneb vajaduses lähemal ajal kindlustada komisjonid Ülemnõukogu Presiidiumi otsusega pidevate ruumidega, telefoniga, teatmekirjanduse ja transpordiga. Kolmas probleem – hädavajalik oleks kinnistada komisjonide töö tarvis kindel nädalapäev. Peale selle, rahvussuhete komisjoni esimees S. Sovetnikov tegi ettepaneku organiseerida komisjonide töökogemuste vahetamist, kas või Balti vabariikide tasemel. Komisjonide esimehed palusid samuti ära märkida aktiivsemad ja passiivsemad komisjoniliikmed. Majanduskomisjonis töötavad kõige aktiivsemalt saadikud K. Koha, Ü. Uluots, K. Sergij, nõrgalt töötavad A. Gussev, A. Junti, L. Kaljuvee. Kaitsekomisjonis on aktiivsemateks liikmeteks J. Põld, M. Titma ja J. Kass. Vähe võtavad komisjoni tööst osa Ü. Aaskivi, E. Leisson ja K. Kama. Arvatavasti on see seotud just sellega, et nad töötavad paralleelselt teistes komisjonides. Ajakirjanduskomisjonis võtab halvasti istungitest osa saadik V. Malkovski. See ongi kogu informatsioon, mis ma antud istungil tahtsin esitada.

Juhataja

Ma siiski palun jääda kõnetooli. Lugupeetud Ülemnõukogu ja lugupeetud sõnasoovijad. Nüüd

oleks vaja orienteeruda, kellel on küsimus, kellel on sõnasoov. Kas kõik, kes taotlevad, soovivad küsimuse esitada? Ignar Fjuk.

I. Fjuk

Kas ma sain õigesti aru, et ettekandja on pidanud neid inimesi, kes on parteitööl, põhjusega puuduvateks?

V. Andrejev

Arvestades fakti, et antud saadikud on ka valitaval ametikohal, peavad nad ise otsustama, kus nad peaksid põhikohaga töötama. Ma väljendasin arvamust, et nad puuduvad seoses oma ametikohustuste täitmisega teisel, valitaval tööl, aga ma ei võtnud otsustada, kas see on mõjuv või mittemõjuv põhjus.

J. Liim

Tänan! Mul oleks küsimus saadikutunnistuse kohta. Nagu näha on, ei vasta siin sümboolika ja nimetus mitte sugugi meie vastuvõetud seadustele. Meie lossiplatsile on pandud nüüd õige nimetus, me oleme valitsus, kuid ma tahaksin teada saada, mis olukorras on praegu selle saali sümboolika. Ja te lugesite siin pika nimekirja parimaid, võib-olla siis jätkaksime seda süsteemi ja hakkaksime andma parimatele välja ka näiteks rändvimpleid nagu vanal heal ajal. Tänan!

V. Andrejev

Niipalju, kui ma Liimi sõnavõtust aru sain, oli see ettepanek ja ma ei pea vastama.

Juhataja

Mis puutub saadikutunnistustesse, siis neid saab olema kahte sorti ja minu meelest peaks Ülemnõukogu liikmeskond olema sellest informeeritud. Selle saali sümboolika kohta on olemas presiidiumi otsus, mis seisneb selles, et sügishooajaks viiakse see vastavusse selle saali ajaloolise kujundusega. Mis puutub selle hoone valdamisse, et kas selles hoones peale Eesti Vabariigi Valitsuse on ka tema seadusandlik organ – jah, nii see on, need valdused täpsustatakse kõige lähemal ajal seadusandlikus korras. Tõenäoliselt tuleb Toompea lossile veel teine silt, mis vastab tema sisule. Koit Raud.

K. Raud

Härra juhataja, härra Andrejev. Mul on kolm küsimust, üks hr. Nugisele, kaks hr. Andrejevile. Alustan hr. Nugisest.

Kui ma õigesti aru sain, siis saadikutunnistusi on kahte sorti. Mida tähendab teist sorti saadikutunnistus ja kas ka selle tunnistuse omanik on siis teist sorti? Hr. Andrejevile – nagu ma aru sain, härra Labassovi puudumine on loetud põhjendatuks seoses tema õppimisega kõrgemas parteikoolis. Kas saadikule on põhjendatud puudumiseks igasugune õppimine ükskõik missuguses koolis või on niisugune eelis ainult parteikooli kohta? Teiseks, te kasutasite väljendit "vabariigi parteiline juhtkond", minu teada meie vabariigil enam parteilist juhtkonda ei ole või juhul kui teie arvates niisugune ikkagi eksisteerib, kas sinna siis kuuluvad kõigi parteide liidrid, mis meil olemas on, või annate te niisuguse eelistuse jällegi mitmesuguste kommunistlike parteide liidritele? Aitäh!

Juhataja

Võib-olla me teeme tõesti nii, et ma püüan esimesena vastata. Ma ei osanud eeldada, et see teema nii elavat huvi võib tekitada, sest ta on presiidiumil olnud arutusel. Ma oletasin, et presiidiumi liikmed, komisjonide esimehed arutavad oma kõige lähemate kolleegidega seda küsimust. Kahte sorti saadikutunnistus tähendab seda, et esimesed kaaned said valmis siis, kui oli veel vana sümboolika ja uued kaaned valmistatakse nüüd, kus on uus sümboolika. Kas see vastus rahuldab sisuliselt?

V. Andrejev

K. Raua teisele küsimusele vastuseks pean ma ütleva, et kõik saadikud, kes jätkavad õpinguid või pigem lõpetavad sel aastal, ma pean silmas õpinguid kõrgkoolis, s.h. kõrgemas parteikoolis, puuduvad mõjuva põhjusega. Nende poolt on esitatud ametlikud paberid, eksamisessiooni kutsed (saadikud S. Volkov, A. Labassov, V. Jermolajev, S. Petinov). Mis puutub Eestimaa Kommunistliku Partei juhtidesse, see on aga Keskkomitee sekretäride tase, alla seda ma arvesse ei võta, siis ma leian, et Keskkomitee sekretäride tasemel peavad nad täitma oma tööülesandeid, kuna nad on valitaval ametikohal. Kuid ma kordan veel kord, et neil on õigus otsustada ja Ülemnõukogul määrata suhtumine neisse saadikuisse.

A. Tarand

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Ma võib-olla ei saanud päris õigesti aru, aga mulle tundus, et ma olin lülitatud ka teatud musta nimekirja ja sellega seoses mul oleks ka

küsimus. Mis kuupäeva on silmas peetud? Nimelt ma olen puudunud enda arvates presiidiumi istungitelt seoses Soome sõiduga, kus olid varem kokkulepitud loengud ja raamatu ilmumine, sellest oli ka hr. Nugis informeeritud, ja peale selle veel arvatavasti kaks tundi ühel pärastlõunasel istungil, mis oli seotud Botaanikaiaia direktori töö kohustustega, mida ma olen küll väga halvasti täitnud, aga pean isiklikult tähtsamaks tööks kui parteitööd, millest meil on siia maani väga vähe tulu olnud Eestis, komparteid ma mõtlen. Millist konkreetset juhtumit on silmas peetud?

Juhataja

Enne kui Viktor Andrejev vastab, ma võib-olla püüan mingil moel vastust suunata. Kui meie siin juhatuse laua taga õieti kuulsime, siis vastupidi, Andres Tarandit kiideti kui korrektset kohalviibijat, aga võib-olla Viktor Andrejev ütleb mõne teise kommentaari.

A. Tarand

Sel juhul palun muidugi vabandust ajaviitmise pärast.

R. Järlik

Austatud juhataja, lugupeetud ettekandja! Mul on küsimus, kas te nimekirja saadikutest, kes on osalenud kõigil istungitel, esitasite täielikult, lugesite ette selle nimekirja alguse või esitasite valikuliselt? Kui nimekiri on ette loetud täielikult, siis pean ma märkima, et ka mina olen osa võtnud kõigist istungitest. Kui sellisest nimekirjast kedagi välja jätta, siis tekib valijatel küsimus, kus tema saadik on olnud. Mina olen olnud kõigil istungitel. Aitäh!

V. Andrejev

Ma võtan teie märkuse omaks, kuid ma kriipsutan veel kord alla, et ma tegin juhusliku valiku kompuutri andmete alusel ajavahemiku 9. aprill kuni 29. mai kohta. Selle juhusliku valikuga fikseerisime olukorra 17 päeval. Kõiki päevi analüüsida ma kahjuks ei suuda. Seepärast palun mind vabandada, kui ma kedagi jätsin nimetamata.

Juhataja

Suur tänu! Sergei Petinov.

S. Petinov

Lugupeetud juhataja, kolleegid! Mul ei ole Viktor Andrejevile küsimusi. Ma tahaksin lihtsalt välja öelda paar mõtet ja soovi seoses meie poolt arutatava küsimusega.

Juhataja

Sergei Petinov, nüüd on ainult küsimused. Mai Kolossova.

M. Kolossova

Me lugesime siin ette korralikud koolilapsed ja mittekorralikud koolilapsed nagu heas klassitoas. Mind huvitaks aga rühmade tegevus ja nimelt, kas kõik komisjonid, mis on moodustatud, on asunud tööle ja kas komisjonide tööpinge vahel või koosolekute vahel on ka vahe või mitte, sellepärast et mitte ainult kooskäimine ei määra meie efektiivsust, vaid, ma arvan, just nimelt töötegmine. Tänan!

V. Andrejev

Jah, komisjonid on loomulikult tööle asunud. Nad on läbi viinud erineva hulga istungeid – kaheksast kaheteistkümmeni. Kõige raskemas olukorras on administratiivreformi komisjon, sest just selle komisjoni liikmetest töötavad paljud teistes komisjonides. Ja Ristkok osutas oma arvamuses sellele, et tal on väga raske kokku saada isegi pooli komisjoni 9 liikmest, mistõttu tuleb kõiki küsimusi lahendada jooksu pealt, kuluaarides. Mis puutub saadik Järliku märkusesse, siis ta ei puudunud üheltki istungilt. Lisaks võiks siin veel nimetada Uno Ugandit, Ülo Uluotsa, Heinrich Valku, Ants Veetõusmet ja Helgi Viirelaidu, samuti Teet Kallast. Nii et ma palun mind vabandada, et ma ei suutnud haarata kogu perioodi ja jätsin kedagi nimetamata.

Juhataja

Suur tänu! Ignar Fjuk.

I. Fjuk

Kui ma sain õigesti aru, siis teie poolt koostatud analüüsi aluseks on hääletamisest osavõtmine. Kas on see nii?

V. Andrejev

Ma ütlesin juba, et reeglina olid kompuutri väljavõtted saadikute kohaloleku kontrolli kohta. Lihtsalt me võtsime aluseks hääletamise, sest siis viibis saalis maksimum saadikuid. See on n.-ö. objektiivsem pilt.

I. Fjuk

Üldiselt on parlamentaarses töös võimalik ka mõningates hääletamistes mitte osaleda, selle tõttu saavad aluseks olla ainult kohaloleku kontrolli materjalid. Ma teen ettepaneku kogu esitatud materjal üle vaadata ja täpsustada ja kohaloleku kontrolli järel anda ülevaade kogu selle kahekuuse perioodi kohta, kõikide saadikute kohta. Selline väljavõte ja esitus tundub lihtsalt tendentslikuna. Ma ei saa, ei ole nõus ka paljude teiste väidetega.

V. Andrejev

Ma pean vaidlema vastu Ignar Fjukile. Kui ma võtsin aluseks hääletamise väljavõtted, siis mittehääletanute kohalolekut ma kontrollisin teise väljavõtte alusel. Seepärast arvestasin ma selles analüüsis ka neid, kes ei hääletanud. Seepärast ma ei näe mingit põhjust uue analüüsi tegemiseks.

Juhataja

Suur tänu! Ain Tähiste.

A. Tähiste

Härra Andrejev, kui siin mõni minut tagasi oli arutus mõningate parteide juhtivate tegelaste osavõtu üle, siis te justkui seadsite kõrgemalseisvaks sellise kriteeriumi, et tegemist on valitud isikutega, ja nad asuvad valitavatel kohtadel. Niipalju kui ma tean, on meie seas siin küllaltki palju kolhoosiesimehi, kes on ka valitaval ametikohal. Näiteks minu kõrval on härra Sirendi, kes töötab veel seni direktorina, see on ka valitav ametikoht. Ja lõpuks ka mina ise töötasin ühingu juhatuse esimehena, mis oli ka valitav ametikoht. Kas ka need valitavad ametikohad teie meelest seisavad justkui kõrgemal meie tööst osavõtu kriteeriumist? Aitäh!

V. Andrejev

Aitäh teie märkuse eest, me arvestame seda kindlasti. Uskuge mind, see on minu isiklik arvamus ja Ülemnõukogu liikmetega, kellega ma sain konsulteerida, konsulteerimise tulemus.

Lõpliku otsuse nende saadikute suhtes, keda ma nimetasin, võtab siiski Ülemnõukogu. See on ainult minu isiklik arvamus.

Juhataja

Lugupeetud kolleegid, ega me ometi ei taha hakata arvama seda, et me oleme väga distsiplineeritud ja võtnud väga kohusetruult Ülemnõukogu tööst osa? Seda me ju ometi ei ole! Täna ei võta me vastu mingit otsust, kuid meil peab välja kujunema seisukoht, kas midagi sarnast moraalikoodeksile, on see mingi džentelmenlik kokkulepe või võimalik, et tehakse veel kolmandad ettepanekud. Ette rutates ma teatan, et kui ma ei eksi (mind on informeeritud selliselt), oli Eesti Vabariigi Riigikogus niisugune seadus, et selle aja eest, kui saadik ei viibinud istungisaalis, võeti tema palgast maha. Küsimus on delikaatne ja sellepärast mul on palve, kallid kolleegid, ärme nüüd suuname ettekandjale küsimusi selliselt, et teda kimbatusse ajame. Ta on ka ikkagi saadik ja temal võib olla selles küsimuses isiklik seisukoht. Me võime teha temale etteheiteid selles osas, kas töö on tehtud tehniliselt korrektselt või ebakorrektselt, aga otsustame ikkagi meie. Palun vabandust, jätkame. Arvo Sirendi.

A. Sirendi

Ma arvan, et distsipliin on paratamatult igas süsteemis niivõrd tähtis, et seda tuleb arutada. Mul on isegi hea meel, et see on eraldi päevakorraküsimus, sest eelmine kord kolleeg Jürjo teatas need nimed, kes ei olnud siia tööle lõplikult vormistatud, samas päevakorrapunktis 15. mai sündmustega seoses. Ja väga paljud minu valijad on küsinud, et kas mina olen koos Lõssenkoga organiseerinud need 15. mai sündmused, kuna minu nimi loeti ette sama päevakorrapunkti all lõpus, kui oli juttu nendest sündmustest, mis meile kõigile tol ajal valmistasid suurt muret ja meelehärmi. Tänan!

Juhataja

Kas Viktor Andrejev kommenteerib?

V. Andrejev

Noh, ma arvan, et ma lihtsalt hoidun siin kommenteerimast.

L. Hänni

Lugupeetud juhataja ja kolleegid! Enne 18. märtsi valimisi teadsime, et meil tuleb alaliselt tegutsev Ülemnõukogu. Ülemnõukogu saab alaliselt tegutseda vaid siis, kui tema liikmed on

siin alalisel töö. Järelikult iga inimene, kes andis nõusoleku kandideerida, pidi juba siis selle valiku tegema ja praegu on väga võõrastav kuulata, et osa meie liikmeid ei ole siinemaani seda oma valikut veel kinnitanud. Ma arvan, et seda probleemi võib siiski praegu arutada saadikueetikakomisjon.

Juhataja

Suur tänu! Lugupeetud kolleegid! Kas on aeg küsimustelt minna sõnavõtude juurde või on sõnasoovijate hulgas, kes tahab kindlasti esitada küsimuse Viktor Andrejevile? Jüri Pöld.

J. Pöld

Aitäh! Lugupeetud juhataja, lugupeetud Viktor Andrejev! Täna hommikul kuulsin ma Eesti Raadiost, et järjekordselt esindab Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 10-liikmeline delegatsioon Rootsi Kuningriigis. Mind huvitas, kes formeerib Ülemnõukogu sellised esindused ja kes selle delegatsiooni koosseisus on. Ma vaatan, et enam-vähem kõik saadikud on kohal, ja mind tõepoolest huvitaks, milliste delegatsioonidega siis Eesti Ülemnõukogu välismaal esindatakse. Aitäh!

V. Andrejev

Ma palun vastata sellele küsimusele Ülo Nugisel.

Juhataja

Jah, ma olen selle küsimusega rohkem kursis. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu delegatsioon, mis sõidab täna Rootsi Kuningriiki, on järgmises koosseisus: Arnold Rüütel, Tõnu Anton, Heldur Peterson, Enn Põldroos, Ants Veetõusme, Vello Pohla, Arno Almann, Daniel Märtna. Daniel Märtna on Eesti Vabariigi Ülemnõukogu esimehe sekretariaadi juhataja. Raul Mälk on Eesti Vabariigi Ülemnõukogu esimehe sekretariaadi juhataja asetäitja ja tehnilise töötajana Vallo Sillat, tõlk. Sellise koosseisu Ülemnõukogu esimehe ettepanekul kooskõlastas Ülemnõukogu Presiidium.

A. Tamm

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud hr. Andrejev! Kui juba mõni probleem või küsimus on päevakorda võetud, seda enam selline delikaatne küsimus iga saadiku tööülesannete täitmisest, siis miks ei ole võimalik teha ikkagi täpset ülevaadet, nii nagu tegi ettepaneku Ignar Fjuk. Isiklikult tahan öelda, et ma ka ei tea, et oleksin puudunud üheltki istungjärgult

või mingi küsimuse arutelult, ja ma arvan, et selliseid saadikuid on teisigi, keda te ei nimetanud. Ja peab olema ikkagi täpne ülevaade, kui sellise delikaatse küsimuse arutuse alla võtame.

V. Andrejev

Võtan omaks Aldo Tamme märkuse, kuid tahan veel kord rõhutada, et valik oli tehtud just kompuutriväljavõtete alusel. Teisi andmeid mul ei olnud. Ma püüdsin arvestada hääletamistulemusi ja tegin parandusi kohaloleku protokollis arvestades, seda siis, kui keegi ei võtnud hääletamisest osa. Seetõttu pean ma analüüsi küllaltki objektiivseks. Kui ma jätsin kellegi nimetamata ja saal seda tahab, siis ma võin veel kord ette lugeda kogu nimekirja nende kohta, kes pole üheltki istungilt puudunud.

Juhataja

Ei ole tarvidust. Lugupeetud Ülemnõukogu! Kas küsimusi ettekandjale ei ole? On?

K. Koha

Lugupeetud härra juhataja, lugupeetud härra Andrejev! Täna seda analüüsi kuulates, mis võib-olla oleks võinud olla pikem, põhjalikum, konkreetsam, jäi üks asi domineerima – see, et meil on ikkagi olemas mingi seisuslik vahe. Tähendab, osa meie saadikutest leiab ja arvab, et nad on seisuslikult kõrgemad, et nad teenivad siiski mitte rahva huve, vaid mingisuguse poliitilise grupeeringu (vanasti nimetati neid bolševikeks, nüüd kommunistideks) huve. Et nemad võivad olla erilisel arvamusel ja nad ei pea tunnistama seda mandaati, mis on andnud neile rahvas. Kas teil on otsuse projekt või mõtted, mismoodi ikkagi käituda nende saadikutega või mis tuleb ette võtta, et nad siiski jääksid ühe valiku juurde, s.o. rahva valiku juurde, aga mitte mingi poliitilise organisatsiooni valiku juurde. Aitäh!

V. Andrejev

Ma tänan Kalju Koha märkuse eest, kuid ma tahaksin siiski meelde tuletada, et selles nimekirjas ei olnud ainult parteiorganite esindajad, ma lugesin teile ette terve nimekirja.

U. Ugandi

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Kui me võtsime päevakorda punkti, mis käsitleb komisjonide tööd, siis miks on valikuliselt võetud paar-kolm komisjoni ja loetletud, kes seal

halvasti töötavad, ja osa komisjone pole üldse mainitud? Miks see ettekanne on nii pealiskaudne?

V. Andrejev

Asi on selles, et kõikide komisjonide esimeeste mõtted ühtisid nimelt kolmes asjas, seetõttu ma ka esitasin need mõtted. Nimelt kolm punkti. Nende esimeeste, kes tahtsid ära märkida parimaid ja passiivseid, erinformatsiooni ma lugesin teile samuti ette. Ma tegin analüüsi komisjonide esimeeste ettekannete põhjal ja ei lisanud omalt poolt midagi.

Juhataja

Suur tänu! Ma oletan, et küsimusi rohkem ei ole. Me võime minna sõnavõtude juurde. Aitäh, Viktor Andrejev! Ma veel kord vabandan pealetükkivuse pärast. Ma tahaksin siiski suunata Ülemnõukogu seisukohavõtule, mis seisneb selles, et me peaksime selles küsimuses saavutama selguse. Esimene variant on, et pole üldse kellegi asi, kas ma käin siin või ei käi ja kellelgi pole õigust seda teemat arutada. Või teine äärmuslik variant: tehakse ettepanek sätestada see küsimus reglemendis koos täpse protseduuri äranäitamisega. Nii et mul on palve suunata sõnavõtt sellele, et me saaksime välja töötada Ülemnõukogu seisukoha selle probleemi suhtes. Mul on selline ettepanek, et me seekord kuulaksime ära kõigepealt sõnavõttud kõnetoolist. Tundub, et need on ettevalmistatud sõnavõttud, ja siis lähme repliikide juurde. Juhan Telgmaa.

J. Telgmaa

Lugupeetav eesistuja, austatud kolleegid! See, millest härra Andrejev rääkis, teeb ka mulle muret, nii et otsustasin seda muret jagada lausa kõnetoolist ja minu arust see küsimustega kallaletung härra Andrejevile oli kaunis mõttetu lugu. Asi on tegelikult laiem ja ei puutu mitte ainult puudumistesse, vaid meie töö peab üldiselt olema palju efektiivsem. Kui ma lähen koju oma valijate juurde, siis ma saan alati massiliselt süüdistusi, et mis te seal jahute ja tulemusi on ikkagi vähe, ja mul ei ole alati võimalik ennast välja rääkida ja meid kõiki välja rääkida. Selles on küsimus.

Mina olen nagu eesistujagi kaua aega olnud direktor ja harjunud korraldama sadade väga erineva intelligentsitasemega inimeste tööd ja elu ja seetõttu erineb minu arusaam distsipliinist loominguliste töötajate või parteitegelaste omast. Aga öelda on mul järgmist.

Me oleme oma valijaid teenivad, ainult neile aruandekohustuslikud, suveräänsed saadikud, mistõttu jutt mingist distsipliini kontrollist meile üldse ei meeldi. Täitsa nõus. Kuid me oleme

saadetud siia tööle, meile makstakse palka. Tuleb aru saada, et kollektiivset, ma rõhutan, kollektiivset tööd, nagu meie siin teeme, ei ole võimalik teha teatava distsipliinita. Kuid see distsipliin saab rajaneda meie austusel üksteise vastu ja kohustusel meie valijate ees teha produktiivset tööd. Seoses selle kõigega on mul paar ettepanekut.

Esiteks. Koostada mingisugune distsipliinikoodeks, mille täitmist ei kontrollita, millest ei tehta mitte mingisuguseid kokkuvõtteid, kuid millest kinnipidamise kindlustab meie kõigi omavaheline džentelmenlik kokkulepe. Selle võiks välja töötada näiteks saadikueetika komisjon ja kunagi aja jooksul saab sellest ehk kirjutamata seadus. Ja miks mitte ei võiks selles koodeksis üheks punktiks näiteks olla teadmata põhjusel puuduja avalikustamine, millega täna alustati.

Teiseks. Ka see mõte on siin juba kõlanud. On aeg igapähele määratleda oma seisund. Terve hulk on neid, kes mitmesugustel põhjustel ei ole end vabastanud oma senistelt töökohtadelt. Paljud on võtnud endale väga mahukaid lisakohustusi väljaspool Ülemnõukogu tööd. Ma toon näiteks kas või meie kõigi poolt armastatud ja lugupeetava proua Marju. Lisaks Ülemnõukogu asespiikeri ametile on ta veel NSV Liidu rahvasaadik, tal on oma partei juhtida, ta on Eesti Komitee liige jne., jne. Kahtlen, kas isegi tema talendi ja võimete juures on võimalik Ülemnõukogu tööle niivõrd pühenduda, kui seda nõuab Eesti praegune olukord. See oli toodud lihtsalt näiteks ja ma loodan, et ta selle peale ei pahanda.

Mina pean Ülemnõukogu töö ladusust niivõrd tähtsaks, et seda küsimust peaks arutama Ülemnõukogu Presiidium. Seejuures tuleks iga saadiku kohta langetada individuaalne otsus, kas lubada tal töötada väljaspool Ülemnõukogu, kas anda tähtaeg tööle vormistamiseks Ülemnõukogus, kas soovitada saadikumandaat maha panna või midagi muud. Aga tuleks asi ära määratleda.

Kui me siin mingisugusele seisukohale ei tule, kujuneb osadest saadikutest Ülemnõukogu mustatöölised ja teisest osast eliit, kes transkontinentaalsete reiside või lokautide korraldamise või mingite kindralikäskude täitmise vahel Ülemnõukogus ennast näitavad ja aega parajaks teevad.

Kui saadikute selline heterogeenne seisund on otstarbekas või möödapääsmatu, tuleks see sellisena ka seadustada. Kuid igal juhul peaks Ülemnõukogu kujutama endast saadikute töökohta, millega tuleb oma Ülemnõukogu-väline tegevus ajaliselt kooskõlastada. Sisu olgu igapähe oma asi. Ja igal juhul peab olema teada, kellega saadikutest saab arvestada tõsise töö puhul, nii et kordan ettepanekut, anda see küsimus Ülemnõukogu Presiidiumile.

Kolmas ettepanek puudutab asja teist külge. See on meie võimalused tööks, enda ja oma perekonnaelu korraldamiseks kuni 5 aasta vältel. Selle küsimuse asetus ei oma mingit seost

Ülemnõukogu eelmise koosseisuga, siis oli tegemist privileegidega, nüüd elementaarsete võimalustega lihtsalt normaalseks tööks ja eluks. Eriti tõsine on see probleem perifeeriast pärit saadikutele, kelle kodused toimetused ja kohustused langevad pea täielikult abikaasale ja kes tunnevad suuri ebamugavusi oma elu korraldamatusest Tallinnas. See on väga lai probleem, mis ulatab selle maja võikalt täissuunitsetatud fuajeedest, kus võiks hoopiski mingi roheline libe kasvada, lihtsalt inimliku õhtueinevõimaluseni. Trüki-, paljundus-, arvutivõimalusest töölauani, mõistlikust ajakavast isikliku transpordini jne. Ka saadiku staatus Eesti ühiskonnas ei ole selge.

Tean, et asjaga tegeleb Ants Veetõusme, kes leidis aja Rootsi sõita. Kuid lootan, et tema grupp suudab määratleda mõistlikkuse piires piisavad tingimused saadikute tööks ja eluks, seejärel võiksime need tingimused kehtestada Ülemnõukogu dokumendiga ja teeksime siis ülesandeks kindlustada nende tingimuste täitmine valitsusele või Ülemnõukogu aparaadile. Ma leian, et mu ettepanekud on piisavalt elementaarsed, et võimaldada nende kohest hinnangut ja kriitikat. Nii et, lugupeetud kolleegid, te võite mind pidada stagnandiks või kelleks tahes, kes tahab distsipliiniga saadikute mõttelendu kammitseda, kuid mina jään oma juurde. Mingi kindel, meie kõigi poolt aktsepteeritav kord on vajalik ja teisiti ei ole efektiivne töö võimalik ei parlamendis, ei kusagil mujal. Täna tähelepanu eest!

S. Petinov

Ma olen paljus Juhan Telgmaaga nõus, kuid ma tahaksin juhtida teie tähelepanu meie töö organisatsioonilisele küljele. Peab ütleva, et minu arvates pole see kooskõlastamatus ja puudumised seotud mitte ainult ühe või teise saadiku sisedistsipliiniga, vaid on seotud meie tegevuse korraldamisega üldse. Ma juhin teie tähelepanu faktile, et kuni tänase päevani pole meil meie komisjonide töö selget staatust, ma kinnitan seda väga kindlalt rahvastevaheliste suhete komisjoni töö põhjal. Me peaksime seda suurepäraselt mõistma ja sellest küsimusest räägin ma juba kolmandat korda, sest komisjonide töö peab olema koordineeritud.

Ei tohiks olla nii, et me koguneme komisjoni istungile ja igaüks arutab seda probleemi, mida ta peab vajalikuks arutada. Kindlasti peaksid kõik dokumendid, mis on väljatöötamisel, läbima arutlusstaadiumi kõikides komisjonides, misjärel tulemused peaksid olema kellegi poolt üldistatud. Ja loomulikult peaksid meil olema nendes küsimustes võrdsed õigused. Praegu aga suuname me dokumendid õiguskomisjoni, kellel on selles plaanis kõrgem staatus ja kes reeglina määrab ära ühe või teise dokumendi iseloomu. Mulle tundub, et selline dokument nagu komisjoni staatus peaks kindlasti olema välja töötatud. Me esitasime selle küsimuse ning meile vastati, et see on komisjoni asi. Ma leian, et see ei ole õige. Meil on

olemas aparaat, kellel on konkreetne kogemus tööks komisjonidega. Tähendab, et see aparaat peab meile esitama meie komisjoni staatuse, mis oleks kooskõlas teiste komisjonide põhimäärustega. Järgmine küsimus, millel ma tahaksin peatuda, on see, et minu arvates oleks hea, kui keegi presiidiumi liikmetest, võib-olla spiikri asetäitja, mingil kombel koordineeriks komisjonide tööd, töötaks komisjoni esimehega ning vastutaks komisjonide igapäevatöö eest. Ma juhin teie tähelepanu veel ühele tõigale. Siin oli väga palju juttu sellest, et ühed või teised isikud ei ole tänaseni põhitööle vormistatud. Ma võin rääkida endast. Loomulikult teadsin ma väga hästi, et me kõik oleme oma põhitöölt vabastatud töötajad ja, tähendab, peame töötama siin. Kuid ma kordan veel kord, et töötada, peavad olema vähemalt elementaarsed tingimused. Muuseas, samuti on rahvussuhete komisjon, mis on arvatavasti ainukene komisjon, mis on sunnitud töötama kord rahvussuhete ministri kabinetis, kord kusagil mujal väga kitsastes tingimustes. Ma leian, et see on täiesti ebanormaalne. Ma seletan seda tööka kantselei ja teiste meid teenindama kohustatud organite erakordselt nõrga tööga. Need küsimused tuleb lahendada ja võimalikult kiiresti. Kuni tänase päevani pole saadikutegruppidel ja komisjonidel töötamiseks paika. Ma olen siin Lebedeviga, kes seda küsimust on korduvalt tõstatanud, täielikult solidaarne. Veel ühest küsimusest. See on reglemendi kohta. Te saate isegi aru, et selleks, et täpselt töötada, on vaja järgida täpselt reglementi. Meil aga rikutakse reglementi pidevalt. Ma ei süüdistata siin meie spiikrit ega tema asetäitjaid, kuid nii või teisiti, ühel või teisel põhjusel see on nii. Täiesti ootamatult määratakse komisjonide kokkutuleku päevaks päevad, mis olid ette nähtud plenaaristungi läbiviimiseks. Need, kes elavad ja töötavad Tallinnas, lepivad oma valijatega kokku kohtumise suhtes vabal ajal, kohtuvad inimestega. Loomulikult planeerime me kõik oma vaba aega. Seega seni, kuni me pole õppinud elama reglemendi järgi (reglement on aga ainukene dokument, mis korraldab meie tegevust), oleme me pidevalt raskustes. Arvatavasti pole mõtet siin kleepida külge igasuguseid silte ("funktsionäärid"), sest küsimus pole siin selles, kes on millisel ametikohal ja kelle poolt ta on valitud. See küsimus on meie sisemise töökorralduse küsimus. Meie peame teiega saavutama reglemendi täitmise. Mul on suur lootus töögrupile.

Ja lõpuks, viimane küsimus. Keegi siinesinejaist, ma ei jõudnud märgata, kes, esitas küsimuse komandeeringutest ametlike delegatsioonide koosseisus jne. Mulle tundub, et Ülemnõukogul pole mitte ainult õigus teada, kes kuulub ühe või teise delegatsiooni koosseisu, vaid tal on ilmselt ka õigus ise koostada ühe või teise delegatsiooni koosseisu. Siin istuvad küllaldaselt arenenud inimesed, ilmselt peaks ka neil olema õigus osaleda ametlike delegatsioonide töös. Paljudele meist anti välja välisministeeriumi välispassid. Kellele ja milleks nad anti? Ilmselt peaks meid kõiki kaasama sellesse töösse ja kõik me peaksime õppima väliskontakte, kui me

tahame olla kultuursed parlamendiliikmed. Ja ma palun Ülemnõukogu Presiidiumi kasutada saadikuid kordamööda, kas erialaste või muude omaduste põhjal, selles rahvusvahelises tegevuses. Lähemal ajal on meil arvatavasti seda väga vaja. Sellepärast, et tegelikkuses omandavad meil sellelaadseid kogemusi ühed ja samad inimesed ja sellega kaasneb teatud kihistumine. See tähendab, et meie teiega jääme endisele tasemele, meie mingeid konkreetseid kogemusi ei omanda. Samal ajal on meil erakordselt kogunud inimesi, kellel on tõsised rahvusvahelised kontaktid ja me ei ole nendega võrdses olukorras.

Juhataja

Suur tänu! Arvo Junti.

A. Junti

Lugupeetud juhataja, saadikud! Meie tänasest päevakorrast kerkivad probleemid tulenevad minu arvates ainult ja ainult sellest, et meie demokraatia on veel nõrk ja esimesi samme tegev ning need ajad me peaksime lihtsalt üle elama ja mitte võtma asja traagiliselt. Ja me ei võtakski, kui me ei kipuks siin saalis hindama oma tööd põhiliselt ühtpidi, väljaspool seda saali kiputakse hindama meie tööd natuke teistpidi. Siin saalis me rõhutame kohalolekut, kohalistumist, võib-olla ka käetõstmist, mittetõstmist, ühesõnaga mittesisulist tegevust. Valdavalt väljaspool seda saali küll vaadatakse, kes kohal käib, aga siiski rohkem vaadatakse, mida me siin teeme. Nii et seetõttu ma leian, et sisulise külje tähelepanuta jätmine siin saalis on võimalik lahendada uue reglemendi vastuvõtmisel. Minu osas Andrejevi ettekandes märgiti just seda positiivsena, et ma olen siin kohal ilusasti käinud ja sisulises osas märgiti mind negatiivselt. Mul endal tekib siin kaks küsimust – kas ma olen midagi liiga vähe teinud, või kõike seda, mis ma teinud olen, olen ma teinud täiesti valesti. Väga vastakaid tundeid tekitas minu kohta avaldatud arvamused. Ettekandes koolipoisiliku kohaloleku kontrolli läbiviimise planeerimine ei ole kohane seadusandliku organi töö hindamisel ja ma arvan, et praegu ettevalmistatava uue kodukorra teksti juures saavad olema ka sellised momendid välistatud. Me peaksime hindama oma tööd seisukohalt, kas meie osavõtt ja töö meie valijate huvisid tagab või mitte. Aga kuna siin oli juttu ka alalisest töötamisest ja ka tööraamatu Ülemnõukogu kantseleisse üleandmisest, siis ma tuletaksin meelde nendele ja eriti Ülemnõukogu juhatusele, et kui arvestatakse mõjuva põhjusena oma senise töö jätkamist Ülemnõukogu töö asemel, juhitudaks seni kehtivast reglemendi § 17, mis ütleb niimoodi, et Ülemnõukogu liige, välja arvatud Eesti NSV Valitsuse esimees, vabastatakse saadikukohustuste täitmiseks oma seniselt töö- või ametikohalt. Järelikult saadikukohustuse

täitmise ajal ei ole õigustatud ühegi direktori, ei parteifunktsionäri osavõtt oma parteiasjade ja ka direktoriasjade ajamisest. Seetõttu ma palun ka nii juhatusel kui presiidiumil vastavalt senise arvestuse alusel hinnata nii parteijuhtide kui direktorite äraolekut ja oma töö tegemist Ülemnõukogu istungite ajal.

Ja viimane. Ettekandes oli väga palju juttu komisjonide tööst. Nendele püüti ka hinnanguid anda, kuid minu meelest jäi see nõrgaks. Seetõttu ei oska ka anda ma hinnangut ettekande vastavale sisulisele osale. Kuid ma tahan teid informeerida õiguskomisjoni istungist ja sellel vastu võetud otsusest 29. maist 1990. a. Selle tekst on kohe väga resonantsis tänase päevakorraga ja tuleneb otseselt vajadusest meie väheefektiivset ja väheintensiivset tööd parandada. Püüame tööd hakata intensiivistama. Otsuse tekst on järgmine: "Lähtudes vajadusest intensiivistada tööd õigussüsteemi loomisel, seaduslikkuse, korra ja Eesti iseseisvuse taastamiseks, peab õiguskomisjon vajalikuks asuda järgmiste õigusaktide väljatöötamisele. Esiteks: Eesti Vabariigi seadus "Eesti Vabariigi Ülemnõukogust". See tuleneb otseselt praegu ettevalmistatavast kodukorrast, sest kodukorraga ei ole võimalik kõiki Ülemnõukogu organite omavahelisi suhteid reguleerida, see tingib juba vastava seaduse vastuvõtmise. Teiseks: NSV Liidu ja teiste riikide kodanike õiguslikust seisundist Eesti Vabariigis. See peaks õiguskomisjoni arvates olema moodustatud ka kodakondsusekomisjoni üheks esimeseks aktiks. Kolmas: ajaloolise õigluse ja sotsiaalse õigluse tagamisest maakasutuses ning maaeraldusotsustustest tulenevates suhetes. See küsimus on kerkinud päevakorda seoses taluseaduse rakendamisega ja seoses maa eraldamisega nii üksikisikutele kui ka organisatsioonidele, et asuda enne maaseaduse vastuvõtmist sellest tulenevate suhete korraldamisele, nagu ma ütlesin, seoses taluseaduse rakendamise ja muude maaeraldusotsustustega. Neljas: alates 23. juulist 1940 kehtestatud natsionaliseerimise aluseks olevate aktide õigustühisusest. Õiguskomisjon asub välja töötama kolme esimesena nimetatud akti ja algatab diskussiooni denatsionaliseerimise põhimõtete ning tingimuste väljatöötamiseks. Esimese akti osas õiguskomisjon teeb ettepaneku, et seda tööd organiseeriks õiguskomisjoni esimees Tõnu Anton. Teise, s.o. NSV Liidu ja teiste riikide kodanike õiguslikust seisundist Eesti Vabariigis, esialgse variandi väljatöötamine toimub Tiit Kabinu juhtimisel, kolmanda, s.o. maaküsimustega seotud probleemide läbitöötamise võttis enda peale Liia Hänni. Neljanda küsimuse osas, nagu on ka otsuses kirjas, algatame diskussiooni, et leida see optimaalne lahend ja optimaalsed suhted, kuidas seda küsimust lahendada. Nimetatud isikud on õiguskomisjoni poolt volitatud haarama enda töösse kaasa kõiki teisi isikuid nii Ülemnõukogu saadikute kui ka mittesaadikute seast ekspertide näol, et leida optimaalne lahendus. Õiguskomisjon ei määratlenud täpset aega nende dokumentide

valmimiseks või eelnõude või projektide valmimiseks, kuid leidsime, et me tuleme nende juurde tagasi nädala pärast ja sisuliste projektide juurde hiljemalt kahe nädala pärast. Tänan!

V. Kois

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Mul on niisugune küsimus. Öelge, palun, me kinnitasime hiljuti komisjoni koosseisu, kes pidi hakkama tegelema kodakondsuse ja sellega seostuvate seadustega, sealhulgas ka kodanike õigusliku olukorraga. Oletagem, Nõukogude Liidu kodanike olukorraga Eestis. Praegu te nimetasite isiku nime, kes tegeleb mingi sama temaatikaga tegeleva töögrupi loomisega. Mul ei ole päris selge, aga see küsimus on väga tähtis ja seepärast ma mõtlen, et õigem oleks siiski jätta selle seaduse väljatöötamine sellele komisjonile, mille Ülemnõukogu juba moodustas, asendamata seda mingi paralleelse struktuuriga.

A. Junti

Siin ei ole mingit vastuolu. Otsus on kooskõlas Ülemnõukogu otsusega vastava kodakondsuse komisjoni moodustamise kohta, mille initsiaatoriks ma olin ka ise. Küsimus on selles, et ka sellele komisjonile, kodakondsuse komisjonile tuleb esitada mingi projekt. Tiit Käbin, olles selle kodakondsuse komisjoni liige ja kodakondsuse küsimustega varem tegelnud, selle ala asjatundja, on ilmselt paslikum mees nii kodakondsuse komisjonile kui ka õiguskomisjonile vastava projekti esitamiseks. Õiguskomisjonile läbivaatamiseks me otsustasime ta võtta sellepärast, et on vaja anda projektile ka õiguslik normitehniline hinnang.

Juhataja

Suur tänu, Arvo Junti! Lugupeetud Ülemnõukogu, oleks vaja veel teiega nõu pidada. Paistab, et tänase hommikuse istungi stsenaarium hakkab välja kujunema ja sellega seoses on mõned ettepanekud. Mida arvatakse? Me otsustasime reglemendiga seonduva lükata üheksandale istungjärgule, mis eeldab seda, et tänane õhtune istung, plenaaristung jääb ära. Iseenesest tuleks see suureks kasuks komisjonide tööle. Neljapäevasele päevale on planeeritud presiidiumi korraline istung. Mida arvatakse sellisest lähenemisest, kui me siiski täna arutaksime käesoleva küsimuse konstruktiivselt läbi ja Kadriorus viiksime läbi istungi, mida võiks nimetada saadikufraktsiooni esindajate ja presiidiumi liikmete ühiseks koosolekuks. Siis saaksime me homse päeva pühendada täielikult kas komisjonide tööle või tööle valijatega ringkondades. Mida sellisest lähenemisviisist arvatakse? Kui see leiaks heakskiitu, siis presiidiumi liikmed, kes on veel siin ja ei ole ära sõitnud välismaale, ning saadikugruppide

fraktsioonide esindajad, me sõidaksime kella üheks Kadriorgu, arutaksime läbi kõik probleemsed teemad, mis seonduvad reglemendiga, viimaste kongressidega, saadikute töö- ja olmetingimustega, ja kujundaksime välja seisukoha ja kaaluksime ühe uue võimaliku institutsiooni loomist. See on saadikugruppide või saadikufraktsioonide esindajate nõukogu loomist, kui seda õigeks peetakse. Kui see ettepanek osutub Ülemnõukogule sobivaks, siis me sööksime seal ka lõunat, peale lõunat jätkaksime tööd ja näiteks Ülemnõukogu juhatuse poolt oleks alus arvata, et see oleks sisukas tööpäev, mille tõttu paljud asjad saaksid selgemaks. Kuidas tundub, kas niimoodi sobib või lükatakse ettepanek tagasi ja seesama toiming toimuks homme juba plaanilises korras? Sest igal neljapäeval, nagu te teate, on korraline presiidiumi istung. Sobib täna? Kui see ettepanek on teile vastuvõetav, siis mul on täiendav ettepanek käesoleva päevakorraküsimuse kohta. Mis te arvate, kui me käituksime selliselt, et me kuulaksime ära kõnesoovija ja kuulaksime ära kõik need sõnavõttud, mis on praegu kuvariekraanil, nii et viimane sõnavõtja oleks Ignar Fjuk. Ja siis tõmbaksime joone alla, lootuses ja eelduses, et Ülemnõukogu on oma seisukoha kujundanud. Kõigile vastuvõetav? Suur tänu! Jätkame tööd. Sergei Sovetnikov.

S. Sovetnikov

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid, ma olen üle 30 aasta töötanud koolis, tehnikumis nii õppealajuhataja kui ka direktorina. Seetõttu saan ma väga hästi aru sellest, mida tähendab täpne töökorraldus, graafik. Ma ei kavatse teha märkusi meie reglemendi projekti kohta – seda me hakkame arutama järgmisel nädalal. Kuid ma tahaksin siiski rääkida nendest puudustest, mis on meie Ülemnõukogu töös. Eelkõige oleks vajalik välja töötada Eesti Vabariigi Ülemnõukogu töönädala täpne graafik. Mina esitasin nädal tagasi õiguskomisjonile täpse graafiku (värvilise) selle kohta, kuidas mina kujutan ette Ülemnõukogu töönädala jooksul. Ma esitasin kuu aega tagasi ametlikult oma ettepanekud komisjonide töö kohta Ülemnõukogu Presiidiumile. Nagu mul on teada, on need ettepanekud samuti ametlikult õiguskomisjonis. Ma kujutan seda nii ette, et meil peaks olema nädalas umbes viis istungjärgu istungit, umbes kolmetunnist, sealjuures esmaspäeviti töötaksime kella 11–13 ja 16–19. Ma leian, et me peaksime töötama ainult 3 päeva, neljapäeva peaksime aga vabastama komisjonide istungiteks ja saadikugruppide tööks. See on väga hea, et meil on vähemalt projektikohaselt ette nähtud aeg saadikugruppide tööks – see on planeeritud teisipäevale. Samuti komisjonide töö. Leian, et komisjonid peavad töötama põhjalikult. Neljast istungist kuus piisab täiesti, juhul kui need on läbi viidud täisväärtuslikult ja täie osavõtjate koosseisuga. Sel kombel moodustaks meie Ülemnõukogu töö nädalas 15 tundi, komisjonide töö tuleks ette näha kolmapäeviti, kas siis

hommikuti või pealelõunasel ajal, eesmärgiga töötada välja komisjonide ettepanekud, mida presiidiumis saaks arutada ja presiidium omakorda esitaks järgmisele istungjärgule. Ma arvan, et omal ajal siin Mikk Titma poolt öeldu, et meie siin teiega peame looma seadusi, see pole õige. Me peame mõistma, kes on kes – Ülemnõukogu on seadusandlik organ. Valitsus täidab seadusi, see aga tähendab, et seaduseelnõud peab ette valmistama valitsus. Nende seaduste kõik meie istungjärguni oleks: valitsus või ministeerium valmistab koos ekspertidega seaduseelnõu ette, seejärel läheb antud projekt ekspertide gruppi, kus kontrollitakse seaduseelnõu küpsust. Ekspertgrupp annab selle üle Ülemnõukogu Presiidiumi istungile. Ülemnõukogu Presiidium, vaadanud selle seaduseelnõu läbi, annab selle üle alatisele komisjonile ning ainult pärast komisjoni poolt langetatud otsust läheb seaduseelnõu Ülemnõukogu istungile arutusele. Meie kahekuune praktika näitas, et me pole saanud mitte ühtegi küllaldaselt ettevalmistatud projekti. Me raiskame tohutult aega nende seaduste ettevalmistamisele ja arutamisele, mida aga ei tohiks olla. Mulle näib, et me peaksime kohustama peaminister Savisaart esitama lähemal ajal Ülemnõukogule tähtsaimate seaduste loetelu. Meie aga peaksime arutama, milliseid neist võtta töösse ning me peaksime võtma arutamiseks umbes 130 või rohkem seadust. Me peame nõudma vältimatute seaduste, seaduseelnõude nimekirja, mida Ülemnõukogu peab läbi vaatama ja vastu võtma, ning vastavalt sellele valmistama need seadused ette. Valitsus peab need seadused ette valmistama ja andma edasi vastavaid instantse pidi meile Ülemnõukogu komisjonidesse. Ainult nii saame me viljakalt töötada ja organiseerida Ülemnõukogu tööd. Ma arvan, et neljapäev peab jääma Ülemnõukogu Presiidiumi tööks, tööks komisjonide ülesandel Ülemnõukogu saadikutega ja saadikugruppide tööks, sealhulgas nende väljasõitudeks vabariigis. Reede aga jääks igale saadikule tööks valijatega, samuti muidugi laupäev ja pühapäev. Meie, rahva poolt valitud inimesed, peame töötama südametunnistuse kohaselt. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Asugem nüüd sõnavõtude juurde kohtadelt, s.t. repliikide juurde. Ja tuletan meelde, et vastavalt meie kokkuleppele (Ignar Fjuk on võtnud oma sõnavõtusoovi maha) on viimane Andrus Ristkok. Nüüd Genik Israeljan.

G. Israeljan

Lugupeetud juhataja, mulle tundub, et täna arutatav küsimus on äärmiselt oluline ja väljub kaugele iga saadiku faktilise tegevuse raamest. Kujutage endale ette, et me kõik oleme pidevalt istungjärgudel ning keegi ei puudu. Kas siis Ülemnõukogu oleks midagi rohkem

korda saatnud? Ausõna, ma ei tea. Asi pole minu arvates selles, kuidas me käime istungitel ja osaleme töös. Arvatavasti peaks vaatama sisuliselt, kuidas me töötame. Ja sellest seisukohast tahaksin ma öelda paar sõna seoses kõne all oleva küsimusega.

Siin juba rääkisid minu kolleegid reglemendi ebatäiuslikkusest ning kohatistest tema rikkumistest. Mulle näib, et reglemendi rikkumises oleme me kõik süüdi. Siin on üks meid õigustav asjaolu – see, et me kõik alles õpime töötama, õelgem siis nii.

Täna arutatav küsimus põrkub minu arvates väga keerulisele dilemmale. Kui kaua kestab üleminekuperiood? Millal peab Ülemnõukogu, ütleme, Eesti Komitee või Rahvarinde otsusega loobuma oma volitustest? Mul ei ole võimalik saada oma küsimusele vastust, ehkki on vastused, kuid nad on teatud määral erisugused. See on asja väga oluline külg. Sellest sõltub väga palju.

Siin räägiti ka töötingimustest, sellest, et meil ei ole ruume, laudu, võimalust panna kuhugi dokumente ja lõppude lõpuks elementaarselt kohtuda mõne inimesega. Aga austatud kolleegid, ärge petkem üksteist. Meil on 20 halba saadikut, mina nende seas, sest me pole loobunud oma tööst ja tulnud täielikult üle saadikutegevusele. Kuid te teate ju kõik, et paljud, kui mitte kõik (siiski, ma ei saa rääkida kõikidest), kuid paljud on säilitanud 0,25 töökohta. Ma ei tea, kas tegemist on suurte rahadega. Siiski, asi ei ole arvatavasti rahas. Asi on selles, et neil on võimalus kasutada seal lauda, telefoni ning töötada inimestega individuaalkorras, võimalus kohtumisteks. Näiteks mina, ma ütlen ausalt, et siia tööle tulles ma võidan küll rahaliselt, kaotan aga kohe võimaluse kasutada kabinetti. Mulle tundub, et iga saadik peab ise otsustama, missuguses vormis ta oma tööd teeb. Selles, et ta peab aktiivselt osalema istungite ja komisjonide töös, siin küsimusi ei ole. Pole mingit õigustust sellele, kui saadik puudub mõjuva põhjuseta. Mulle tundub siiski, et on ebademokraatlik, kui enamus hakkab iga saadiku eest otsustama seda küsimust.

Veel meie tegevuse olulisest küljest – kohtumistest valijatega. Ausalt öeldes, ma ei kujuta ette, mil kombel kohtuvad valijatega teised saadikud, eriti kolleegid mujalt. Mina, elades Tallinnas, kohtun valijatega nädalas kolm korda. Mul on tulnud kohtuda valijatega lõunavaheajal, mõnikord olen sunnitud töökollektiivi tungival palvel nendega kohtuma, küsides seoses sellega ära esimehe asetäitjalt, selgitades, et ei tohi inimestega kohtumata jätta. Kui meile jäävad neljapäev ja reede, siis need on kõige pingelisemad päevad. Peale selle me peame töötama ja valmistuma eelseisvaks istungiks. Me peame teadma, mida me ette valmistame. Praktiliselt ei saa me aga laupäeviti ja pühapäeviti järgmiseks istungiks valmistuda, sest me ei tea päevakorda, mis esitatakse meile esmaspäeval.

Lõpuks, siin minu kolleegid juba rääkisid sellest, et me ei saa paljusid küsimusi lahendada ilma saadiku staatusega. Saadiku staatus peaks sisaldama paljud need küsimused, millest me rääkisime. Sellega liitub loomulikult ka alatiste komisjonide põhimäärus. Kui me ei vii seda kõike väga kiiresti vastavusse ja ei võta vastavaid dokumente vastu, saab meil olema väga raske töötada. Lõpuks, minu arvates pole sugugi vähem tähtis küsimus sellest, et meil peab olema seadusandlike aktide pakett, me peame praktiliselt teadma, milline on meie perspektiiv. Ütlen teile saladuskatte all, et mina kasutan Leedu Vabariigi poolt vastuvõetud seaduste loetelu, ja minu arvates liigume me ranges vastavuses selle Leedu Vabariigi Ülemnõukogu poolt vastu võetud seadusega. Ma ei tea, ühes kui teises meil muidugi erinevusi on, kuid üldiselt on järjekord umbes sama. Kui meil oleks selline loetelu, oleks igapähele meist töötada kergem ja töö oleks ka efektiivsem. Muuseas, ligilähedasel samast rääkisid ka minu kolleegid Junti, Sovetnikov ja mõned teised. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Ütlen vahepeal edasi presiidiumi aparaadi töötaja pakutud seisukoha – kui neljapäeval presiidiumi päevakorra projekt on läbi arutatud, siis me katsume seda avaldada kohe reedeses ajakirjanduses. Nii palju on siiski saadikkond informeeritud, et nädalavahetusel saab mõtiskleda selle päevakorra üle. Arvo Sirendi.

A. Sirendi

Austatud spiiker ja austatud kolleegid! Ma ütlen veel kord, et pean distsipliini väga tähtsaks. Elementaarne distsipliininõue on kohalolek, aga kohalolek pole veel osavõtt tööst. Veel vähem on tööst osavõtt see, kui siin sageli sõna võetakse. Ma usun, et vaikimine on peaaegu alati raskem kui rääkimine ja vaikimine ei ole sugugi väiksem osavõtt tööst kui sage sõnavõtmine. Kohalolek ja sõnavõtt siin ei näita ka veel seda, kuidas saadikutööga toime tulla, sest see on ju ainult üks osa sellest tööst. Mis aga puutub nende kolleegide märkuse, kes tahavad kogu vaba aega reglementeerida või normeerida, keelata saadikuid selle või teise asjaga tegelemast, nendega ma muidugi nõus ei ole. Ma ei ole kursis neist igapähe eetiliste tõekspidamistega, kuid mina pean ebaeetiliseks jätta oma kohustused täitmata ja veel halvem, võtta palka selle eest, kui töö on tegemata. Kui saadik oma kohustusi täidab, siis tema tööraamatu siia toomine on kodukorra küsimus, mitte eetika küsimus. Eetika ja kodukord ei ole üks ja seesama. Ma arvan, et on väga vajalik see küsimus selgeks teha, kuid ma usun ka, et täna ei võiks Kadriorus sellekohast otsust vastu võtta, sest seal ei ole kõik kohal, ja otsuse vastuvõtmine peaks puudutama kogu seda koosseisu, kõiki 105-t inimest. Me peaksime selle

ühiselt vastu võtma. Ma ei saa aga kuidagi pidada tähtsaks seda, et tööraamat peaks päevapealt olema siia toodud. Ma toon selle ülehõmme ja toon sellepärast, et see asi on niiviisi ette valmistatud. On vaja asutus üle anda, on vaja töö ära lõpetada. Kas ma valimiste ajal oleksin võinud ette arvata, et mind valitakse? Isegi praegu ei ole ma selles päris kindel. Sest valimiste ajal, mitte aga enne valimisi, aga just valimiste ajal sain oma vastastelt teada, et minu soontes voolab kommunisti rikutud veri. Minust võiks vaid siis asja saada, kui see välja lastakse. Mõned aastad varem tõestati vastupidist. Praegu on pilet ära antud ja veri on endine. Nii et küsimus verest on ikkagi veel lahendamata.

Me kuulsime siin eelmisel istungjärgul valitsuse programmi. Sealt lähtub vajadus tulla tähtaegselt toime terve rea seadustega, mis võiksid omakorda vallandada need protsessid, mis viiksid majanduse kriisist välja. See nõuab juba küllalt korralikku tööplaani, mitte ainult tühipaljast reglementi, kuidas me siin koos istume, kuidas arutame. Nii et ka selle tööplaani küsimus tuleb nähtavasti koos reglemendiga läbi arutada. Seda selleks, et me saaksime need ülesanded, mis meie ees tõepoolest seisavad ja mis panevad ka vastutuse valitsuse peale, alles pärast seda, kui valitsus saab kõik need seadused tähtajaks kätte. Siis saavad seadused korda ja siis võib ka majanduse kriisist välja viia. Selle poole me kõik püüamegi. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Ma nii palju ikkagi täpsustan, et täna me Kadriorus seadusandliku organi tasemel mingit otsust vastu ei võta. Meie otsus saab olema konsultatiivorgani tasemel.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid, mul on mõningaid märkusi Ülemnõukogu töö kohta. Kohtumisel valijatega märgitakse, et me töötame väga ebaefektiivselt. Mis me oleme teiega teinud, et parandada rahva elu, tema heaolu? Mis me oleme vastu võtnud? Mitte midagi. Me võtsime vastu otsuseid ja seadusi, mis teravdasid olukorda veelgi. Nüüd, mis puutub ületulekusse tööle Ülemnõukogus. Ma olen sellest korduvalt rääkinud, et Ülemnõukogus puudub saadikuil võimalus töötada. Pole komisjonide ruume, saadikute töökohti, telefone. Pole lahendatud ka saadikute sotsiaalse kindlustatuse küsimus. Seal, kus mina töötan, on siiski olemas ametiühingud, soodustused, võimalus saada tuusikuid, talonge külmkapi, televiisori, isegi auto ostmiseks. Ning veel üks puht eluline märkus: nagu me kõik teame, lubas Eesti Kongress Ülemnõukogu sügiseks laiali saata. Mul on seoses sellega küsimus: kes hakkab mulle siis maksma, kes pakub mulle sel juhul töökoha? Kas Eesti

Kongress? Võib-olla teevad nad ettepaneku töötada Peipsi järve taga, ma ei tea. Seepärast on mul järgmine ettepanek: et me tunneksime end märksa kindlamalt, tuleks võtta vastu otsus selle kohta, et Ülemnõukogu laialisaatmise korral mõne organi poolt peab see organ meile välja maksma meie viie-aastase tööperioodi lõpuni meie igakuist ülalpidamisraha – 500 rubla. Siis alles tunnen ma end tõepoolest kindlana, kaitstuna ja toon heameelega tööraamatu Ülemnõukogusse. Ja veel, austatud kolleegid, tsiviliseeritud parlamendis ei peeta arvestust istungite külastamise kohta ning karistavad meetmed puudujate suhtes puuduvad. Ma arvan, see peaks jääma saadiku südametunnistuse asjaks. Ülemnõukogu saadikute istungitest osavõttu kajastava bülletàni peaks aga avaldama. Aitäh!

Juhataja

Meil on jäänud veel mõned sõnasoovijad, aga siiski tahaksin südame peale panna kõikidele sõnavõtivatele saadikutele, et me püüaksime hakata formuleerima seisukohta. Kolleeg härra Lebedevile tahaks siiski öelda edasi seda, et maailma parlamentides valitseb selles osas kord küll, peetakse arvestust ja ma veel kord tuletan meelde, kui ma õigesti olen targemate inimeste ütlustest aru saanud, Eesti Vabariigi Riigivolikogus võeti puudunud saadikud palgalt maha. Ants Paju.

A. Paju

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma olen mitmel korral olnud täiesti kimbatuses, olles jällegi valijate ees. Nad küsivad: "Te olete Toompeal ja nõnda varjus, kus saaks teile konkreetselt igal päeval helistada?" Mul ei ole olnud seda võimalust öelda. Täna siin me räägime, kui palju me oleme kohal olnud, me ei ole rääkinud, kui palju me selle ajaga oleme läinud maksma, me ei ole analüüsinud, kui palju me oleme võtnud vastu tõsisemaid seadusi, mis on midagi väärt igapäevases elus. Ma saan aru, poliitika on poliitika. Siin on mulle mitu korda öeldud, et poliitika ei alluvat loogikale. Miks me ei ole asjadega maha saanud? Eelmine nädalavahetus oli ju tohutult suurte ettevõtmiste kogum, kus meie kolleegid siitki saalist palehigis valmistasid dokumente ette, kulutasid seal oma jõu. Ma arvan, et siin nimetada ainult ühte parteid, NLKP-s või EKP-s enda vaevamist, on väär. Siin on tegelikult Ülemnõukogul vaja määratleda, milline on tema roll kujunenud jõudude vahel. Minu arvates enne ei saa üldse tõsisest tööst rääkima hakatagi, kui me sotsiaalselt ei määratle ära enda seisundit. See sünnitab psühholoogiliselt õhustiku, kus me hakkame otsustama. Ilma nende asjade lahendamiseta ei ole see võimalik. Ja viimane. Jällegi on käes see päev, kus kaardikene, mis on meil taskus, näitab, et homsest päevast enam õõbimist "Olümpias" ei ole.

"Olümpia" on koht, kus võib peatuda, aga mitte elada. Ja eelviimane. Kui on olemas komisjonid ja komisjonil ei ole oma tuba, kus oleksid kõik materjalid, siis käid nagu kass poegadega ringi, sul pole oma kohta. Niisugune pisikeste asjade lahendamine loob soodumuse, loob vastutuse ja lõppeks meie otsustamine ei ole osutamine ega osatamine, meie otsustamine on kõigepealt vastutamine.

Juhataja

Suur tänu! Lugupeetud saadikud, meil on kokku lepitud veel kolme sõnasoovija sõnavõtt, samal ajal peaksime praegu veel kehtiva reglemendi järgi vaheaja tegema. Mida arvatakse, võib-olla kuulame ära ja siis tõmbame joone alla. Ollakse nõus. Samas vaheinformatsiooniks nii Ants Paju sõnavõtule kui ka teistele. Kui homme oleks toimunud korraline presiidiumi istung nagu tavaliselt täies koosseisus, siis mina kavatsesin panna otsustamisele sellise küsimuse: Toompea loss jagada pooleks neid piire mööda nagu ta oli ajalooliselt – ühel pool on täidesaatva võimu pool ja teisel pool seadusandliku võimu pool. Mina arvan, et teistmoodi me saadikute tööruumide küsimusi ei lahenda. See otsus jääb sellel neljapäeval vastu võtmata teile teadaolevatel põhjustel, kuid me täna Kadriorus seda arutame.

Mis puutub saadikute olmetingimustesse ja saadikute elutingimustesse hotellides, siis praegu on seisukoht selline, et "Ranna" asemel püütakse ümber mängida hotell "Kunglat". "Olümpias" on ööbimine pikendatud 10. juunini. Praegu on pikendatud 10. juunini. Kõik üksikasjad me arutame täna, nagu öeldud, saadikufraktsioonide esindajate ja kohalolevate presiidiumiliikmete vahel läbi Kadriorus ja seal kujundame välja kindla seisukoha, mille me teeme teatavaks Ülemnõukogule. Suur tänu! Kalju Koha.

K. Koha

Härra juhataja, tähendab tänane päevakorrapunkt on väga vajalik. Selline vahekokkuvõte meie n.-ö. koolipoisilikust kohalkäimisest kui ka meie tööst on siiski tarvilik, sest praegu töögrupp töötab reglemendi kallal, mis sätestab meie n.-ö. võimustruktuure Ülemnõukogu sees, iga organi funktsioone ja ülesandeid, sätestab kogu meie igapäevast töökorraldust, meie istungite ajalist korda nii komisjonis kui mujal. Ja ega seda uut asja nii kerge välja mõelda ei olegi, kui ei ole mingeid piisavaid kogemusi. Nii et tänane arutelu põhimõtteliselt on hästi vajalik ja siit peaksid ka kooruma mingid seisukohad välja. Isiklikult tahaksin öelda seda, et enne valimisi oli igal inimesel võimalus mõelda – teha vaba valik –, kas ta on valmis teenima seda rahvast, kust ta pärit on ja keda ta esindama hakkab, kui teda valitakse. See valik tuli teha siis! Ma ikkagi tahan nendele meelde tuletada, kes praegu põhjendavad kramplikult oma

kohast kinnihoidmist, see valik tuli teha siis. Teistpidi, ma ei saa asjast aru. Ma ei saa aru nendest inimestest, kes töötavad ja peavad neid saadikuid üleval. Kolm päeva see mees või naine, kes ta parasjagu ka ei ole, on siin, tööd ta seal ei tee, mitte mingit väärtust ega midagi ei loo. Ta ei saa siit palka, seal ta midagi ei tee ja sealt makstakse raha välja! Milleks selline korralagedus? Seda puhtmajanduslikust mõttest lähtudes. Nüüd, hr. Lebedevi kahjuks siin ruumis ei ole, kuid Lebedevi selline demagoogiline sõnavõtt ajas mind lausa hämmingusse. Järelikult see härra eeldab, et Ülemnõukogu aetakse laiali, see tuli sõnavõttust hästi välja. Ettepanekud. Minu meelest, kui me sätestame mingi distsipliinisüsteemi, ei pea me muidugi ka päris kukupaid olema, kuid teatud distsipliiniküsimustes tuleks hakata ikkagi asja stimuleerima rahaga. Julgen öelda, et esialgsete arvutuste kohaselt maksab meie minut siin saalis 80 rubla. See on meie maksumaksjate raha. Nii et kui keegi Ülemnõukogu saadikutest ei taha teatud kodukorra reeglitele alluda ... Ainus stiimul, see on rahakott. Aitäh!

A. Zõbin

Lugupeetud saadikud! Just praegu kuulasin ma saadiku sõnavõttu, kes ähvardas rahakotiga. Ma arvan, et see pole päris õige. Distsipliin ja istungitest osavõtt – see on asja väline külg. Ja vaevalt võib nõustuda saadikutega, kes tahavad suruda kolleege "vastu seinale" rahaga. Tundub, et 105 saadiku seas ei leidu distsiplineerimatuid, südametunnistusega inimesi. Distsiplineerimatus avaldub arvatavasti palju olulisemas, millest aga ei taha alati rääkida. Ma olen arvatavasti saadikute seas kõige vanem. Ma mäletan ennesõjaaegset aega, ma tundsin paljusid talupoegi ning kujutan endale õudusega ette, et see talumees istuks meie hulgas need kaks kuud. Mulle tundub, et ta võtaks lihtsalt kaika ja ajaks kõik saadikud minema. Seda selles mõttes, et kui heita pilk tagasi kahe kuu jooksul tehtule. V. Lebedev rääkis õigesti, et kõige tähtsam on töö tulemuslikkus. Muidugi, see võib Ülemnõukogu juhtkonna tööst ka mitte sõltuda. Materiaalses mõttes, elu paremaks muutmise mõttes, pole meie tööst erilist tolku olnud. Ja võib-olla mõjutab meie tänane poliitiline situatsioon ka saadikutevahelisi suhteid. Sisuliselt ei ole selle kahe kuu jooksul küll ühegi istungi töö häiritud olnud. Teine asi, et on olemas mingi töö näitlik intensiivsus, suurt kasu, mulle tundub, erilist kasu sellest tööst ei ole. Võib-olla mõjutab ka see, et saadikkonnal pole mingit kaalu. Näiteks rääkis Ü. Uluots E. Savisaare poolt allakirjutatud lepingust. Hea, et tema teab, sest keegi teine ei tea. Saadikuid sellest ei informeeritud. Peaminister käis teiste selja taga asju ajamas. Nurga taga otsustati ka Rootsi sõitva delegatsiooni koosseis. Kui lugupeetud Ü. Nugis asus sellele ametikohale, rääkis ta õiglusest, kannatlikkusest, muust. Tegelikult aga määratakse Ülemnõukogu nimel ära delegatsiooni koosseis, kusjuures Ülemnõukogu sellest isegi ei informeerita. Informatsiooni

selle kohta võis saada ainult nurgataguseid teid pidi ja ajakirjandusest. Väga hästi on suhtunud vene saadikutesse. Suur tänu selle eest! 10-liikmelisse delegatsiooni vabariigist, kus on 40% elanikkonnast venekeelne, pole lülitatud mitte ühtegi vene saadikut! Siin peaks otsima põhjusi. Kõik me püüdleme arvatavasti selle poole, et inimesed, kes elavad sellel väikesel territooriumil, elaksid hästi. Milline on aga meeleolu, kui ignoreeritakse ühe osa elanikkonnast, peaaegu poole, arvamust. Kui aga Ü. Uluots küsimuse püstitas, siis peab sellele ka vastuse saama, mitte aga ignoreerima lootuses, et kõik selle unustavad. Saadiku küsimused peavad olema arvele võetud ja neile peab andma selge, konkreetse vastuse. Tuleb püüelda selles plaanis resultatiivsusele. Ma arvan, et see pole niivõrd distsipliini kui reglemendi küsimus. Tänan tähelepanu eest!

A. Ristkok

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Mul oleks ettepanek, millega ma tahaksin toetada ühte kolleeg Lebedevi väljaöeldud mõtet, et me teeksime sellest kohaloleku statistikast väikese protokolliga ja saadaksime kõigile rajooni- ja linnalehtedele selle avaldamiseks lühikese teatena ilma pikema tõlgendusega. Mainiksime ehk ainult ära selle, et see puudutab n.-õ. sisseelamisjärku Ülemnõukogu töösse. Järgmised sellised kokkuvõtted, mis oleksid tavapärastelt iga paari kuu tagant lehes, näitaksid, kuivõrd saadikud valijate usaldust pälvivad, ja see võiks olla minu meelest päris eetilise samm, et informeerida valijaid nende saadikute osavõtust tööst. Mul oleks heameel, kui saadikueetika komisjon toetaks seda ettepanekut. Teiseks, ma oleksin hea meelega teinud ühe etteheite kolleeg Lebedevile, aga pärast seda, kui ta jõudis manitseda kõiki neid, keda saalis praegu pole, laskis ta ise istungisaalist jalga ja seda pole mõtet praegu teha. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Me oleme kokku leppinud, et see oli viimane sõnavõtt. Lugupeetud Ülemnõukogu, on ju tõsi, et olenevalt inimese elukutsest, tema elukorraldusest kujuneb välja ka arusaam distsipliinist. Ma palun mitte teha üksikjärelusi, kuid suures plaanis on asjaolud niimoodi, et humanitaarid on ikkagi liberaalsema elukorraldusega, tehnokraadid konservatiivsemaga, ja nii kujuneb see pilt välja ka praegu Ülemnõukogu tööst osavõtus. Tunnistagem siiski, lugupeetud kolleegid, et ega Ülemnõukogu juhatus ei ole ebasoliidseid võtteid küll kasutanud. Seni on kõike korraldatud väga suure pieteeditundega. Senini on asja konstateeritud ainult meie oma kitsas ringis, lootuses, et sellest tehakse vajalikud järelused. Andrus Ristkok, presiidiumi liige, tegi konkreetse ettepaneku. Oli ka muid konkreetseid ettepanekuid. Täna me arutame

Kadriorus seda teemat veel kord teie esindajatega, kuid võib-olla nõustugem selle ettepanekuga, mida tegi Andrus Ristkok, ja tõepoolest saagu valija täpselt teada, kuidas meie Ülemnõukogus tööd teeme. On see ühine seisukoht? Ja sellisel juhtumil Viktor Andrejev, kelle peale on pandud vastutus selle küsimuse reguleerimise eest, kannab selle eest hoolt, et see statistika, nii kena kui tema just on, saaks teatavaks teie valijatele.

J. Telgmaa

Tänan! Mul on üks küsimus edasise elu paremaks kavandamiseks. Kas on teada, millal valitsus kavatseb tulla uuesti välja oma seisukohtadega valitsusprogrammi suhtes?

Juhataja

4. juunil.

K. Raud

Lugupeetud kolleegid, mulle meeldib vaadata inimest näkku, kui ma kõnelen. Täna tabas mind selline väike ootamatu elamus. Siin Toompea hoonetekompleksis on tube ja ruume, kuhu Ülemnõukogu saadikut sisse ei lasta. Seisab naismilitsionäär ukse peal risti ees ja on valmis lausa välja viskama. Küll aga pääsevad sinna ukse taha sisse eritalongidega selle maja töölised, nagu meile öeldi. Me siiski püüdsime huvi tunda, mis seal ukse taga asub ja saime ka selgust. Seal ukse taga asub üks eripood või puhvet, kuidas teda nimetada, mille varustamine, võrreldes saadikute puhvetiga, on 4–5 korda parem. Minu jaoks on mitmeid, mitmeid küsimusi. Ma tean, et on olemas mingi otsus või määrus selle kohta, et igasuguste taoliste privilegieritud puhvetite ja poekeste kaotamine on ette nähtud. Ometigi siin majas see eksisteerib. Mind huvitab, mille alusel Ülemnõukogu saadikut taolise poekese uksest sisse ei lasta? Mind huvitab, mille alusel ja mispärast mängitakse Ülemnõukoguga pimesikku sel teemal, nagu oleksid igasugused privileegid ja eelisvarustamised tõepoolest kadunud? Mind huvitab, missuguse käskkirja alusel taoline poekene eksisteerib, ja ma tahaksin teada, millal viiakse Ülemnõukogu saadikud võrdsetesse tingimustesse kaubandusliku varustamise poolest selle maja töölistega? Või vastupidi, millal viiakse töölised võrdsetesse tingimustesse kaubandusliku varustamise poolest Ülemnõukogu saadikutega? Ma tänan teid!

Juhataja

Suur tänu! Koit Raud, kus see uks asub? (Aplaus.)

K. Raud

Seltsimehed, kellel on aega, ma olen nõus korraldama teile kohe ühe väikese ekskursiooni ja viima teid kõiki sinna ukse juurde. (Aplaus.)

Juhataja

Lepime nüüd niimoodi kokku, et viimase repliigi ütleb meile Tõnis Mets ja siis paar teadaannet.

T. Mets

Ma vabandan, see ei ole mitte repliik, vaid see on eelkõige informatsiooniks. 1. juunini oli hotell kindlustatud, kuid nüüd on öeldud, et peame üle kolima. Kas võiks härra presiidiumi juhataja anda väga lühidat informatsiooni olukorrast?

Juhataja

Lugupeetud Tõnis Mets! Kõik on pikendatud 10. juunini. Ja nüüd ma soovin komisjonidele viljakat tööd.